

Rapport juni 2008

Gjennomgang av regelverket om vaktvirksomhet – forslag om endringer

JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENTET

Rapport juni 2008

Gjennomgang av regelverket om vaktvirksomhet – forslag om endringer

INNHALDSFORTEGNELSE

KAP. 1	ARBEIDSGRUPPENS MANDAT OG SAMMENSETNING	7
1.1	<i>BAKGRUNN</i>	7
1.2	<i>ARBEIDSGRUPPENS SAMMENSETNING</i>	7
1.3	<i>ARBEIDSGRUPPENS MANDAT</i>	8
1.4	<i>ARBEIDSGRUPPENS AVGRENSNING AV MANDATET</i>	8
1.5	<i>ARBEIDSGRUPPENS ARBEID</i>	8
KAP. 2	SAMMENDRAG	9
KAP. 3	VAKTSELSKAPENES TJENESTER OG VIRKSOMHET	11
3.1	<i>VAKTSELSKAPENES ORGANISASJON OG UTBREDELSE</i>	<i>11</i>
3.1.1	Innledning	11
3.1.2	Dagens situasjon	11
3.1.2.1	<i>Antall foretak</i>	<i>11</i>
3.1.2.2	<i>Organisasjonsformer</i>	<i>11</i>
3.1.2.3	<i>Organisasjonstilknytning</i>	<i>12</i>
3.1.2.4	<i>Geografisk spredning</i>	<i>12</i>
3.1.2.5	<i>Antall ansatte</i>	<i>13</i>
3.1.2.6	<i>Omsetning i bransjen</i>	<i>13</i>
3.2	<i>VAKTSELSKAPENES OPPGAVER</i>	<i>13</i>
3.2.1	Innledning	13
3.2.2	Stasjonære tjenester/vakthold	14
3.2.3	Mobile tjenester/vakthold	19
3.2.4	Opplæring/kursvirksomhet	21
KAP. 4	REGULERINGEN AV VAKTSELSKAPENE	22
4.1	<i>INNLEDNING</i>	<i>22</i>
4.2	<i>VAKTVIRKSOMHETSLOVEN MED FORSKRIFTER</i>	<i>22</i>
4.3	<i>ANDRE SKRANKER FOR VAKTSELSKAPENE OG DERES VIRKSOMHET</i>	<i>23</i>
4.3.1	Regler i straffeloven og straffeprosessloven.....	23
4.3.2	Politolven (politimonopolet).....	24
4.3.3	Annet regel- og avtaleverk m.v.	25
4.4	<i>AVGRENSNINGEN AV VAKTSELSKAPENES OPPGAVER MOT POLITIETS OPPGAVER</i> ²⁵	
KAP. 5	VURDERINGEN AV BEHOVET FOR LOVENDRINGER	26
5.1	<i>GENERELLE MERKNADER</i>	<i>26</i>
5.2	<i>LOVENS FORMÅL</i>	<i>26</i>
5.3	<i>LOVENS VIRKEOMRÅDE</i>	<i>27</i>
5.3.1	Innledning	27
5.3.2	Egenvakthold	27
5.3.3	Arrangementvakthold	29

5.3.4	Ordensvakter/dørvakter	29
5.3.5	Parkeringsvakter	30
5.3.6	Vakthold ombord på norske ferger	32
5.3.7	Ledsagertjenester	33
5.3.8	Flyplassvakthold	33
5.3.9	Havnetjeneste	35
5.3.10	Verditransport	35
5.3.11	Hundetjeneste	36
5.3.12	Privatetterforskere	36
5.3.13	Opplæringsinstitusjoner	36
5.4	TILLATELSE TIL Å DRIVE VAKTVIRKSOMHET	37
5.4.1	Innledning	37
5.4.2	Gjeldende rett	37
5.4.3	Hvem tillatelse gis til	38
5.4.3.1	<i>Generelt</i>	38
5.4.3.2	<i>Franchise</i>	38
5.4.3.3	<i>Bemanningsvirksomhet/vikarbyråer</i>	39
5.4.3.4	<i>Utenlandske foretak som vil utøve vaktvirksomhet i Norge</i>	39
5.4.3.5	<i>Krav til organisering av offentlige etater som i dag driver egenvakthold</i>	39
5.4.4	Krav til eiere, ledelse, styre mv.	39
5.4.4.1	<i>Innledning</i>	39
5.4.4.2	<i>Eierstruktur</i>	40
5.4.4.3	<i>Daglig leder, styre, ledelse mv.</i>	41
5.4.5	Tillatelsens innhold	41
5.4.6	Bortfall av tillatelse	42
5.4.7	Tilbakekall av tillatelse	42
5.4.8	Hvilken myndighet bør gi tillatelse/tilbakekalle tillatelsen	44
5.5	KRAV TIL ANSATTE	44
5.5.1	Innledning	44
5.5.2	Gjeldende rett	44
5.5.3	Vandel	45
5.5.3.1	<i>Hvem omfattes av vandelskravet?</i>	45
5.5.3.2	<i>Søknad om utstedelse av politiattest</i>	46
5.5.3.3	<i>Når skal politisattest utstedes?</i>	46
5.5.3.4	<i>Hva skal politiattesten inneholde?</i>	46
5.5.3.5	<i>Hvem skal motta politiattesten?</i>	48
5.5.3.6	<i>Politiattest etter ansettelse</i>	49
5.5.3.7	<i>Politiets rett til å varsle vaktforetaket</i>	50
5.5.3.8	<i>Effektivisering av vandelskontrollen</i>	51
5.5.3.9	<i>Utenlandske statsborgere</i>	52
5.5.3.10	<i>Hva ligger i "tilfredsstillende vandel"?</i>	53
5.5.3.11	<i>Arbeidsgruppens forslag</i>	54
5.5.4	Kontroll av vektere	55
5.6	UTDANNELSE AV VEKTERE	56
5.6.1	Historikk	56
5.6.1.1	<i>Generelt</i>	56

5.6.1.2	<i>Vekterskolen:</i>	57
5.6.2	Dagen situasjon.....	57
5.6.2.1	<i>Generelt</i>	57
5.6.2.2	<i>Gjeldende rett</i>	58
5.6.2.3	<i>Grunnutdanninge</i>	59
5.6.2.4	<i>Fagbrev</i>	59
5.6.2.5	<i>Spesialopplæring</i>	59
5.6.2.6	<i>Kontroll med utdanningen</i>	59
5.6.3	Arbeidsgruppens forslag til opplæring for vektere som ikke faller inn under dagens fagbrevutdanninge	60
5.6.3.1	<i>Innledning</i>	60
5.6.3.2	<i>Grunnutdanninge</i>	62
5.6.3.3	<i>Tjenesteoppl�ring</i>	65
5.6.3.4	<i>Tilleggsutdanninge</i>	66
5.6.3.5	<i>Regodkjenning</i>	70
5.6.3.6	<i>Unntak fra utdanningskravet</i>	71
5.6.3.7	<i>Behov for regelendring</i>	71
5.6.3.8	<i>Behov for videre arbeid med utdanningen</i>	71
5.6.4	Hvem skal ha ansvar for opplæringen	72
5.6.4.1	<i>Godkjenning av og kontroll med opplæringen</i>	72
5.6.4.2	<i>Godkjenning av og kontroll med instruktører</i>	72
5.6.4.3	<i>Hvor skal undervisningen skje</i>	73
5.6.5	Utdanning gjennomført i utlandet.....	74
5.7	<i>BRUK AV MAKTMIDLER / EGENBESKYTTELSE</i>	74
5.7.1	<i>Innledning</i>	74
5.7.2	<i>Særlig om Norges Bank og bevæpning</i>	75
5.7.3	<i>Bruk av fysisk makt</i>	75
5.7.4	<i>Bruk av håndjern, strips ol</i>	82
5.7.5	<i>Bruk av batong</i>	83
5.7.6	<i>Bruk av hund</i>	83
5.7.7	<i>Andre hjelpemidler/tiltak for vekterens egen sikkerhet</i>	85
5.8	<i>LEGITIMASJON</i>	86
5.8.1	<i>Dagens ordning</i>	86
5.8.2	<i>Standardisert ID-kort</i>	86
5.8.3	<i>Utformingen av ID-kortet</i>	87
5.8.4	<i>Hvem som skal utstede ID-kortet</i>	87
5.8.5	<i>Innlevering av ID-kort</i>	88
5.8.6	<i>Tilbakekall av ID-kort</i>	88
5.9	<i>UNIFORMERING</i>	88
5.10	<i>KONTROLL MED VAKTFORETAKENE</i>	89
5.10.1	<i>Gjeldende rett</i>	89
5.10.2	<i>Sikker Vakt</i>	90
5.10.3	<i>Hvem skal kontrollere vokterbransjen</i>	91
5.10.4	<i>Hvordan skal kontrollen gjennomføres</i>	92
5.10.5	<i>Hva som skal kontrolleres</i>	92
5.10.6	<i>Elektroniske hjelpemidler for å muliggjøre en reell kontroll</i>	94

5.10.7	Følger av mangler eller uregelmessigheter.....	94
5.10.8	Meldeplikt for andre	95
5.11	<i>SENTRALT VAKTVIRKSOMHETSREGISTER.....</i>	95
5.11.1	Gjeldende rett.....	95
5.11.2	Hjemmel for å opprette et nytt landsdekkende vaktvirksomhetsregister.....	96
5.11.3	Hva bør et slikt register inneholde?	96
5.11.4	Status elektronisk vaktvirksomhetsregister	96
5.12	<i>STRAFFERETTLIG VERN FOR VEKTERE</i>	97
5.12.1	Innledning	97
5.12.2	Hvor vanlig er det at vektere utsettes for vold?	97
5.12.3	Historikk	98
5.12.4	Bør en særlig rettsbeskyttelse gis?.....	98
5.12.5	Arbeidsgruppens vurdering	100
5.13	<i>GEBYR.....</i>	100
5.13.1	Innledning	100
5.13.2	Dagens gebyrordning.....	101
5.13.3	Etableringsgebyret	101
5.13.4	Kontrollgebyret.....	101
5.13.5	Gebyr for politiets utrykning ved feilmeldinger	102
KAP. 6	ADMINISTRATIVE OG ØKONOMISKE KONSEKVENSER AV ARBEIDSGRUPPENS FORSLAG 103	
6.1	<i>ADMINISTRATIVE OG ØKONOMISKE KONSEKVENSER FOR DET OFFENTLIGE</i>	103
6.2	<i>ADMINISTRATIVE OG ØKONOMISKE KONSEKVENSER FOR PRIVATE INTERESSER</i>	104
KAP. 7	SPESIELLE MOTIVER.....	105
KAP. 8	FORSLAG TIL ENDRING AV LOVTEKST	111

KAP. 1 ARBEIDSGRUPPENS MANDAT OG SAMMENSETNING

1.1 BAKGRUNN

Riksdekkende medier har den senere tiden hatt flere store oppslag om vaktbransjen og konsekvensene av politiets manglende kontroll av denne. Søkelyset er i den forbindelse særlig satt på en del av den private sikkerhetsbransjen, og bekymring rundt potensialet for rekruttering av kriminelle og aktivitet i ”gråsoner”.

Våren 2007 ble det også lekket til media at Oslo politidistrikt hadde utarbeidet en analyserapport om den spesialiserte sikkerhetsbransjen i Norge. Denne omfattet både selskaper som skulle operere innenfor lov om vaktvirksomhet og sikkerhetselskaper som skulle operere utenfor loven og/eller i utlandet.

I Regjeringens politiske plattform (Soria Moria erklæringen) er det lagt til grunn at vaktvirksomhetsloven av 2001 skal gjennomgås. Hensikten med gjennomgangen av loven og forskriften skulle være å sikre god nok kvalitet i og kontroll med vaktvirksomhetsbransjen, samt sikre rettssikkerheten til de som kommer i kontakt med bransjen.

Dagens vaktvirksomhetslov er av 5. januar 2001. Forut for loven ble det nedsatt et utvalg kalt Vaktvirksomhetslovutvalget som avga sin rapport i april 1997. Arbeidsgruppen vil i flere sammenhenger vise til denne rapporten. Rapporten følger som uttrykt vedlegg.

1.2 ARBEIDSGRUPPENS SAMMENSETNING

I brev av 18. oktobers 2007 nedsatte Justisdepartementet en arbeidsgruppe som fikk følgende sammensetning:

Avdelingsdirektør Knut Fosli, Justis- og politidepartementet (leder)
Seniorrådgiver Erna Gjesvold, Politidirektoratet (sekretær)
Rådgiver Marianne Holtet, Justis- og politidepartementet
Politiinspektør Astrid Birgitte Borge, Asker og Bærum politidistrikt
Kontorsjef Tom Eklund, Agder politidistrikt
Forbundssekretær Trond Karlsen, Norsk Arbeidsmandsforbund
Direktør Rolf Gunnar Reisænen, (G4S), Servicebedriftenes landsforening¹
Sikkerhetsrådgiver Jan Eddie Tinlund, Sikker Vakt

Rådgiver Marianne Holtet trådte ut av arbeidsgruppen før arbeidet startet, og ble erstattet av førstekonsulent Ida Beate Fengsrud, Justis- og politidepartementet.
Seniorrådgiver Benthe Huse, Politidirektoratet erstattet etter det andre møtet, Erna Gjesvold som arbeidsgruppens sekretær.

¹ NHO Service.

1.3 ARBEIDSGRUPPENS MANDAT

Arbeidsgruppen fikk følgende mandat fra Justisdepartementet:

”Arbeidsgruppen får i mandat å gjennomgå vaktvirksomhetsloven og forskriften til denne med hensyn til om reguleringen er tilstrekkelig for å sikre god kvalitet i bransjen, om regelverket i tilstrekkelig grad sikrer rettssikkerheten til de som kommer i kontakt med bransjen og om kontrollreguleringen er tilstrekkelig. Arbeidsgruppen bes å vurdere alle sider ved vaktsselskapenes virksomhet, herunder også ledsageroppdrag, der man særskilt bør se på krav til dokumentert opplæring. Arbeidsgruppen bes også å vurdere om det er forhold ved eierstrukturen som kan være problematiske med hensyn til å sikre kvalitet og tilstrekkelig kontroll. Videre bes vurdert en gebyrordning for politiets kontroll med vaktsselskapene. I tillegg bes vurdert et årlig gebyr istedenfor et engangsgebyr som i dag.

I forbindelse med ovenstående presiseres at det ikke legges opp til noen endring når det gjelder vekternes adgang til maktbruk.

Det bes om at det fremmes forslag til endringer i loven/forskriften der det anses aktuelt.

Det forutsettes også at arbeidsgruppen gjør rede for økonomiske og administrative konsekvenser av forslagene sine.”

1.4 ARBEIDSGRUPPENS AVGRENSNING AV MANDATET

Arbeidsgruppen har konsentrert seg om forhold som går på rettssikkerheten – både for publikum som kommer i kontakt med vektere og for vekterne, samt politiets kontroll av vokterbransjen.

Arbeidsgruppen har tolket mandatet slik at også opplæringsvirksomhet knyttet til bransjen inngår i det arbeidsgruppen skal vurdere.

Arbeidsgruppen har ikke funnet grunn til å gå inn på forhold som gjelder rene forbrukerspørsmål som ligger utenfor den kontroll av vokterbransjen som kontrollorganet skal forestå.

1.5 ARBEIDSGRUPPENS ARBEID

I skriv av 18. oktober 2007 hvor arbeidsgruppens nedsettes og gis mandat, fikk Arbeidsgruppen en tidsramme frem til 1. november 2008.

I januar 2008 ble det fra Justisdepartementets anmodet om at arbeidsgruppen leverte sin rapport før sommeren 2008.

Rolf B. Wegner har etter oppdrag fra Arbeidsgruppen/Justisdepartementet avgitt en betenkning rundt problematikken maktanvendelse og vektere, samt vekternes rettsvern. Betenkningen følger som et uttrykt vedlegg til rapporten.

Arbeidsgruppen har avholdt i alt 8 møter.

KAP. 2 SAMMENDRAG

Arbeidsgruppen fremsetter flere forslag om endringer i gjeldende regelverk. Arbeidsgruppens vurdering av behovet for lovendringer er omhandlet i kap. 5. Særmerknader knyttet til de ulike endringene fremkommer i kap. 7, mens forslag til endring av lovtekst er tatt inn i kap. 8. I dette kapitlet gis en oversikt over de viktigste punktene i forslagene.

Arbeidsgruppens rapport er enstemmig med unntak av pkt. 5.3.8 (flyplassvakthold) og pkt. 5.6.3 (arbeidsgruppens forslag til opplæring for vektere som ikke faller inn under dagens fagbrevutdannelse).

Arbeidsgruppen foreslår å klargjøre formålet med loven ved å ta inn en egen formålsbestemmelse. Hensikten med loven er slik arbeidsgruppen ser det å ivareta rettssikkerheten til publikum, sikre god kvalitet på tjenestene, legge til rette for effektiv offentlig kontroll, samt hindre vaktvirksomhet som på grunn av sin militære eller annen sikkerhetsmessige karakter er uforenlig med vaktvirksomhetsloven og for øvrig er ulovlig eller i strid med internasjonal rett. Se nærmere pkt. 5.2.

Videre foreslås i pkt. 5.3 en utvidelse av lovens virkeområde slik at egenvakthold blir omfattet av loven. Tanken er blant annet å forebygge omgåelse av loven ved at vaktjeneste organiseres som egenvakthold. Dernest forslås det at selskaper som driver opplæring i vaktvirksomhet i fremtiden inkluderes i loven, slik at en får kontroll med hvem som forestår slik opplæring.

Det er enighet i arbeidsgruppen om å styrke vekterutdanningen, ved å heve utdanningsnivået både kvalitets- og kvantitetsmessig. Eksempelvis gjelder dette problemstillinger rundt maktanvendelse. Det foreslås tatt inn i loven hvilke deler utdanningen skal bestå av: en teoretisk del, praksisopplæring inkludert objektopplæring, avsluttende eksamen, eventuell tilleggsutdannelse for utførelse av spesialtjeneste og regodkjenning. Ingen skal få arbeide selvstendig som vekter uten tilstrekkelig opplæring. Det er enighet om at det er avgjørende at vektere har tilstrekkelig kompetanse til å utføre sine oppgaver på en tillitvekkende måte og med betryggende kvalitet. Flertallet og mindretallet i arbeidsgruppen (representanten fra NHO Service) er imidlertid delt i synet på hva som er tilstrekkelig opplæring. Se nærmere om utdanning av vektere i kap. 5.6. Flertallet i arbeidsgruppen mener videre at utdanningskravene også bør gjelde for deltidsansatte og midlertidig ansatte. Det er enighet om at det bør stilles visse grunnleggende krav til de som skal forestå opplæringen.

Arbeidsgruppen fremsetter flere forslag som skal bidra til en bedre kontroll med vektere og vaktforetakene. Tillatelses- og kontrollmyndigheten (politiet) skal foreta årlig kontroll av foretakene basert på innrapportering. Herunder skal det foretas vandelskontroll av de som utfører vaktjeneste eller som har oppgaver direkte knyttet til vaktvirksomhet, samt av de øvrige persongruppene som er omfattet av vandelskravet i vaktvirksomhetsloven. Se nærmere om kontroll med vaktforetak i pkt. 5.10.

Samtidig foreslås i pkt. 5.4.4.2 en utvidelse av personkretsen som skal omfattes av vandelskravet, slik at også eiere og andre personer som har vesentlig innflytelse på virksomheten må oppfylle kravet om tilfredsstillende vandel. En slik bestemmelse vil være et virkemiddel mot at kriminelle elementer kan opprette vaktforetak og slik få tilgang til sensitive opplysninger mv. som kan misbrukes i kriminell virksomhet. I forlengelsen av dette foreslås det at endring i eierskap mv. må meldes til tillatelses- og kontrollmyndigheten.

Arbeidsgruppen foreslår videre, etter modell fra serveringsloven, å lovfeste en meldeplikt for skatte- og avgiftsmyndighetene og Arbeidstilsynet til politiet, dersom disse avdekker forhold som antas å være av vesentlig betydning for vurderingen av om en tillatelse til å utøve vaktjenester skal trekkes tilbake. Forslaget er omtalt i pkt. 5.10.8.

Arbeidsgruppen er også av den oppfatning at politiet bør ha en plikt til å varsle vaktforetakene om ansatte som mellom kontrolltidspunktene har begått ny alvorlig kriminalitet eller som er under etterforskning av sådan såfremt dette ikke vil skade etterforskningen. Forslaget fremgår av pkt. 5.5.3.11.

For at politiet skal kunne utføre sin funksjon som tillatelses- og kontrollmyndighet på en hensiktsmessig og effektiv måte, finner arbeidsgruppen at det er behov for et nytt landsdekkende elektronisk vaktforetaksregister som også inneholder oversikt over ansatte i vaktvirksomhetsbransjen. Dette anses å være et helt nødvendig saksbehandlingsverktøy for at politiet skal kunne utføre tillatelses- og kontrollmyndigheten på en hensiktsmessig måte. Registeret er en forutsetning for mer effektiv årlige vandelskontroll, og også en forutsetning for at politiet skal kunne pålegges en plikt til å varsle foretakene om ansatte som er siktet eller tiltalt for en alvorlig kriminalitet mellom de årlige kontrollene. Se nærmere pkt. 5.11.

Endelig foreslås det i kontrollsammenheng å stille tydeligere krav til legitimasjon og uniformering, se henholdsvis pkt. 5.8 og pkt. 5.9. Uniform skal kun bæres i aktiv tjeneste og det skal fremgå av uniformen om personen er godkjent vokter eller under opplæring, i tillegg skal tillatelses- og kontrollmyndigheten også godkjenne uniformering av materiell. I tilknytning til legitimering mener arbeidsgruppen at det bør innføres et standardisert vokter ID-kort, og at dette kortet skal bæres synlig.

Det antas at forslaget vil medføre økte utgifter for politiet til kontrollvirksomheten, herunder blant annet til etablering av et landsdekkende vaktforetaksregister. Arbeidsgruppen foreslår et årlig gebyr knyttet til kontrollen. Gebyret skal bidra til å dekke politiets faktiske utgifter ved kontrollen, herunder også intern opplæring i politiet og økte ressurser til arbeidet. Gebyr omhandles i pkt. 5.13. Nærmere regler om gebyr og andre utfyllende regler til loven foreslås gitt i forskrift. Administrative og økonomiske konsekvenser av arbeidsgruppens forslag er beskrevet i kap. 6.

KAP. 3 VAKTSELSKAPENES TJENESTER OG VIRKSOMHET

3.1 VAKTSELSKAPENES ORGANISASJON OG UTBREDELSE

3.1.1 Innledning

Opprettholdelse av offentlig ro, orden og sikkerhet er en politioppgave. Lov om politiet av 4. august 1995 nr. 53 (politiloven) § 2 bestemmer at politiet skal beskytte person, eiendom og fellesgoder og verne om all lovlig virksomhet, opprettholde den offentlige orden og sikkerhet, og enten alene eller sammen med andre myndigheter verne mot alt som truer den alminnelige tryggheten i samfunnet.

Det er politiet som er samfunnets sivile maktapparat. På den annen side tilligger det i utgangspunktet enhver borger å beskytte seg og sin eiendom mot lovbrudd. Det er da også erkjent at det ved siden av politiets ansvar og oppgaver på dette området, er behov for annen type vakthold og beskyttelse av borgere og privat og offentlig eiendom. Privatpersoners og næringsvirksomheters behov for vern og tilsyn har vært økende i takt med den økonomiske vekst og tekniske utvikling i samfunnet. Utviklingen har vist at det har vært en økning i etterspørselen av vektertjenester, noe som har resultert at antallet vektere i dag er større enn antallet polititjenestemenn. Tall fra SSBs kriminalitetsstatistikk og politiets egen statistikk i perioden 2003-2007 viser imidlertid en nedgang i antall anmeldelser. Arbeidsgruppen har ikke gått inn i grunnlaget for denne utviklingen.

Det har vokst frem en omfattende sikkerhetsbransje som tilbyr et stadig videre spekter av produkter og tjenester som tilsikter å gi beskyttelse og service. Til den private sikkerhetsindustri hører i tillegg til vaktsekskapene også foretak som produserer, selger eller installerer alarminnretninger og annet sikkerhetsutstyr, samt låsesmeder og sikkerhetskonsulenter.

Vaktsekskapene tilbyr ulike typer vakttjenester; tradisjonelt stasjonær- og mobilvakthold, kontrolltjenester, verditransport, alarmovervåking osv. De forskjellige typer vaktvirksomhet som utøves av vaktsekskapene er nærmere omtalt under pkt. 3.2. Det er bare den del av sikkerhetsbransjen som omfatter vaktsekskapene som behandles i denne rapporten. En annen sak er at mange vaktsekskaper også tilbyr sikkerhetstjenester og servicetjenester som ikke omfattes av begrepet vaktvirksomhet.

Når det gjelder vektterbransjens historikk og utvikling, vises det til Vaktvirksomhetslovutvalgets innstilling fra 1997.

3.1.2 Dagens situasjon

3.1.2.1 Antall foretak

I forbindelse med arbeidet med gjennomgang av vaktvirksomhetsloven, er det sendt en forespørsel til landets politidistrikter vedrørende antall og typer vaktvirksomhetsforetak i distriktene. Det er mottatt svar fra 24 distrikter. Ved utgangen av mai 2008 er det registrert ca. 210 godkjente vaktforetak har i landet. Tallet er ikke eksakt fordi tre politidistrikter ikke har besvart henvendelsen.

3.1.2.2 Organisasjonsformer

På spørsmålet fra Arbeidsgruppen om hvorledes vaktforetakene med hovedkontor i distriktet er organisert, viser svarene fra de 24 politidistriktene at de totalt 210 foretakene fordeler seg på følgende organisasjonsmodeller:

Aksjeselskaper	114
Ansvarlig selskap/enkelpersonsforetak	66
Franchiseselskaper:	10
Norskregistrert utenlandsk foretak (NUF)	6
Interkommunale selskaper	2
Forvaltningsorganer	2
Andre foretaksformer	2
Foretak hvor det ikke fremkommer organisasjon	9
TOTALT	211

Årsaken til misforholdet mellom det totale antall selskaper i de to oversiktene er at et politidistrikt operer med et foretak mer når det gjelder inndeling etter organisasjonsform enn antallet foretak.

Når det gjelder foretak som ikke er oppgitt med organisasjonsform, skyldes dette at noen politidistrikter har angitt en felles liste som både omfatter foretak med hovedkontor i eget distrikt og foretak registrert i distriktet med hovedkontor i annet distrikt.

3.1.2.3 Organisasjonstilknytning

NHO Service opplyser til Norsk politi (magasin som utgis av Politidirektoratet) at vaktelskaper knyttet til denne organisasjonen har ca. 6 000 årsverk, mens de anslår at antall vektere på landsbasis er ca. 12 000.

3.1.2.4 Geografisk spredning

I forbindelse med arbeidet med gjennomgang av vaktvirksomhetsloven, er det sendt en forespørsel til landets politidistrikter vedrørende antall godkjente vaktforetak som har hovedkontor i distriktet. Det er mottatt svar fra 24 distrikter.

Politidistrikt:	Antall vaktforetak:
Oslo	49
Østfold	8
Follo	9
Romerike	10
Hedmark	5
Gudbrandsdal	8
Vestoppland	9
Nordre Buskerud	?
Søndre Buskerud	9
Asker og Bærum	6
Vestfold	14
Telemark	5

Agder	16
Rogaland	10
Haugaland og Sunnhordland	5
Hordaland	9
Sogn og Fjordane	7
Sunnmøre	9
Nordmøre og Romsdal	4
Sør-Trøndelag	?
Nord-Trøndelag	5
Helgeland	3
Salten	2
Midte Hålogaland	2
Troms	4
Vestfinnmark	?
Østfinnmark	2
Totalt	210

Som det fremgår av oversikten har Nordre Buskerud politidistrikt, Sør-Trøndelag politidistrikt og Vestfinnmark politidistrikt tross purring ikke besvart henvendelsen.

3.1.2.5 *Antall ansatte*

Arbeidsgruppen har ikke foretatt noen egen undersøkelse av antall ansatte i vekterbransjen, men NHO Service anslår at det finnes totalt 12 000 vektere i Norge (tall fra artikkel i Norsk politi). Vekterne er i overveiende grad ansatt i fire store selskaper.

3.1.2.6 *Omsetning i bransjen*

Totalomsetningen i bransjen anslås av bransjen selv å ligge over 6 milliarder kroner for 2007, til sammenligning var den i 1995 oppgitt være på litt over 1 milliard (1 006 millioner 1995-kroner)

3.2 VAKTSELSKAPENES OPPGAVER

3.2.1 Innledning

Vaktselskapene bruker forskjellige betegnelser/avn på de ulike tjenestene de utfører i dag. I samsvar med den inndeling vaktselskapene normalt benytter kan disse deles opp i følgende hovedområder:

- Stasjonære tjenester/vakthold
- Mobile tjenester/vakthold

Innenfor det enkelte hovedområde kan tjenesten igjen deles inn i undergrupper med beskrivelse av arbeidsoppgaver. Beskrivelsen av arbeidsoppgavene her er ikke uttømmende, men kvantitetsbeskrivende og relatert til bransjens forståelse av vaktvirksomhetslovens nåværende virkeområde.

Innenfor den enkelte tjeneste utføres også andre oppgaver i mer eller mindre grad. Disse tilleggsoppgavene er servicerelaterte som f. eks. å gi generell informasjon eller utføre enkelt vedlikeholdsarbeid/vaktmestertjenester. Disse er her utelatt i oppgavebeskrivelsene.

Anslagsvis ligger over 80 % av markedet for vaktbransjen innenfor tjenestene:

- Stasjonær tjeneste – undergruppene stasjonærvakt, resepsjonstjeneste og flyplasstjeneste
- Mobile tjenester – undergruppene mobilt vakthold og verditransport

3.2.2 Stasjonære tjenester/vakthold

Stasjonært vakthold er i hovedtrekk en vaktjeneste der vekter utfører tjeneste for en oppdragsgiver innenfor et geografisk avgrenset område. I all hovedsak utføres stasjonære tjenester på klart avgrensede private eller offentlige områder.

Tjenestene stasjonærvakt og resepsjonstjeneste utgjør hovedtyngden av stasjonære tjenester.

Stasjonærvakt/-tjeneste:

Stasjonær vakthold har til hensikt å skape trygghet for oppdragsgiverens ansatte og besøkende ved fysisk tilstedeværelse og ved hjelp av tekniske installasjoner (alarmer, ITV) beskytte mennesker, produksjon, utstyr og eiendom mot skader som kan oppstå gjennom eksempelvis forsømmelse, uaktsomhet, kriminelle handlinger og teknisk svikt.

Typiske oppgaver:

- Låsing/opplåsning av bedriften
- Alarmovervåkning lokalt og utrykning/verifisering
- Adgangskontroll/ID-sjekk (ansatte og besøkende)
- Kameraovervåkning
- Registrering og loggføring av dagens aktiviteter
- Inspeksjoner/HMS-runder
- Være brannvernleder
- Forhindre innbrudd, tagging og skade
- Bortvise uønskede personer

Resepsjonstjeneste:

Resepsjonstjeneste har i all hovedsak samme hensikt som stasjonærvakt. Resepsjonstjeneste er også ment å gi oppdragsgiveren en høyere sikkerhetsprofil. Det er en tjeneste der vekteren oppholder seg i eller i tilknytning til en resepsjon/inngangsparti hos en oppdragsgiver.

Typiske oppgaver:

- Motta, kontrollere, registrere og rettlede besøkende
- Betjene teknisk sikkerhetsanlegg
- Behandle post og varer
- Betjene adgangskontrollsystemer
- Rekvirere politi, ambulanse og brannvesen
- Yte nødvendig førstehjelp
- Bistå ved evakuering/ rømming
- Behandle trusler - registrere og aksjonere på uønskede henvendelser, f. eks. bombetrussel
- Takle demonstrasjoner/konflikter i tilknytning til resepsjonen
- Bortvise uønskede personer

Bomstasjonstjeneste:

Bomstasjonstjeneste utføres som følge av tildelt tilbud av noen vaktelskaper og har derfor blitt bemannet med vekter. De fleste bomstasjoner bemannet av vektere er nå automatisert. Situasjonen i dag er at de fleste bomstasjoner (passering mot avgift) bemannes av ansatte i egne bomselskaper eller ferjeselskaper. Om tjenester i forbindelse med bomstasjoner er underlagt lov om vaktvirksomhet har aldri blitt reist som en problemstilling.

Typiske oppgaver:

- Billetthåndtering
- Betjene tekniske installasjoner
- Registrering av ikke betalende passeringer

Onshoretjeneste:

Onshoretjeneste har i all hovedsak samme hensikt som stasjonærvakt, men med et høyere sikkerhetsnivå og sterkere fokus på brann, ulykke og terrorberedskap.

Typiske oppgaver:

- Adgangskontroll/ID-sjekk
- Bortvise uønskede personer
- Alarm overvåkning lokalt og utrykning
- Bistand til brann- og ambulansetrykning (Melkøya, Kårstø, Ormen Lange)
- HMS-runder
- Forhindre innbrudd, anslag og skade

Offshoretjeneste:

Tjeneste som utføres på plattformer og andre installasjoner i Nordsjøen.

Typiske oppgaver:

- Adgangskontroll/ID-sjekk
- Inspeksjon

Alarmstasjon:

En alarmstasjon er et bemannet senter for mottak og aksjonering på alarmer og andre henvendelser, samt personovervåking av vektere eller andre oppdragsgivere.

Typiske oppgaver:

- Aksjon på alarmer (ran, gissel, overfall, innbrudd, heis, brann, VVS etc.)
- Overvåkning av egne og andres vektere og ansatte
- Bistå vektere og kunder
- Formidlingstjenester (heis, håndverkere, glass, varsling)
- Fjernsynsovervåking - ITV
- Adgangskontroll

Telletjenester:

Telletjenester består i all hovedsak av verdihåndtering på lukkede tellesentraler.

Typiske oppgaver:

- Kontanthåndtering
- Telling
- Oppgjørsbehandling
- Rapporteringer og overføring av oppgjør
- Pakking av kontanter – klargjøring for transport

Miljøvektertjeneste:

Miljøvektertjeneste er en tjeneste som retter seg mot arbeid på steder (offentlige og private områder som sosialkontor, legevakt, sykehus, institusjoner, museum, arbeidsformidling, NAV) med mennesker som har psykiske, fysiske eller rusrelaterte utfordringer. Tjenesten er også rettet mot områder der innsikt i og forståelse for ulike religiøse og kulturelle sedvaner og skikker er ønskelig.

Hensikten med tjenesten er å skape trygghet samt assistere oppdragsgivers ansatte slik at disse kan holde fokus på sine fagområder og slipper å bruke tid på "uroelementer".

Typiske oppgaver:

- Takle demonstrasjoner/konflikter
- Behandle trusler
- Bistå ved evakuering/rømming
- Yte nødvendig førstehjelp
- Adgangskontroll/ID-sjekk
- Bortvise uønskede personer

Ordensvakter/dørvakter:

Tjenesten består i all hovedsak i å bestemme hvem som skal få adgang til et serveringssted, hvem som ikke lenger får lov til å være på stedet og å forebygge eller dempe konflikter. En ordensvakt skal også være en ressursperson og takle forskjellige situasjoner, slik som livreddende førstehjelp, branntilløp eller andre akutte hendelser.

Typiske oppgaver:

- Vakthold ved restauranter og utesteder
- Dørvakthold
- Skjenkekontroll
- Evakuering
- Bortvise uønskede personer

Sentervakthold:

Sentervakthold er i hovedsak ambulerende vakthold av uniformerte, men også sivile vektere i butikksentre. Hovedoppgavene er å ivareta senterets, de ansattes og besøkendes sikkerhet gjennom å skape ro og orden, og forhindre tyveri og hærverk.

Tjenesten går også ut på å kunne utøve livreddende førstehjelp og evakuering ved for eksempel brann. Senterets butikker er ofte utstyrt med alarmknapper (ran, overfall, tyveri) og kan tilkalle vekterne på meget kort varsel.

Typiske oppgaver:

- Låse opp og stenge senteret
- Forebygge ran og trusler
- Forhindre ansamlinger av gjenger, narkomane etc.
- Forhindre tyveri, hærverk, tagging og skade
- Rykke ut på tilkallingsalarm fra forretninger
- Sjekke nødutganger og brannvernutstyr
- Være brannvernleder
- Evakuere senteret
- Bistå ved bombetrusler
- Trafikkdirigering
- Bortvise uønskede personer

Parkeringsvakt:

Tjenesten har tradisjonelt bestått i å sørge for etterlevelse av offentlige og private parkeringsbestemmelser/reguleringer, samt utstede gebyr ved overtredelser. Den private delen av parkeringsvirksomheten utfører også tradisjonelle vektertjenester samtidig som vaktelskaper/vektere utfører tradisjonell parkeringsvaktjeneste.

Typiske oppgaver:

- Utstede kontrollavgift
- Låsing/opplåsing av parkeringshus/-plasser
- Alarm overvåkning og uttrykning
- Adgangskontroll/ID-sjekk
- Kameraovervåkning
- Registrering og loggføring av aktiviteter
- Inspeksjoner/vakthold ved parkeringsanlegg/-plasser
- Forhindre innbrudd, tagging, hærverk og skade
- Bortvise uønskede personer
- Pengetransport og kontanthåndtering
- Trafikkdirigering

Svinnkontroll:

Forskjellige kontrolltiltak (person og varer) for å forhindre svinn av varer og derigjennom økonomisk tap.

Typiske oppgaver:

- Kassatelling/Kassarevisjon
- Kvalitetskontroll
- Kassetelling
- Utpasseringskontroll – ansatte/kunder
- Distribusjonskontroll
- Varemottakskontroll
- Sivil butikkontroll
- Uniformert butikkontroll
- Utredning
- Skjenkekontroll
- Salgskontroll

Arrangementkontroll:

Arrangementkontroll er tjenester/vakthold i tilknytning til sportsarrangementer, konserter, messer, festivaler, banketter, tivoli, sirkus, private arrangement etc.

Typiske oppgaver:

- Veikontroll
- Parkeringsvakthold
- Opprettholde ro og orden på innslipp og køsystem
- Visitering
- Ro og ordensoppdrag på festområdet
- Scenevakthold
- Kontrollere alkoholserving
- Bistå ved evakuering
- Sikkerhetsrådgivning
- Generelt vakthold
- Bortvise uønskede personer

Samferdselstjeneste:

Samferdselstjeneste har til hensikt, ved synlig tilstedeværelse av vakter, å sørge for at oppdragsgivers ansatte og publikum/reisende føler seg trygge når de reiser med offentlige og private transportmidler – tog/T-bane/buss/taxi/båt.

Typiske oppgaver:

- Billettkontroll
- Låsing og opplåsing av lokasjoner
- Inspeksjon av nødutganger og brannslukningsutstyr
- Forebygge ran, tyveri, skadeverk etc.
- Bistå ved evakuering, ulykker
- Førstehjelp
- Håndtering av uønskede hendelser
- Daglig rapportering
- Bortvise uønskede personer

Flyplasstjenester/sikkerhetskontroll:

Flyplasstjenester har til hensikt gjennom person-, bagasje-, frakt-, post-, dokument- og adgangskontroll, samt generelt vakthold å sikre passasjerer og ansatte mot uønskede hendelser, kapring, terror og sabotasje. I tillegg til de spesialoppgavene som er fastsatt av internasjonale luftfartsmyndigheter består flyplasstjeneste av de samme tjenester som stasjonært vakthold.

Typiske oppgaver:

- Personkontroll
- Bagasje og fraktkontroll
- Adgangskontroll
- Aktiv og passiv profilering
- Låse opp og stenge flyplass/områder
- Kameraovervåkning
- Bistå ved evakuering, ulykker
- Bortvise uønskede personer
- Forhindre tyveri, hærverk, tagging og skade
- Yte nødvendig førstehjelp

Heliporttjeneste:

Heliporttjeneste har samme hensikt og består i all hovedsak av de samme arbeidsoppgaver som ved flyplasstjenester, men i tilknytning til helikoptertrafikk til og fra installasjoner i Nordsjøen.

Typiske oppgaver:

- Samme som flyplass
- Rusmiddelkontroll
- Bagasjestuing

Havnesikkerhetstjeneste:

Havnesikkerhetstjeneste har samme hensikt og består i all hovedsak av de samme arbeidsoppgaver som ved flyplasstjenester, men i tilknytning til skip og havneanlegg (maritim virksomhet).

Typiske oppgaver:

- Som flyplasstjeneste
- Sikkerhetskontroll
- Bortvise uønskede personer

Ferjetjeneste (utenlandstrafikk):

Ferjetjeneste har til hensikt, ved synlig tilstedeværelse av vekter, å sørge for at oppdragsgivers ansatte og reisende føler seg trygge når de reiser med båten. Hovedoppgavene er å ivareta båtens, de ansattes og reisendes sikkerhet gjennom å skape ro og orden, og forhindre tyveri og hærverk. Tjenesten går også ut på å kunne utøve livreddende førstehjelp og evakuering ved f. eks. brann. Vekterne kan også i kraft av kapteinens myndighet om bord foreta pågripelser med arrestforvaring.

Typiske oppgaver:

- Inspeksjoner rundt på båten
- HMS-runder
- Forhindre hærverk, innbrudd og skade
- Adgangskontroll
- Opprettholde ro og orden
- Foreta arrestasjoner
- Arrestforvaring
- Skjenkekontroll
- Bortvise uønskede personer

3.2.3 Mobile tjenester/vakthold

Mobilt vakthold er i hovedtrekk en ambulerende tjeneste der vekter utfører oppdrag for flere oppdragsgivere. Tjenesten mobilvakt utgjør hovedtyngden av mobile tjenester.

Mobilvakthold:

Mobilvakt har samme hensikt og oppgaver som stasjonærvakt, men er ambulerende mellom flere oppdragsgivere. Mobilvakt inneholder ofte en allsidighet som medfører oppgaver som resepsjonstjeneste, miljøvekter, samferdselstjeneste, sentervakthold, parkeringsvakt og de tjenester som ligger under mobile tjenester.

Typiske oppgaver:

- Låsing/opplåsing av bedriften
- Alarm overvåkning lokalt og utrykning
- Adgangskontroll/ID-sjekk
- Registrering og loggføring av aktiviteter
- Inspeksjoner rundt i bygget
- HMS-runder
- Forhindre innbrudd, tagging, brann, vannlekkasje og skade
- Bortvise uønskede personer

Verditransport:

Verditransport er forflytning/transport av penger og andre verdigjenstander (verdipapirer, medisin, backup, makulering). Tjenesten består også av å tømme/fylle minibanker, samt enkelt vedlikehold av disse. Oppdragsgivere er blant annet dagligvarekjeder, butikker, banker, offentlige institusjoner, kommuner og flyselskaper.

Ledsagertjeneste:

Ledsagertjeneste består i all hovedsak av et ansvar for personbeskyttelse (liv og helse) gjennom konstant tilstedeværelse.

Typiske oppgaver:

- Personbeskyttelse

- Fysisk og teknisk sikring av bolig, arbeidsplass og bedrift
- Utarbeide konkrete sikkerhetstiltak gjennom sikkerhetsanalyser og trusselvurdering
- Tilstedeværelse ved reiser inn og utland
- Kurertjenester
- Rådgivning i forbindelse med reiser i inn- og utland
- Transport

Hundetjeneste:

- Som mobilvakt, men med hund
- Søk i bygg

Bomiljøvakthold:

Bomiljøvakthold omfatter forebyggende vekterinspeksjoner i og i tilknytning til borettslag/sameier og garasjeanlegg/parkeringsplasser, samt mulighet for å kunne tilkalle vekter dersom beboere skulle ha behov for assistanse.

Typiske oppgaver:

- Forebygge husbråk, støy, hærverk, biltyveri, brann, miljøforstyrrelser, ran/overfall, innbrudd
- Assistere ved opplevelse av utrygghet og ved uønskede hendelser
- Bortvise uønskede personer

Kirkegårdsvakthold:

- Påse at bestemmelsene gitt av kirkevergen på området følges
- Bortvise uønskede personer

Områdekontroll/områdevakt:

Områdekontroll er ambulerende vakthold i butikker og virksomheter i og i tilknytning til områder (gågater, handleområder) med fri adgang for allmennheten. Hensikten er ved gjennom synlig tilstedeværelse å ivareta butikkenes, de ansattes og besøkendes sikkerhet gjennom å skape ro og orden, og forhindre tyveri og hærverk. Tjenesten består også av et stort innslag av assistansetjenester. Oppdragsgiverne er ofte utstyrt med alarmsender (ran, overfall, tyveri) og kan tilkalle vekterne på meget kort varsel.

Typiske oppgaver:

- Forebygge svinn, tyveri, hærverk, trusler og ran
- Bistå med anmeldelse av butikktyveri
- Forhindre ansamlinger av gjenger, rusmisbrukere etc.
- Bistå med opplåsing og stenging av butikker
- Aksjonere på assistansealarmer fra butikkene
- Yte akutt førstehjelp
- Bortvise uønskede personer

Assistanse og sikkerhetskontroll:

Tjenesten er tilpasset døgnåpne bedrifter som for eksempel hoteller og bensinstasjoner, og består av forebyggende inspeksjoner, samt assistanse ved spesielle behov.

Typiske oppgaver:

- Assistere ved utløst alarm (ran, overfall, assistanse)
- Forebygge svinn, tyveri, hærverk, trusler og ran

Alarmutrykning:

Tjenesten består i å rykke ut til steder (virksomheter, butikker, offentlige bygg, privatboliger) i de tilfeller det går alarmer (ran, gissel, innbrudd, brann, teknisk) for å verifisere hendelser og rette opp avvik. I de fleste tilfeller meddeles utløst alarm via en alarmstasjon. I all hovedsak består denne tjenesten i å rykke ut til steder etter stengetid.

3.2.4 Opplæring/kursvirksomhet

I dag er det mange vaktelskaper som driver med opplæring og kursvirksomhet.

De fleste driver opplæring av egne vektere, men noen holder kurs også for vektere fra andre selskaper.

KAP. 4 REGULERINGEN AV VAKTSELSKAPENE

4.1 INNLEDNING

Nedenfor gis en kort oversikt over ulike regler som har relevans for vaktsekskapenes virksomhet, herunder regler som regulerer eller setter skranker for utøvelse av vaktvirksomhet. Dessuten nevnes en del andre forhold som virker regulerende på vaktbransjen.

Oversikten er ikke uttømmende; siktemålet er å peke på en del av det mest sentrale regel- og avtaleverk som har betydning for vaktsekskapenes virksomhet.

4.2 VAKTVIRKSOMHETSLOVEN MED FORSKRIFTER

Lov om vaktvirksomhet av 5. januar 2001 nr. 1 (Vaktvirksomhetsloven) regulerer virksomhet som drives både av private vaktsekskaper og av forvaltningsorgan. Lovens forarbeider er Ot.prp. nr. 54 (1999 – 2000) og Innst. O. nr. 20 (2000 – 2001).

Vaktvirksomhetsloven kommer til anvendelse på ervervsmessig vaktvirksomhet av en viss varighet og omfang, enten den drives av private eller forvaltningsorgan. Kravet til ervervsmessighet innebærer at virksomheten må skje mot vederlag. Vaktvirksomhetsloven oppstiller krav om at den som utøver eller inngår avtale om vaktvirksomhet skal ha tillatelse til dette. Tillatelse gis av politimesteren i det distrikt hvor virksomheten skal drives. Omfatter virksomheten flere politidistrikter, sendes søknaden til politimesteren i det distrikt hvor virksomheten har sitt hovedkontor.

Lovens § 2 bestemmer at tillatelse til å drive vaktvirksomhet kan gis til foretak som er registrert i Foretaksregisteret og som har fast forretningssted i riket. Det kan også gis tillatelse til enpersonsforetak som er registrert i Enhetsregisteret. Det er således kun juridiske personer som kan få tillatelse til å drive vaktvirksomhet.

Lovens § 2 bestemmer videre at for å få tillatelse må innehaveren av et enpersonsforetak, samtlige medlemmer av styret i et aksjeselskap eller annen sammenslutning med begrenset ansvar, og samtlige fullt ansvarlige deltagere i et ansvarlig selskap eller kommandittselskap, samt daglig leder av slike foretak, selskap og sammenslutninger som oppregnet foran hvis foretaket har det, tilfredsstille følgende krav:

- a) være fylt 21 år,
- b) ha tilfredsstillende vandel,
- c) være statsborger i et land som er part i EØS-avtalen, og
- d) for øvrig ikke anses uskikket til å utøve vaktvirksomhet på en forsvarlig måte i samsvar med god skikk innenfor bransjen.

Hvilke tjenester som faller inn under vaktvirksomhetsloven og som således anses som vaktvirksomhet, fremkommer av lovens § 1. Det er tjenestens karakter og innhold som er avgjørende, ikke hva den som driver slik tjeneste kaller seg eller betegner virksomheten som.

I lovens § 1, 2. ledd siste punktum bestemmes det at ”egenvakthold, nabohjelp eller andre vaktoppdrag som utøves sporadisk eller har lite omfang” ikke skal reguleres av loven.

Det fremgår videre av lovens § 4 at et vaktelskap kan få tillatelse til å drive en eller flere av de former for vaktvirksomhet som er nevnt i § 1 første ledd. Et vaktelskap må således godkjennes for hver enkelt av de vaktvirksomhetsformer det vil drive.

Med hjemmel i vaktvirksomhetsloven § 15 har Justisdepartementet gitt forskrift om vaktvirksomhet av 25. mai 2004 nr. 787 (vaktvirksomhetsforskriften). Forskriften regulerer nærmere kravene til ansatte, utdanning, uniform, legitimasjon, bruk av hund, bruk av våpen, opplysningsplikt, tillatelses- og kontrollmyndighet og gebyr.

Videre har Politidirektoratet gitt flere rundskriv til politimestrene som er tillatelses- og kontrollmyndighet. Spesielt nevnes rundskriv 2005/5 som gjelder retningslinjer for offentlige forvaltningsorgan som driver vaktvirksomhet og som etter forrige lovrevisjon kom inn under vaktvirksomhetsloven, samt rundskriv 2006/8 som gjelder politiets saksbehandling og kontroll med vaktelskaper.

4.3 ANDRE SKRANKER FOR VAKTSELSKAPENE OG DERES VIRKSOMHET

4.3.1 Regler i straffeloven og straffeprosessloven

En vokter har ikke større adgang til bruk av makt enn enhver annen borger. Bruk av fysisk makt under utøvelse av vaktvirksomhet er derfor som en klar hovedregel ikke tillatt. Bestemmelsene i lov av 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig straffelov (straffeloven), som setter forbud mot bruk av tvang (straffeloven § 222) og makt (straffeloven §§ 228 flg.), utgjør viktige skranker for vekternes tjenesteutøvelse.

Straffeloven inneholder imidlertid bestemmelser som modifierer dette utgangspunktet. Særlig viktige er straffelovens regler om nødrett (straffeloven § 47) og nødverge (straffeloven § 48), som åpner for at maktbruk kan være rettmessig i ekstraordinære tilfeller. Nødretten gir adgang til å foreta en ellers straffbar handling for å redde person eller gods fra en fare som det ikke går an å avverge på annet vis. Nødvergeretten innebærer at man rettmessig kan begå en ellers straffbar handling for å avverge et rettsstridig angrep. Nødvergeadgangen er imidlertid undergitt begrensninger.

For det første må man ikke gå lenger enn det som fremstiller seg som nødvendig for å avverge angrepet (formålsregelen). For det annet må det ikke være et urimelig forhold mellom forsvarshandlingen og den fare angrepet volder (proporsjonalitetsregelen).

Videre kan vektere - i likhet med alle andre borgere - i medhold av lov av 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) § 176 første ledd annet punktum foreta pågrepelse av en mistenkt som "treffes eller forfølges på fersk gjerning eller ferske spor". Med "fersk gjerning" menes ikke bare at mistenkte oppdages mens han er i ferd med å utføre lovbruddet, men også når han oppdages umiddelbart etter forøvelsen og det er klart at han er gjerningsmannen. Med "ferske spor" menes at forfølgningen finner sted direkte i tilknytning til lovbruddet eller at det for øvrig er klart hvilken retning gjerningsmannen har tatt.² Etter at pågrepelse har skjedd, må den pågrepne straks overgis til politiet.

² *Bjerke/Keiserud* Straffeprosessloven-Kommentarutgave. 3. utg. s. 653.

Det er viktig å merke seg at de materielle vilkår for pågrep etter straffeprosessloven §§ 171 flg. må være oppfylt for at pågrep skal kunne skje med hjemmel i straffeprosessloven § 176 første ledd annet punktum. I henhold til straffeprosessloven § 171 første ledd kan pågrep skje når en person med skjellig grunn kan mistenkes for en eller flere handlinger som kan medføre høyere straff enn fengsel i seks måneder, og minst en av følgende spesielle vilkår er oppfylt:

- 1) det er grunn til å frykte for at han vil unndra seg forfølgningen eller fullbyrdingen av straff eller andre forholdsregler,
- 2) det er nærliggende fare for at han vil forspille bevis i saken, f. eks. ved å fjerne spor eller påvirke vitner eller medskyldige,
- 3) det antas påkrevd for å hindre at han på ny begår en straffbar handling som kan medføre høyere straff enn fengsel i 6 måneder,
- 4) han selv begjærer det av grunner som finnes fyldestgjørende.

En modifikasjon i kravet til den straffbare handlingens alvor har vi i straffeprosessloven § 173; bestemmelsen åpner for pågrep uten hensyn til strafferamme dersom gjerningsmannen treffes på fersk gjerning og "ikke avstår fra den straffbare virksomhet".

Det fremgår av straffeloven § 48 tredje ledd, jf. § 48 første og annet ledd, at det kan benyttes makt for å foreta en lovlig pågrep etter straffeprosessloven § 176.

Ved bruk av tvangsmidler som blant annet en pågrep er, fastsetter straffeprosessloven § 170 a et krav om proporsjonalitet: "Et tvangsmiddel kan brukes bare når det er tilstrekkelig grunn til det. Tvangsmidlet kan ikke brukes når det etter sakens art og forholdene ellers ville være et uforholdsmessig inngrep."

Private borgere kan også foreta beslag dersom den mistenkte treffes eller forfølges på fersk gjerning eller ferske spor, jf. straffeprosessloven § 206 første ledd. Private borgere (herunder vektere) har imidlertid ingen lovhjemlet adgang til å foreta ransaking.

4.3.2 Politiloven (politimonopolet)

Politoloven § 1 bestemmer at "[s]taten skal sørge for den polititjeneste som samfunnet har behov for". I denne bestemmelsen nedfelles det såkalte politimonopolet. Politimonopolet setter skranker for hva slags type oppgaver vaktseksjonene kan utføre. I Ot.prp. nr. 22 (1994-95) side 12 heter det:

"Når det slås fast i lovens første paragraf at staten skal sørge for den polititjeneste som samfunnet har behov for, innebærer det at andre forvaltningsorganer eller private selskaper eller organisasjoner ikke har anledning til å utøve organisert virksomhet som ligger i kjerneområdet av politiets arbeidsfelt, Paragrafen gir således uttrykk for statens enerett til å forvalte og utøve politimyndighet."

Politimonopolet er også kommet til uttrykk i politilovens § 26 som lyder slik:

"Det er forbudt for andre enn politiet å organisere eller delta i privat virksomhet som har som formål å opprettholde offentlig ro og orden eller drive andre former for alminnelig rettshåndhevelse på offentlig sted."

Forbudet i første ledd er ikke til hinder for at det etableres vakthold som tilsikter å beskytte person eller eiendom eller verne om naturen. Forbudet er heller ikke til hinder for at en arrangør av allment tilgjengelig sammenkomst eller tilstelning etablerer vakthold for å opprettholde ro og orden under arrangementet.

Av Ot.prp. nr 22 (1994-95) side 53 fremgår det at bestemmelsen innebærer "et forbud mot at det organiseres virksomhet med sikte på å drive politilignende aktiviteter på offentlig sted." Vaktelskapenes adgang til å drive virksomhet er begrenset av den generelle bestemmelsen om forbud mot privat rettshåndhevelse i politiloven § 26.

4.3.3 Annet regel- og avtaleverk m.v.

En rekke andre lovregler griper inn i vaktelskapenes virksomhet. Vekternes adgang til å benytte våpen er dels regulert i forskriften til vaktvirksomhetsloven, men for øvrig setter bestemmelser i våpenlovgivningen (og straffeloven) skranker. Vaktvirksomhetsforskriften har også bestemmelser om bruk av hund under vaktjeneste. Imidlertid må disse bestemmelsene suppleres med båndtvangsbestemmelser, dyrevernloven, lokale politivedtekter m.v. Personopplysningsloven regulerer selskapenes adgang til å bruke personopplysninger m.v. Arbeidsmiljøloven spiller selvfølgelig en viktig rolle idet den inneholder bestemmelser om arbeids- og hviletider for ansatte, krav til opplæring og tilrettelegging av arbeidet m.v. I tillegg kommer ulike typer lovgivning som gjelder for alle næringsdrivende, som regnskapslovgivningen, skatte- og avgiftslovgivningen m.v.

4.4 AVGRENSNINGEN AV VAKTSELSKAPENES OPPGAVER MOT POLITIETS OPPGAVER

Uniformerte vektere er i dag et meget vanlig syn både i kjøpesentra, stasjonsområder, gågater, på kommunikasjonsmidler og andre offentlige steder. Antallet vektere har økt de siste årene og er i dag som tidligere nevnt større enn antallet polititjenestemenn.

Avgrensningen av vaktelskapenes oppgaver mot politiets oppgaver har stadig vært gjenstand for offentlig debatt, og temaet har også vært utredet flere ganger. Arbeidsgruppen har ikke gått inn på dette spørsmålet, men viser til Vaktvirksomhetslovutvalgets innstilling fra 1997 kapittel 7 (side 131 flg.). Arbeidsgruppen slutter seg i hovedsak til de konklusjoner som Vaktvirksomhetsutvalget der har kommet frem til. Det eneste unntaket er spørsmålet om vaktforetakenes adgang til å utføre livvaktjeneste. Arbeidsgruppen mener at livvaktjeneste er en oppgave som helt klart tilligger politiet. Imidlertid slutter Arbeidsgruppen seg til dagens vaktvirksomhetslov som i § 1 første ledd punkt d gir vaktforetak adgang til å utføre ledsagertjeneste, som er en ubevæpnet personbeskyttelsestjeneste.

KAP. 5 VURDERINGEN AV BEHOVET FOR LOVENDRINGER

5.1 GENERELLE MERKNADER

Dagens vaktvirksomhetslov er av 5. januar 2001. Ikrafttreddelsen skjedde over tid, men fra 1. januar 2005 har hele loven vært i kraft. Denne loven erstattet tidligere lov av 13. mai 1988 nr. 29 som var den første lovreguleringen av privat vaktvirksomhet i Norge. Mens den første loven av 1988 kun omfattet privat vaktvirksomhet, ble lovens virkeområde i 2001 utvidet til å omfatte all ervervsmessig vaktvirksomhet - også den som drives av kommunale og statlige organer. Egenvakthold ble fortsatt holdt utenfor loven.

Det gjelder en autorisasjonsordning for å kunne drive vaktvirksomhet, og det stilles krav både til foretakets ledere og ansatte. I den senere tid har også fagutdannelsen av vektere gjennom videregående skole kommet på plass. Dette er imidlertid ikke tilstrekkelig til å dekke markedets etterspørsel etter vektere, og den vekteropplæringen som fortsatt pågår bygger på en midlertidig løsning.

5.2 LOVENS FORMÅL

Arbeidsgruppen har funnet det hensiktsmessig å utforme en formålsparagraf for loven. Hensikten med en slik paragraf er å ha en bakgrunn ved tolkningen av lovens øvrige bestemmelser.

Arbeidsgruppen har kommet frem til at vaktvirksomhetsloven bør ha følgende formål:

1. sikre rettssikkerheten til de som kommer i kontakt med vektere,
2. sikre god kvalitet i vekterbransjen,
3. legge forholdene til rette for en effektiv offentlig kontroll av vaktvirksomheten, og
4. hindre vaktvirksomhet som på grunn av sin militære eller annen sikkerhetsmessige karakter ikke er forenlig med ordinær vaktvirksomhet og forøvrig er ulovlig eller i strid med internasjonal rett.

Formålet med vaktvirksomhetsloven må være å sikre både brukere og publikum om at tilbydere av vaktjenester utfører sine tjenester på en forsvarlig måte. Videre er det viktig at også de som utøver vakttjenesten - det vil si vekterne - innehar den nødvendige kompetanse til å utføre oppgaven på en riktig måte. Det må derfor stilles krav til utøvelse av vaktvirksomhet. Disse kravene må være de samme uavhengig av hvordan vaktvirksomheten er organisert.

Det synes å være et voksende problem at enkelte aktører forsøker å unndra seg loven ved å tolke og/eller organisere seg ut av lovens virkeområde i dagens § 1. Særlig gjelder dette ved etablering av såkalt egenvakthold. Hensikten med en slik organisering er å unngå godkjenningsprosessen, samt å redusere utgifter til administrativt arbeid, opplæring, uniformering og sambands-/sentraltilknytning. Arbeidsgruppen har derfor funnet det nødvendig å foreslå at også egenvakthold bør omfattes av loven. Egenvakthold som faller inn under vaktvirksomhetsloven må avgrenses mot en privatpersons adgang til å ta vare på egen eiendom.

Dette er i samsvar med høringsuttalelsen fra Planleggings- og samordningsdepartementet i forkant av vedtagelsen av vaktvirksomhetsloven i 2001, jf. Ot. prp. nr.54 (1999-2000) side 25:

”Etter vårt syn burde det i prinsippet ikke gå noe skille mellom offentlig og privat virksomhet, og egenvakthold burde ikke helt holdes utenfor lovens anvendelsesområde hva enten det utføres av det offentlige eller private”.

Det er samtidig viktig at å skille mellom oppgaver som er av en slik art at de bør omfattes av vaktvirksomhetsloven, og andre oppgaver som det ikke er naturlig å regulere. Dagens vaktforetak tilbyr ofte både vakttjenester og vanlige servicetjenester. Det siste er ikke naturlig å regulere i vaktvirksomhetsloven.

5.3 LOVENS VIRKEOMRÅDE

5.3.1 Innledning

Av vaktvirksomhetsloven § 1 fremkommer det at loven gjelder for ervervsmessig vaktvirksomhet enten den drives av private eller forvaltningsorgan. Loven gjelder imidlertid ikke for egenvakthold, nabohjelp eller andre vaktoppdrag som utøves sporadisk og har lite omfang.

Vakttjenester er definert på følgende måte i lovens § 1:

” Med vakttjenester forstås tjenester der det ved bruk av personer, TV-overvåking, elektronisk overvåking eller på annen måte

- a) utføres tilsyn med privat område eller område med adgang for allmennheten,
- b) utføres kontrolltjenester,
- c) utføres verditransporter,
- d) utføres ledsagertjenester, eller
- e) mottas og behandles alarmsignaler fra overfalls- eller innbruddsalarmanlegg eller utrykning etter slike signaler.”

5.3.2 Egenvakthold

I henhold til dagens vaktvirksomhetslov § 1 er egenvakthold unntatt regulering. Dette innebærer at man i forhold til slike tjenester mangler krav til/kontroll med vandel, opplæring osv., noe som vil kunne svekke både publikums og vekternes rettssikkerhet. De ansatte som utfører egenvakthold for en bedrift eller et forvaltningsorgan vil ha de samme behov for beskyttelse og sikkerhet som deres kolleger i vaktforetakene. Når det gjelder publikum som kommer i kontakt med vektere, bør de kunne stille samme krav med tanke på vandelskontroll og opplæring hos vektere enten de er ansatt i egen bedrift/etat eller i et vaktforetak.

Loven inneholder ingen definisjon av hva den mener med egenvakthold. Det er vanskelig å gi noen klar definisjon av begrepet egenvakthold, men i rundskriv 2006/8 har Politidirektoratet definert egenvakthold på følgende måte:

”Som egenvakthold menes vakthold av enhver karakter av egen privat eiendom (herunder leiet og festet eiendom) så vel som egne statlige og kommunale eiendommer, med tilliggende bygninger og ansatte, så lenge vaktholdet utføres av virksomhetens egne ansatte.

Når kommunale vakt- og alarmsentraler mottar alarmsignaler for brann, innbrudd, tekniske alarmer m.m. fra egne institusjoner, blir virksomheten regnet som egenvakthold. Mottar derimot de samme vaktcentralene overfalls- eller innbruddsalarmer som beskrevet i lovens § 1, 1. ledd bokstav e, fra andre

instanser eller private, omfattes virksomheten av loven. De må i så fall søke om å bli godkjent som vaktelskap for denne delen av virksomheten, og rette seg etter de pålegg dette måtte medføre.

Trygghetsalarmer, legeformidling m.m. omfattes ikke av lov om vaktvirksomhet, men anses som en integrert del av de kommunale tjenester.”

I Vaktvirksomhetslovutvalgets innstilling 1997 side 57 heter det blant annet:

”Loven selv inneholder ingen definisjon av begrepet. Man vil således kunne stå overfor tilfeller der det ikke uten videre er gitt om forholdet skal karakteriseres som egenvakthold eller ikke. Spørsmålet reiser seg f.eks. i forhold til forretnings- eller kjøpesentra som inneholder mange forretningsenheter, og der vaktvirksomheten utføres av vektere som er ansatt av et driftsselskap som leier ut lokalene, og kostnadene finansieres over husleien. I forarbeidene til vaktvirksomhetsloven la Justisdepartementet til grunn at denne organiseringsformen ikke kunne anses som egenvakthold. Departementet uttalte følgende [i Ot.prp. nr 84 (1986-87) s.12]:

”Har en forretning ansatt egne butiktkontrollører eller blir en verditransport utført av egne ansatte er det ikke tale om ervervsmessig vaktvirksomhet. Utføres derimot vaktvirksomhet i et butikksenter og er vaktpersonalet ansatt av f.eks. handelsforeningen eller det selskap som leier ut forretningene og lønnes via husleien, medlemsbidrag eller lignende, vil det være tale om ervervsmessig vaktvirksomhet i lovens forstand.”

Med støtte i lovens forarbeider vil antakelig ovennevnte eksempel etter gjeldende rett måtte anses som ervervsmessig vakthold.”

I offentlige bygninger og private firmaer som har etablert vakthold med egne ansatte (egenvakthold) er det ikke bare firmaets egne ansatte som omfattes av de kontroll- og overvåkningstiltak som er etablert. Utenforstående (for eksempel besøkende) kan også være gjenstand for de samme kontrolltiltak. At egenvakthold er utbredt på felt hvor det er stor kontakt mellom publikum og vektere, gjør at arbeidsgruppen finner det betenkelig at en ikke har mulighet til å stille krav til blant annet utdanning og vandel hos disse vektene. Arbeidsgruppen mener derfor det er behov for å utvide lovens virkeområde slik at den også omfatter egenvakthold. Sporadisk, vederlagsfri nabohjelp skal ikke omfattes.

Ikke all egenvakthold vil falle innenfor. Ytterpunktet i den andre enden vil være vederlagsfri nabohjelp, som for eksempel å passe på naboens hus mens han er på ferie. Mindre arrangementer hvor det ikke er forventet ordensproblemer eller andre forhold vil også falle utenfor som mindre lokale sportsarrangementer som kretsmeesterskap på ski o.l. Men større arrangementer hvor det er forventet en betydelig kontakt med publikum og hvor man for eksempel serverer alkohol, vil klart falle innenfor. Arbeidsgruppen legger til grunn at vaktoppdrag som utøves sporadisk og har lite omfang skal falle utenfor. Ved søknad om å kunne avholde et arrangement vil imidlertid politiet kunne sette som vilkår at tjenestene skal utføres av profesjonelle vektere selv om de som en hovedregel skulle ligge utenfor det som må antas å omfattes av lovens virkeområde. Politiet bør få en hjemmel på selvstendig grunnlag å vurdere sikkerhetsaspektene ved slike oppdrag. Se også pkt. 5.3.3 under om arrangementsvakthold. Grensen for egenvakthold må avklares nærmere i forskrift.

Selv om vaktvirksomhetsloven utvides til å omfatte egenvakthold vil dette ikke få konsekvenser for de kommunale/interkommunale vaktentralene som mottar brannalarmer (110-sentralene),

trygghetsalarmer, legeformidling og lignende som må anses som en integrert del av de kommunale tjenester. Heller ikke vil loven gjelde for alarmer som er knyttet direkte opp mot politiets sentraler.

5.3.3 Arrangementvakt hold

Ved større arrangementer som konserter, festivaler, idrettsarrangementer osv. vil det ofte være behov for vakter både i forbindelse med adgangskontroll og for å opprettholde ro og orden inne på arrangementområdet, samt i forbindelse med eventuelt evakuering og lignende. På mange store arrangementer løses dette ved at det leies inn noen få vektere fra et vaktforetak, samtidig som det benyttes medlemmer fra idrettslag eller andre frivillige for komme opp i det antall vakter som anses nødvendig. Disse frivillige vaktene står under "kommando" av de profesjonelle vekterne, men har ingen spesielle forutsetninger for å kunne håndtere konflikter eller kritiske situasjoner som kan oppstå, for eksempel behov for evakuering av området. Det finnes en del som nærmest opererer som "profesjonelle" frivillige arrangementvakter.

Hvis det er arrangøren som leier inn de frivillige, vil enkelte av disse ordningene i dag falle inn under lovens unntak om "vaktoppdrag som utøves sporadisk og har lite omfang". For idrettslag, foreninger og andre innebærer dette en kjærkommen inntekt. Dersom man påtar seg flere slike oppdrag i løpet av året vil dette ikke lenger anses som "sporadisk" eller av "lite omfang", og det vil derfor være krav om at vedkommende må etablere seg som vaktforetak. Så lenge det mottas godtgjørelse for vakttjenestene må det anses for ervervsmessig vaktvirksomhet som omfattes av vaktvirksomhetsloven. Dersom det er vaktforetaket som ordner med slike frivillige, må disse anses som midlertidig ansatt i vedkommende vaktforetak, og således omfattes av vaktvirksomhetslovens regler.

Arbeidsgruppen finner at det må stilles mer spesifikke krav til arrangementansvarlige når det gjelder hvorledes sikkerheten skal ivaretas. Videre må det foretas en nærmere definisjon av hva slags arrangementvakt hold som faller inn under vaktvirksomhetsloven og hvilke som ikke gjør det. Det er ikke arbeidsgruppens intensjon å gjøre det vanskeligere å avvikle arrangementer som er basert på dugnad/frivillighet.

Politiet bør i større grad enn i dag gå inn og pålegge hva slags vakt hold det er behov for og hvorledes det skal organiseres ut fra en vurdering av hvilke problemer man forventer i forbindelse med det konkrete arrangement. Som eksempler kan man se på lov av 13. juni 1997 nr. 55 om serveringsvirksomhet (serveringsloven) § 16 vedrørende ordensvakter og politiloven § 25 vedrørende politioppsyn ved offentlig tilgjengelige arrangementer.

Politiet bør gi føringer for følgende:

- Er det behov for at politiet skal ha vakt holdet?
- Skal vakt holdet i varetas av vektere, eventuelt hvor mange?
- Kan det benyttes frivillige som vakter – og hvilke oppgaver skal i så fall disse ha?
- Kan det være kombinasjon av alle eller noen av ovennevnte kategorier?

5.3.4 Ordensvakter/dørvakter

Serveringsloven § 16 om ordensvakter og bortvisning av gjester lyder som følger:

"Når politiet finner det påkrevet, skal det ved serveringsstedet holdes ordensvakter godkjent av politiet. Politiet kan som grunnlag for godkjenningen kreve gjennomført kurs.

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om godkjenning av ordensvakter."

Hovedregelen er som det fremgår overfor at et utested selv kan avgjøre om det vil ha ordensvakter eller ikke. Serveringsloven § 16 første ledd gir imidlertid politiet hjemmel for å pålegge et serveringssted å ha en eller flere godkjente ordensvakter, samt hjemmel til å kreve at vaktene skal ha gjennomført kurs for å kunne godkjennes. Det er serveringssteder der det erfaringsmessig vil kunne oppstå problemer som pålegges å ha ordensvakter.

Serveringsstedet kan selv velge om de vil ansatte egne ordensvakter. Det gjennomføres egne kurs som er godkjent av politiet, for opplæring av ordensvakter. Kursene gjennomføres i regi av private arrangører. Et serveringssted kan enten ansette personer som har gjennomført og bestått et slikt kurs, eller det kan sende egne ansatte på slike kurs. Slike ordensvakter faller utenfor vaktvirksomhetslovens virkeområde i dag, da det anses som egenvakthold.

Serveringsstedet kan imidlertid også velge å leie inn ordensvakter fra et vaktforetak. I slike tilfelle vil dagens regler komme til anvendelse. De som tilbyr slike tjenester må på vanlig måte søke om godkjenning som vaktforetak, og de som utfører ordensvakttjenesten må ha gjennomgått ordinære vakteropplæring i tillegg til ordensvaktkurs.

I og med at egenvakthold foreslås tatt inn i vaktvirksomhetsloven og for å få en ensartet regulering, foreslås det at regelen i serveringsloven § 16 første ledd annet punktum om politiets adgang til å kreve at ordensvaktene skal ha gjennomført kurs for å kunne godkjennes, samt regelen i § 16 annet ledd om at departementet i forskrift kan gi nærmere regler om godkjenning av ordensvakter, bør tas ut av serveringsloven da tjenesten nå vil bli omfattet av vaktvirksomhetslovens regler. Regelen i § 16 første ledd første punktum om politiets adgang til å pålegge et serveringssted å holde godkjente ordensvakter, foreslås imidlertid beholdt i serveringsloven.

Som en følge av at arbeidsgruppen foreslår at vaktvirksomhetsloven skal utvides til også å omfatte egenvakthold, vil serveringssteder ikke lenger har adgang til å ansette egne ordensvakter. Serveringssteder som blir pålagt å ha ordensvakter må derfor leie denne tjenesten fra godkjente vaktforetak. Det anses mindre aktuelt at et serveringssted registrerer seg som vaktforetak for å kunne ansette egne ordensvakter.

På samme måte som i dag vil det stilles krav om at en vakter må ha tilleggsutdannelse for å kunne utføre ordensvakttjeneste. Dette bør fremgå av regelverket.

5.3.5 Parkeringsvakter

Det har vært en del diskusjon om den virksomhet som utøves innenfor parkeringsbransjen faller inn under vaktvirksomhetslovens virkeområde eller ikke. Det avgjørende er hvorvidt de tjenester som utføres faller inn under beskrivelsen av ”erhvervsmessig vaktvirksomhet” i lovens § 1.

At parkeringsvirksomhet ikke spesifikt er nevnt i forarbeidene til loven, er ikke avgjørende for hvorvidt loven kommer til anvendelse på denne type virksomhet eller ikke. Forarbeidene til loven gir ingen uttømmende oppregning av hvilke type ervervsmessig vaktvirksomhet som faller inn under loven. Det er heller ikke gitt spesifikt unntak for visse typer virksomhet i så måte, noe som ville vært naturlig dersom loven ikke var ment å omfatte visse typer ervervsmessig vaktvirksomhet som faller inn under lovens definisjoner. Formålet med vaktvirksomhetsloven er å sikre både brukere og publikum om at tilbydere av vakttjenester utfører sine tjenester på en forsvarlig måte og det må det legges til grunn at

kravene i loven passer like godt på parkeringsvakttenester som på andre former for vakttenester som omfattes av loven. Håndheving av avgiftsparkering vil utad fremstå som myndighetsutøvelse, på lik linje med andre vakttenester.

Samferdselsdepartementet nedsatte i mai 2005 en arbeidsgruppe for å gjennomgå regelverket for offentlig og privat avgiftsparkering. I sitt brev av 3. oktober 2005 ba derfor Samferdselsdepartementet Justisdepartementet om å vise tilbakeholdenhet med å håndheve lov om vaktvirksomhet overfor avgiftsparkeringsvirksomhet, i påvente av arbeidsgruppens tilråding og oppfølgingen av denne. Arbeidsgruppen avga sin rapport i april 2006. Rapporten har vært på høring, og det pågår et oppfølgingsarbeid i Samferdselsdepartementet.

I rapporten til arbeidsgruppen nedsatt av Samferdselsdepartementet punkt 3.12 omtales forholdet til vaktvirksomhetsloven. Under punkt 8.1.2.1 Krav til virksomheten, skriver arbeidsgruppen følgende:

”Gruppen viser til omtalen i pkt. 3.12 av forholdet til lov om vaktvirksomhet og tilrår at det søkes unngått overlappende kompetansekrav i ulike regelverk. For å imøtekomme de hensyn som er vektlagt i vaktvirksomhetsloven og tilhørende forskrift, og tilstrebe en tilnærmet harmonisering av vilkårene for utøvere i næringer med visse likheter, tilrår gruppen imidlertid at de formelle kravene til kompetanse og registrering av tilbydere av parkeringstjenester legges tett opp til tilsvarende krav i vaktvirksomhetsloven § 2.

.....

Etter gruppens syn bør det ved en offentlig regulering som foreslått, påligge myndighetene å legge til rette for at eventuelle krav som følger av skade som påføres andre ved parkeringsvirksomhet innenfor ordningen, sikres dekning. Plikten til å tegne forsikring bør derfor som i vaktvirksomhetsloven § 12, nedfelles i lov/forskrift.

.....

Gruppen viser til reguleringen innen vaktvirksomhet av forvaltningsorganers forsikringsplikt og muligheten for fritak, i § 10 i forskrift 25. mai 2004 om vaktvirksomhet, og tilrår en tilsvarende regulering også for kommunal parkeringsvirksomhet.”

I punkt 8.1.2.2. Krav til personell, uttaler arbeidsgruppen videre:

”Gruppen vil tilrår at også kravene til personell legges tett opp til tilsvarende krav i regelverket om vaktvirksomhet. Det tilrås likevel en justering av kravet til formalkompetanse for å gjøre opplæringen næringsspesifikk.

.....

Det synes ikke å være tungtveiende grunner for å kreve vandelsattest, men dette forholdet bør vurderes i forbindelse med forskriftsarbeidet. Håndhevingspersonell bør for øvrig bære synlig legitimasjon utstedt av virksomheten, hvor virksomhetens navn og kontrollørens tjenestenummer og bilde fremgår.

Med de krav som foreslås i punktene over, mener gruppen at hensynene bak regelverket om vaktvirksomhet ivaretas tilstrekkelig. Det bør derfor om nødvendig gjøres unntak i vaktvirksomhetsloven slik at denne ikke gis anvendelse for parkeringsvirksomhet innen den foreslåtte ordning.”

Videre foreslås det at Statens Vegvesen blir tildelingsmyndigheten for tillatelse til å drive offentlig regulert avgiftparkering, fører av tilsyn med virksomheten og ansvarlig for opprettelse og drift av et sentralt register for parkeringsvirksomhet. Vegdirektoratet vil være klageinstans for Statens Vegvesens avgjørelser. Tilsynsmyndigheten foreslås også gitt myndighet til å kunne reagere overfor parkeringsvirksomhet som drives utenfor det offentlig regulerte systemet.

I sitt høringsbrev datert 15. september 2006 har Justisdepartementet uttalt følgende:

”Vi har notert at arbeidsgruppen i sin rapport har tilrådd at en ny regulering som omfatter både offentlig og privat parkering, hjemles i vegtrafikkloven, og at det nærmere materielle innhold fastsettes i en ny forskrift om offentlig regulert parkering. Dette vil innebære at denne virksomheten i så fall vil falle utenfor vaktvirksomhetsloven, jf. lex specialisprinsippet.

.....

Vi forutsetter at Samferdselsdepartementet tar nærmere kontakt med Justisdepartementet dersom det ved oppfølging av hørings-saken blir vurdert behov for endringer i lov om vaktvirksomhet.”

Siden Samferdselsdepartementet er i ferd med å utarbeide en særskilt lovhjemmel som regulerer både offentlig og privat avgiftparkering, antas dette område ikke lenger å være et aktuelt emne for vaktvirksomhetsloven. Etter det en har fått opplyst, synes Samferdselsdepartementet å legge til grunn at deres regelverk kun skal gjelde parkeringsvakter/-kontrollører - det vil si personer som har som oppgave å kontrollere at det er betalt for parkering, at vedkommende har adgang til å parkere der og at bilen står på oppmerket parkeringsfelt. I den grad det på et område for avgiftparkering skal utføres andre vaktoppdrag som å bortvise personer som ikke har adgang til å oppholde seg på området, ha oppsyn over parkeringsområde med tanke på innbrudd i biler eller billettautomater osv., vil dette være en oppgave for ordinære vektere. Det vil da kreves at vedkommende er godkjent vokter og er ansatt i et godkjent vaktforetak. Det er imidlertid intet til hinder for at en vokter også kan gjennomgå den opplæring som det kreves for å være parkeringsvakt/-kontrollør. Opplæringen og utførelsen av oppgaven som parkeringsvakt/-kontrollør vil imidlertid reguleres av Samferdselsdepartementets regelverk, mens vektertjenesten reguleres av vaktvirksomhetsloven med forskrifter.

5.3.6 Vakhold ombord på norske ferger

På norske ferger i utenlandstrafikk, samt norske cruiseskip er det vanlig å ha vektere om bord. Vekternes oppgaver her er meget variert og kan best beskrives som en kombinasjon av stasjonært vakhold og ordensvakhold. Den mest synlige hovedoppgaven er å hjelpe og veilede passasjerene, opprettholde ro og orden, samt ta seg av berusede eller vanskelige passasjerer. Videre har de oppgaver i forbindelse med inspeksjonsrunder rundt på skipet som HMS-runder, inspisere tekniske installasjoner, samt hindre innbrudd og hærverk.

Vekterne vil også ha oppgaver i forbindelse med førstehjelp og eventuelt anholdelse av blant annet berusede eller andre personer som utgjør et ordensproblem. Dette er oppgaver som krever opplæring utover det som vil bli gitt i grunnutdannelsen, fordi en om bord i et skip til sjøs ikke vil kunne påregne rask bistand fra lege eller politi. Når det gjelder adgangen til å sette personer i ”arrest”, er dette en maktutøvelse som utledes av den myndighet som skipets kaptein har. Ved at de gis adgang til å ta folk i forvaring må vektere også få opplæring i de regler og rutiner som gjelder for slik anholdelse.

Dette er en så spesiell tjeneste at det i regelverket må fremgå at det er behov for tilleggsutdanning for å kunne utføre slik tjeneste.

5.3.7 Ledsagertjenester

Å utføre ledsagertjeneste er etter vaktvirksomhetsloven § 1 første ledd annet punktum litra d en vakttjeneste. I forbindelse med forrige revisjon av vaktvirksomheten, ble utformingen av § 1 første ledd bokstav d endret fra ”beskyttelse av personer” til ”ledsagertjeneste”. Hensikten med denne endringen var å markere skillet mellom livvakt- og eskortetjeneste som innebærer maktutøvelse og er en politioppgave (jf. politiloven § 2 nr. 1), og den ubevæpnede ledsagertjenesten som går ut på bistand fra vekter for å forebygge sikkerhet og skape større trygghet for kunden i visse situasjoner. Vekter som utfører ledsagertjeneste har ingen myndighet utover hva en vanlig borger har.

Hovedoppgaver for en ledsagertjeneste vil være:

- Utøve forebyggende sikkerhet
- Bistå med sikkerhetsplanlegging for klienten
- Observere og bistå med forebyggende sikkerhetstjenester
- Sårbarhetsanalyse og risikovurdering
- Ved rettstridig angrep og trusler skal ledsager opptre preventivt, varsle, verge, skaderedusere og sikre den ledsagende inntil rette instanser overtar

Tilbud om ledsagertjeneste representerer et stadig økende marked som det er viktig å ha kontroll med. Utenlandske næringslivsledere, artister og andre som har et behov for sikkerhet kjøper ledsageroppdrag fra norske firma i dag.

Med hjemmel i vaktvirksomhetsloven § 8 jf. forskriften § 5 annet ledd siste punktum, er Politidirektoratet gitt hjemmel til å kreve ytterligere opplæring. I Politidirektoratets rundskriv nr. 8/2006 punkt 5 settes det krav om særskilt opplæring for oppdrag blant annet innen ledsagertjeneste. Dette kravet foreslås videreført da det er en tjeneste som forutsetter tilleggsutdanning for å kunne utføres, noe som bør fremkomme av regelverket.

5.3.8 Flyplassvakt hold

Med hjemmel i vaktvirksomhetsloven § 8 jf. forskriften § 5 annet ledd siste punktum, er Politidirektoratet gitt hjemmel til å kreve ytterligere opplæring. I Politidirektoratets rundskriv nr. 8/2006 punkt 5 fastsettes det krav om særskilt opplæring for oppdrag blant annet innen flyplasstjeneste. Dette kravet foreslås videreført.

Det har i den senere tid vært et stadig økende fokus på sikkerhet på lufthavner og i forbindelse med flygninger. Dette er etter hvert blitt et stort arbeidsområde for enkelte innen vekterbransjen. Oppgavene består i hovedsak av sikkerhetskontroll i forskjellige aspekter – adgangskontroll, personkontroll, bagasje- og fraktkontroll. De vil også ha oppgaver hvis det av forskjellige grunner er behov for evakuering av terminalbygg.

Blant disse står sikkerhetskontrollørene i en særstilling gjennom de spesialiserte oppgaver de utfører, jf. forskrift om forebyggelse av anslag mot sikkerheten i luftfarten av 30. april 2004 nr. 715 § 4 første ledd:

”Sikkerhetskontrollør: Personale som er godkjent i henhold til § 46 første ledd til å utføre gjennom søking og annen sikkerhetskontroll.”

Sikkerhetskontrollørene utfører en spesiell tjeneste som skiller seg fra tradisjonelle vektertjenester. Utdanningen av sikkerhetskontrollører er spesifikt vinklet mot denne tjenesten, og ivaretas i dag etter internasjonale regler. Utdanningskravene til sikkerhetskontrollører på flyplass har blitt skjerpet gjennom de krav som følger av Norges deltagelse i EØS-samarbeidet, jf. forordning (EF) nr. 2302/2002 av 16. desember 2002. Forordningen er gjennomført i norsk rett ved nevnte forskrift om forebygging av anslag mot sikkerheten i luftfarten.

I dag er det Luftfartstilsynet som har ansvaret for å sertifisere sikkerhetskontrollører. Sertifiseringen skjer i samsvar med lov om vaktvirksomhet og NASTP (National Civil Aviation Security Training Program). Det er i dag to vaktforetak som har fått godkjent sine egne opplæringsenheter via Luftfartstilsynet til å forestå tilleggsutdannelsen av sikkerhetskontrollører. Det er Luftfartstilsynet som i dag kontrollerer at utdannelsen og eksamenene skjer i henhold til de til enhver tid gjeldende regler, samt står for resertifisering av sikkerhetskontrollørene.

Arbeidsgruppens flertall anser det hensiktsmessig at utdannelsen av sikkerhetskontrollører til lufthavner tas inn i regelverket om vaktvirksomhet, på lik linje med andre spesialiseringer innen vekterfaget som stiller krav til tilleggsutdanning ut over den grunnleggende vekterutdannelsen. En sikkerhetskontrollør må således også i fremtiden gjennomgå vekteropplæringen for deretter å ta tilleggsutdanning som sikkerhetskontrollør på samme måte som i dag. Det tas utgangspunkt i at en kan legge dagens utdanningsordning til grunn.

Å være sikkerhetskontrollør på lufthavnet er en oppgave som er knyttet opp mot et internasjonalt regelverk. Det er krav om at kontrolløren skal ha den samme utdannelsen og tilfredsstille de samme kravene uansett i hvilket land vedkommende er sertifisert. Det er videre et krav om at en sikkerhetskontrollør skal sertifiseres av myndighetene i det aktuelle landet. Det vil derfor fortsatt være krav om offentlig sertifisering av slikt personell, mest sannsynlig ved et samarbeid mellom politiet og Luftfartstilsynet.

Hvorledes utdannelsen skal organiseres og hvem som skal kontrollere denne og sertifisere kontrollørene må man komme tilbake til i forbindelse med arbeidet med utdanningsplaner mv.

Arbeidsgruppens mindretall, representanten fra NHO Service, vil påpeke at det allerede i dag er oppstilt strenge krav til utdanningen for lufthavntjeneste. Det stilles her strenge krav fordi sertifiseringen av kontrollørene er basert på et felles EU/EØS-regelverk og tjenesten som skal utføres skal være den samme i hele dette området.

For å bli sikkerhetskontrollør kreves tre dagers vektergrunnkurs før tilleggsutdanningen starter. Tilleggsutdanningen er i dag på 80 timer teori (12 dager), 22 dager praktisk opplæring inklusive fire dagers praksis fra lov om vaktvirksomhet (30 timer), samt praktiske prøver (ca en dag). Denne tilleggsutdanningen er totalt på 35 dager (syv uker). Etter denne utdannelsen søkes luftfartstilsynet om godkjenning som sikkerhetskontrollør. Innen seks måneder gjennomføres vekterkurs på 50 timer (åtte dager).

Mindretallet peker på at det ikke er avdekket behov for ytterligere styrking eller endring av denne utdannelsen, men at det fra luftfartsmyndighetene er understreket at utdanningen holder en god

standard. Av den grunn vil oppfriskingskurs (20 timer, se nærmere pkt 5.6.3.2) for denne gruppen være oppfylt ved tilleggsutdanningen og ikke kreves som del av den generelle utdanningen.

På denne bakgrunn finner mindretallet ikke grunn til å øke kravet til utdanning for denne gruppen eller kreve at store deler av utdanningen må gjennomføres før tjeneste kan påbegynnes. Dagens krav om at oppgaven som sikkerhetskontrollør på lufthavner krever tilleggsutdanning i tillegg til noe generell vekterutdanning videreføres. Imidlertid vil også denne gruppen etter mindretallets forslag måtte gjennom en styrket grunnutdanning, fra 15 til 30 timer, der styrkingen fokuseres på publikumsrettet kompetanse, se pkt. 5.6.3.2. Det bør fremkomme av regelverket at det kreves at sikkerhetskontrollørene skal ha gjennomført grunnutdanningen (30 timer) før praksisperiode og spesialistutdanning kan startes opp. I tillegg bør det fremkomme at all utdanning skal være gjennomført innen seks måneders tjeneste, slik det også følger av dagens krav.

5.3.9 Havnetjeneste

Dette er en tjeneste som blir mer og mer omfattende både faglig og geografisk. Internasjonalt er det de siste årene satt større fokus på sikkerhet når det gjelder fly- og skipstrafikk. Dette har blant annet medført strengere sikkerhetstiltak rundt våre internasjonale havner. Når det gjelder den tjeneste som vektere utfører ved slike havner, vil den berøres av The International Ship and Port Security Code (ISPS-koden). Dette er et regelverk utarbeidet av IMO og vedtatt 12. desember 2002. Det har som formål å beskytte fartøyer i internasjonal fart, herunder besetning og passasjerer, mot terrorhandlinger. "Forskrift om særlige sikkerhets- og antiterroriltak i norske havner" implementerer de deler av ISPS-koden som stiller krav til havneterminaler som betjener slike fartøyer. Forskriften ble midlertidig innført 1. juli 2004. Fiskeri- og kystdepartementet fastsatte den 3. juli 2007 ny "Forskrift om sikring av havner og havneterminaler mot terrorhandlinger mv". Sikkerhetsreglene og tiltakene omfatter skip over 500 bruttotonn i internasjonal fart og havner som tar i mot slike skip. Alle må vise godkjent adgangskort for å komme inn på en ISPS-terminal. Operatørene på havneterminalen klarer sine kunder og besøkende. Dette betyr at områdene som omfattes av ISPS-koden i utgangspunktet er lukket for publikum. En av oppgavene til vekterne her vil derfor være identitetskontroll/adgangskontroll til området.

Foretakene må dokumenter kriterier for autorisasjon som Recognized Security Organisation (RSO). Dette på vegne av havner som skal utføre sårbarhetsvurderinger og utarbeide sikkerhetsplaner som skal godkjennes av offentlig myndighet (Kystdirektoratet).

En slik tjeneste vil være av en slik art at det kreves tilleggsutdanning for å kunne utføre den, noe som bør fremkomme av regelverket.

5.3.10 Verditransport

Med hjemmel i vaktvirksomhetsloven § 8 jf. forskriften § 5 annet ledd siste punktum, er Politidirektoratet gitt hjemmel til å kreve ytterligere opplæring. I Politidirektoratets rundskriv nr. 8/2006 punkt 5 settes det krav om særskilt opplæring for oppdrag blant annet innen verditransport. Dette kravet foreslås videreført fordi det er tale om transport av store verdier og noe som vil kunne være av interesse for kriminelle. Det stilles derfor store krav til personlig egnethet, både når det gjelder å planlegge og å gjennomføre transporten, men også riktig opptreden dersom man skulle bli utsatt for uønskede situasjoner (for eksempel ran) er viktig.

Kravet om tilleggdannelse bør derfor fortsatt fremkomme av regelverket.

5.3.11 Hundetjeneste

Med hjemmel i vaktvirksomhetsloven § 8 jf. forskriften § 5 annet ledd siste punktum, er Politidirektoratet gitt hjemmel til å kreve ytterligere opplæring. I Politidirektoratets rundskriv nr. 8/2006 punkt 5 settes det krav om særskilt opplæring for oppdrag blant annet innen hundetjeneste.

Som det fremgår av Vaktvirksomhetslovutvalgets innstilling fra 1997 har utviklingen gått fra at hund ble aktivt brukt til vaktvirksomhet til at den i dag kun benyttes som er middel til egenbeskyttelse av vekteren. Dette fremgår også av vaktvirksomhetsloven § 11 første ledd:

” Hund skal bare benyttes til beskyttelse under utførelse av vakttjeneste. Hunden skal føres i kort line.”

Arbeidsgruppen mener derfor at man ikke lenger kan tale om en hundetjeneste i vekterbransjen. Adgangen til å benytte hund til egenbeskyttelse ved de typer tjenester der dette anses praktisk vil imidlertid opprettholdes. Kravene til bruk av hund og nødvendig skolering av hundeevipasje (enheten hund og fører) er derfor behandlet i et eget punkt under temaet bruk av maktmidler/egenbeskyttelse.

5.3.12 Privatetterforskere

Privat etterforskningsvirksomhet er pr. i dag ikke lovregulert. Spørsmålet om regulering av privat etterforskningsvirksomhet har vært vurdert flere ganger, men en har ikke funnet grunn til å regulere dette særskilt. Personer som utfører privat etterforskning har ikke videre fullmakter enn andre privatpersoner, og det anses heller ikke hensiktsmessig/aktuelt å tilføre disse personene noen rettigheter eller pålegge plikter ved en lovregulering av bransjen.

En del av de tjenester som private etterforskere i dag tilbyr, tilsvarer oppgaver som også vektere utfører (for eksempel svinnkontroll). Arbeidsgruppen har derfor vurdert om vaktvirksomhetsloven bør utvides til å omfatte privat etterforskningsvirksomhet. Arbeidsgruppen finner imidlertid at de typer tjenester man ønsker å regulere ved vaktvirksomhetsloven vil dekkes av lovens opplisting i bestemmelsen om vaktvirksomhetslovens virkeområde. Loven vil således også kunne få anvendelse på tjenester som tilbys av privatetterforskere. Dette gjelder ikke minst dersom vaktvirksomhetslovens virkeområde utvides til også å omfatte egenvakthold. Arbeidsgruppen har derfor kommet frem til at det på det nåværende tidspunkt ikke er behov for å utvide vaktvirksomhetsloven til å omfatte privatetterforskningsbransjen generelt.

5.3.13 Opplæringsinstitusjoner

I regi av den videregående skolen tilbys det i dag utdanning i vekterfag som leder frem til fagbrev, også for personer som allerede i dag arbeider som vektere. På grunn av etterspørselen etter vektere, ser imidlertid arbeidsgruppen at det fortsatt vil være et behov for å utdanne vektere på et lavere nivå. Ikke minst vil dette gjelde dersom arbeidsgruppen får tilslutning til sitt forslag om at også egenvakthold skal omfattes av vaktvirksomhetsloven. Det foreslås derfor en utdanningsplan som er mer omfattende enn dagens opplæring i regi av vaktforetakene, og som legger til grunn det samme vekterfaglige undervisningsopplegg som benyttes i videregående skole. Det bør også stilles krav til instruktørene. Hensikten er at man senere skal kunne bygge videre på denne opplæringen for å kunne ta fagbrev.

Den opplæring av vektere som ikke vil kunne avvikles innenfor det offentlige skoleverket, vil være grunnopplæring av personer som ikke tar fagbrev, samt spesialkursene. For å være sikre på at utdannelsen av vektere er tilstrekkelig både når det gjelder innhold og det pedagogiske, er det viktig å kunne føre kontroll med institusjoner som skal forestå denne opplæringen. Arbeidsgruppen mener derfor at de institusjoner utenfor det offentlige skoleverket som skal forestå slik opplæring må være godkjent som vaktforetak.

5.4 TILLATELSE TIL Å DRIVE VAKTVIRKSOMHET

5.4.1 Innledning

Det er klart at vaktforetakene operer i grensesnittet mot politiets oppgaver. Vaktbransjen er en bransje i vekst. En del av de tradisjonelle vakttjenestene som er knyttet til vakthold av private eiendommer og bedrifter, kontroll i butikker og lignende har aldri vært tradisjonelle politioppgaver. Fordi vaktforetakene stadig tilbyr nye tjenester, mener Arbeidsgruppen at det offentlige i tillegg til å føre kontroll med vaktforetakenes virksomhet også må føre en løpende kontroll med hvilke tjenester vaktforetakene til enhver tid tilbyr. Grunnlaget for en effektiv kontroll av vaktforetakenes tilbud av tjenester, starter ved behandlingen av søknad om å drive vaktvirksomhet.

5.4.2 Gjeldende rett

Krav for å kunne få tillatelse til å utøve vaktvirksomhet fremkommer i dag i lovens § 2:

”Den som utøver ervervsmessig vaktvirksomhet eller inngår avtale om å utøve slik vaktvirksomhet, må ha tillatelse til dette.

Foretaket må være registrert i Foretaksregisteret før tillatelse gis. Foretaket må ha fast forretningssted i riket.

Ervervsmessig vaktvirksomhet som er organisert som enpersonsforetak, må være registrert i Enhetsregisteret før innehaveren kan gis tillatelse. Organisasjonsnummeret må oppgis i søknaden. Innehaveren må dessuten:

- a) være fylt 21 år,
- b) ha tilfredsstillende vandel,
- c) være statsborger i stat som er part i EØS-avtalen, og
- d) for øvrig ikke anses uskikket til å utøve vaktvirksomhet på forsvarlig måte i samsvar med god skikk innenfor bransjen.

Tillatelsen kan gis til selskap, stiftelse eller annen sammenslutning når samtlige medlemmer av styret i et aksjeselskap eller annen sammenslutning med begrenset ansvar oppfyller kravene i tredje ledd bokstav a-d, og samtlige fullt ansvarlige deltakere i ansvarlig selskap eller kommandittselskap oppfyller kravene i tredje ledd bokstav a-d.

Dersom foretak som nevnt i tredje og fjerde ledd har daglig leder, må også denne fylle vilkårene i tredje ledd bokstav a-d.

Det kan i særlige tilfeller gjøres unntak fra kravet til alder i tredje ledd bokstav a.

Dersom det skjer endringer i sammensetningen av virksomhetens styre eller deltakere, skal dette meddeles den myndighet som har gitt tillatelsen innen 1 måned etter endringen. Det samme gjelder dersom det er utpekt ny daglig leder.

Departementet kan i forskrift fastsette krav til den som har det daglige ansvaret for ervervsmessig vaktvirksomhet som utøves av et forvaltningsorgan.”

I følge dagens regelverk, kan tillatelse til å utøve vaktvirksomhet kun gis til foretak og ikke til enkeltperson. Loven stiller dessuten krav til alder, vandel, statsborgerskap og skikkethet når det gjelder daglig leder av vaktforetak, innehaver av enpersonsforetak og til ledelse og styremedlemmer når foretaket er en juridisk person.

Bortsett fra når det gjelder innehaver av enpersonsforetak, stilles det i dag ingen krav til eiere av eller andre personer som har vesentlig innflytelse i et vaktforetak.

Det er politimesteren i det distriktet der vaktvirksomheten skal drives fra, som gir tillatelse. Dersom det søkes om tillatelse til å utøve vaktvirksomhet i flere politidistrikter, skal det innhentes uttalelse fra de aktuelle politimestrene før slik tillatelse gis.

5.4.3 Hvem tillatelse gis til

5.4.3.1 Generelt

Arbeidsgruppen foreslår i stor grad å videreføre bestemmelsene i dagens § 2. Dette innebærer at tillatelse til å utøve vaktvirksomhet kun kan gis til foretak og ikke til privatpersoner. Tillatelse gis til aksjeselskap, ansvarlig selskap, kommandittselskap, enpersonsforetak, stiftelse, forvaltningsorgan osv.

Det er videre en forutsetning at før en tillatelse gis, må foretaket være registrert i Foretaksregisteret og foretaket må ha forretningssted i Norge. For enpersonsforetak er det en forutsetning at foretaket er registrert i Enhetsregisteret.

De som søker om tillatelse til å drive vaktvirksomhet skal i forbindelse med søknaden gi opplysninger om annen virksomhet de har tilknytning til. Det kan være ansettelse i andre virksomheter, styreverv, eierinteresser, samarbeid. Tilknytning til virksomhet eller til andre forhold som ikke er forenelig med å drive vaktvirksomhet skal medføre avslag eller tilbakekall av tillatelse.

5.4.3.2 Franchise

Bruken av franchiseavtaler er i det siste blitt aktuelt også innen vaktvirksomhet. Det har derfor oppstått spørsmål om hvordan man skal se på slike selskap i vaktbransjen. Franchisetaker er mindre egne foretak som driver franchiseenheten. Franchisetager har kjøpt et konsept og fremstår derfor utad som en del av et større foretak ved blant annet å bruke samme logo, markedsføring, føre de samme produkter osv. Dette er en ordning som gjerne blir brukt av større vaktforetak på mindre steder, hvor en person på deltid fungerer som vokter i tillegg til å påta seg andre oppgaver/tjenester.

Franchisetager er imidlertid en selvstendige juridisk enhet og når det gjelder utøvelse av vaktvirksomhet må foretaket oppfylle de samme vilkårene som ethvert annet vaktforetak. Franchisegiver skal også ha tillatelse til å utøve vaktvirksomhet.

Det er viktig at politiet ved behandling av søknad om å utøve vaktvirksomhet, i tillegg til å se på franchisetaker, også vurderer franchisegiver og franchiseavtalen med tanke på om vilkårene i vaktvirksomhetsloven er tilstede og at formålene i loven er oppfylt.

Dersom franchisegivers tillatelse til å utøve vaktvirksomhet bortfaller eller blir tilbakekalt, skal også franchisetagernes tillatelser tilbakekalles.

5.4.3.3 *Bemanningsvirksomhet/vikarbyråer*

Foretak som ikke selv utøver vaktvirksomhet, men har som formål å leie ut arbeidskraft, skal være godkjent som vaktforetak hvis de leier ut vektere. Dette foretaket vil da ha kontrollansvaret for at vedkommende fyller lovens krav (vandel, opplæring).

5.4.3.4 *Utenlandske foretak som vil utøve vaktvirksomhet i Norge*

Av lov om registrering av foretak av 21. juni 1985 nr. 78 (foretaksregisterloven) § 2-1 annet ledd fremgår følgende:

”Utenlandske foretak som driver næringsvirksomhet her i landet eller på norsk kontinentalsokkel skal også registreres.”

Registreringspliktige foretak skal meldes til registeret før næringsvirksomheten begynnes, jf. foretaksregisterloven § 4-1.

Et norskregistrert utenlandsk foretak (NUF) er en filial av et utenlandsk selskap som driver næringsvirksomhet i Norge, og som ikke ønsker å etablere et aksjeselskap for denne virksomhet. NUFene omfatter både utenlandske selskaper som driver hoveddelen av sin virksomhet i det landet selskapet er opprettet (hjemlandet) og utenlandske selskaper som kun driver virksomhet i Norge. Norske eiere kan etablere et aksjeselskap i et annet land, og deretter opprette et NUF i Norge for å unngå aksjelovens krav om aksjekapital og revisjonsplikt.

Ovenfor utenlandske foretak må det uansett kunne stilles krav om at dersom de vil utøve vaktvirksomhet i Norge, må foretaket ha forretningssted her i landet og tilfredsstillende vilkår som et norsk vaktforetak, samt kunne være gjenstand for nødvendig kontroll av norske myndigheter.

5.4.3.5 *Krav til organisering av offentlige etater som i dag driver egenvakthold*

Forvaltningsorganer som utøver vaktvirksomhet enten ervervsmessig eller som egenvakthold, bør etter arbeidsgruppens mening fylle de samme kravene som ethvert annet vaktforetak. Dette innebærer at de som utfører vaktoppdrag (vekerne) vil måtte tilfredsstillende vilkår om tilfredsstillende vandel, samt gjennomført og bestått nødvendig utdanning.

Når det gjelder forvaltningsorganet i seg selv, vil det kunne være nødvendig at den delen av forvaltningsorganet som utøver vaktvirksomhet skilles ut som en juridisk atskilt enhet. Dette for å sikre at de ansvarlige i virksomheten har tilfredsstillende vandel. Det må også kunne stilles krav til samband og tilknytning til en sentral og lignende. Når det gjelder krav om forsikring, vil ofte et forvaltningsorgan være dekket av statens/kommunens regler om selvassurans.

5.4.4 Krav til eiere, ledelse, styre mv:

5.4.4.1 *Innledning*

Innehaveren av et enpersonsforetak må i henhold til vaktvirksomhetsloven § 2 tredje ledd:

- a) være fylt 21 år,
- b) ha tilfredsstillende vandel,
- c) være statsborger i en stat som er part i EØS-avtalen, og
- d) for øvrig ikke anses uskikket til å utøve vaktvirksomhet på forsvarlig måte i samsvar med god skikk innenfor bransjen.”

Det fremgår videre av § 2 at de samme kravene stilles til daglig leder i et vaktvirksomhetsforetak, til samtlige medlemmer av styret i et aksjeselskap eller annen sammenslutning med begrenset ansvar, samt til samtlige fullt ansvarlige deltagere i ansvarlig selskap eller kommandittselskap.

Av § 2 syvende ledd fremgår det dessuten at dersom det utpekes ny daglig leder, eller ”det skjer endringer i sammensetningen av virksomhetens styre eller deltakere skal dette meddeles den myndighet som har gitt tillatelsen innen 1 måned etter endringen”.

Når det gjelder forholdene bak dagens bestemmelse vises det til det som fremkommer i Vaktvirksomhetslovutvalgets innstilling av 1997 punkt 6.3.2.

5.4.4.2 *Eierstruktur*

Dagens regelverk stiller krav til personer som vil utøve vaktvirksomhet og til vektere og andre ansatte i et vaktforetak. Det er krav om politiattest for alle, samt krav om opplæring for vektere. For den som vil ha tillatelse til å utøve vaktvirksomhet kreves det statsborgerskap fra Norge eller annet EØS-land. Vaktforetakene skal kontrolleres, og hvis de ikke tilfredsstillere kravene vil tillatelsen kunne tilbakekalles.

Når det gjelder eiere som står bak et vaktforetak, stilles det imidlertid ingen krav. For å hindre at kriminelle kan opprette et vaktforetak og på den måten få tilgang til sensitive opplysninger som kan misbrukes til kriminell virksomhet, anser arbeidsgruppen at det bør stilles visse krav også til de som står som rene eiere av et vaktforetak. En slik regel har man allerede i serveringsloven når det gjelder eiere av serveringssteder.

Serveringsloven § 6 lyder som følger:

” Bevillingshaver, daglig leder og personer som har vesentlig innflytelse på virksomheten, må ha utvist uklanderlig vandel i forhold til straffelovgivningen, skatte- og avgiftslovgivningen, regnskapslovgivningen, lov om forbud mot diskriminering på grunnlag av etnisitet, religion mv. Personer som nevnt i første punktum må heller ikke ha begått lovbrudd i forhold til annen lovgivning på en måte som vil være uforenlig med drift av serveringssted.

Person som eier en vesentlig del av virksomheten eller av selskap som driver virksomheten eller som oppbeholder en vesentlig del av dens avkastning eller i kraft av sin stilling som leder har vesentlig innflytelse på den, vil alltid anses å ha vesentlig innflytelse på virksomheten.

Ved vurderingen av bevillingshavers og andre personers vandel etter første ledd kan det ikke tas hensyn til forhold som er eldre enn fem år.”

Arbeidsgruppen vil foreslå en tilsvarende ordning også for vaktforetak. Det er viktig å sikre at også personer som har en reell innflytelse på foretaket har en tilfredsstillende vandel. En slik regel vil hindre at tidligere kriminelle oppretter eller drifter slike foretak. Arbeidsgruppen vil derfor foreslå et nytt femte ledd i vaktvirksomhetsloven § 3 (nåværende § 2) som krever at personer som har vesentlig innflytelse på virksomheten må fylle det samme kravet om tilfredsstillende vandel som de øvrige som er omhandlet i bestemmelsen. Videre gis det en definisjon av hvem som anses å ha vesentlig innflytelse på virksomheten. Forslaget til avgrensning er hentet fra serveringsloven § 7.

5.4.4.3 *Daglig leder, styre, ledelse mv.*

Når det gjelder kravene til daglig leder, innehaver av enpersonsforetak, styremedlemmer i selskap med begrenset ansvar og fullt ansvarlige deltagere i ansvarlige selskaper, foreslås regelen i § 2 tredje ledd punkt a, b og c videreført slik det fremgår av loven i dag

Når det gjelder punkt d, foreslår arbeidsgruppen at det i tillegg til skikkethet også tilføyes et krav om tillit. En person kan ha både tilfredsstillende vandel og være skikket til å utøve vaktvirksomhet, men likevel ikke ha den tillit som vil være viktig i en slik form for virksomhet. Det er svært viktig at de personene som skal drive denne type virksomhet på alle mulige måter må være egnet for dette. Vaktforetakene utfører i dag mange oppgaver som grenser opp til politioppgaver. De forvalter i flere sammenhenger store verdier og leder mennesker som på flere områder opptre med svært betrodde oppgaver for sin oppdragsgiver. Arbeidsgruppen ser det derfor som viktig å ha en mulighet til å nekte godkjenning i de tilfeller hvor det anses som svært betenkelig å gi en godkjenning selv om vedkommende har tilfredsstillende vandel og for øvrig kan dokumentere den skikkethet som det stilles krav om.

Videre foreslås at ordene ”i samsvar med god skikk innenfor bransjen” strykes. Det innebærer at kravet om skikkethet knytter seg til at virksomheten utøves på en forsvarlig måte, noe som knytter det opp mot mer generelle regler og praksis og ikke bare det som foreligger innenfor vaktbransjen.

Arbeidsgruppens forslag til ny § 3 tredje ledd tredje punktum litra d lyder som følger:

- ”d) for øvrig inneha nødvendig tillit og ikke anses uskikket til å utøve vaktvirksomhet på forsvarlig måte.”

5.4.5 Tillatelsens innhold

Innholdet i tillatelsen til å utøve vaktvirksomhet er regulert i vaktvirksomhetsloven § 4:

” Tillatelsen gis for bestemte former for vaktvirksomhet etter § 1 første ledd bokstav a-e.”

Arbeidsgruppen foreslår å videreføre dagens bestemmelse (men i ny § 5) med den endring som fremgår av forslaget til utvidelse av lovens virkeområde.

Gjeldende rett innebærer at det kan søkes om tillatelse til en eller flere av de former for vaktjenester som er nevnt under § 1 i et eller flere politidistrikter. I tillatelsen skal det således fremgå i hvilke politidistrikt vaktforetaket har tillatelse til å utøve vaktvirksomhet, og hvilke typer vaktvirksomhet som skal utøves i det enkelte politidistrikt. Tillatelsen skal også inneholde de vilkår/forutsetninger som legges til grunn for å innvilge tillatelse.

Det er imidlertid ikke uvanlig at et vaktforetak ved første gangs søknad søker om tillatelse til å drive virksomhet som omfatter alle kategorier vaktjenester, selv om det på søkertidspunktet ikke har til hensikt å utøve en så omfattende virksomhet. Dette innebærer at det foreligger ”døde” tillatelser rundt i foretakene.

Arbeidsgruppen fremhever viktigheten av at de tillatelser til å utøve vaktvirksomhet som er gitt er reelle og i virksomhet. Det er derfor viktig at et vaktforetak kun innvilges tillatelse til å utøve de typer vaktjeneste som foretaket har kompetanse og ressurser til å utøve. Det må klart fremgå av tillatelsen

hvilke type vakttjenester det er gitt tillatelse til. Dersom foretaket ikke starter opp virksomhet i eller nedlegger virksomheten i en eller flere av de vakttjenestene det har tillatelse til å utøve, bør tillatelsen til å utøve den type virksomhet tilbakekalles.

Dagens ordning er at søknad om tillatelse til å utøve vaktvirksomhet skal sendes til det politidistrikt der virksomheten skal utøves. Søkes det om tillatelse til å utøve vaktvirksomhet i flere politidistrikter, skal det politidistrikt der foretaket har hovedkontor innhente uttalelse fra de aktuelle politidistriktene før tillatelse gis. Type vakttjeneste som skal utøves kan variere fra et distrikt til et annet. Dersom virksomheten i et av distriktene ikke startes opp eller opphører, bør tillatelsen til å utøve virksomhet i dette distriktet tilbakekalles.

Arbeidsgruppen foreslår at det i forskrift gis nærmere bestemmelser om hvilke opplysninger som skal tas inn i søknaden. Videre må det utarbeides et søknadsskjema som ivaretar myndighetenes behov for opplysninger. Det bør også gis nærmere retningslinjer for behandlingen, vurderingen og utformingen av tillatelsen, blant annet er det viktig at de nødvendige vilkår for å utøve en type vakttjeneste fremgår.

5.4.6 Bortfall av tillatelse.

En tillatelse til å utøve vaktvirksomhet er ikke tidsbegrenset, men vil gjelde så lenge vilkårene for å utøve slik virksomhet er oppfylt.

Bortfall av tillatelse til å utøve vaktvirksomhet reguleres i vaktvirksomhetsloven § 5:

” Tillatelsen bortfaller dersom foretaket som tillatelsen er gitt til tas under konkursbehandling, eller dersom innehaveren av enpersonsforetaket dør. Et konkursbo eller dødsbo har rett til å fortsette virksomheten i den utstrekning det finnes hensiktsmessig med sikte på avvikling eller overføring av virksomheten til ny eier, likevel ikke utover 6 måneder uten tillatelse fra myndigheten som er fastsatt i medhold av § 3.”

Bortfall av tillatelse til å utøve vaktvirksomhet er altså kun aktuelt i to situasjoner:

- dersom foretaket som er gitt tillatelse til å utøve vaktvirksomhet tas under konkursbehandling, eller
- dersom innehaveren av et enpersonsforetak dør.

Det er videre gitt overgangsregler som gir henholdsvis konkursboet eller dødsboet mulighet til å drive videre med sikte på avvikling eller overføring til ny eier.

Dersom bortfall av tillatelse gjelder en franchisegiver, vil imidlertid franchisetagernes tillatelse bli tilbakekalt.

Arbeidsgruppen foreslår at bestemmelsens videreføres uendret.

5.4.7 Tilbakekall av tillatelse

Hjemmelen for å tilbakekalle tillatelse til å utøve vaktvirksomhet fremkommer i loven § 6:

” En tillatelse kan tilbakekalles dersom innehaveren eller ledelsen i det foretaket som har tillatelse, eller noen ansatte i foretaket, har gjort seg skyldig i grov eller gjentatt overtredelse av særskilte vilkår for tillatelsen eller av bestemmelser fastsatt i eller i medhold av loven. Det samme gjelder dersom vilkårene for tillatelse ikke lenger er oppfylt.”

At et vaktforetak har godkjenning til å utøve virksomhet i henhold til lov om vaktvirksomhet, innebærer at foretakets virksomhet omfattes av de krav som stilles til drift etter vaktvirksomhetslovgivningen, herunder de krav som måtte være stilt for å utøve en konkret vakttjeneste. Politiet har etter dagens § 6 kompetanse til å tilbakekalle tillatelsen til et foretak dersom innehaveren, ledelsen, eller noen av de ansatte har gjort seg skyldig i grov eller gjentatt overtredelse av særskilte vilkår for tillatelsen, eller av bestemmelser fastsatt i eller i medhold av loven. Denne vurderingen må ses i sammenheng med kravene om at ledelsen i et vaktforetak blant annet har tilfredsstillende vandel og for øvrig ikke ansees uskikket til å utøve vaktvirksomhet på forsvarlig måte i samsvar med god skikk innenfor bransjen, se dagens § 2. Videre fremgår det av dagens § 7 at foretakets ledelse har plikt til å sørge for at de ansatte til enhver tid oppfyller kravene i lov og forskrift. Dersom vilkårene for tillatelsen ikke lenger er oppfylt, eller ansatte, innehaver eller ledelsen i foretaket overtrer de særskilte vilkårene som er satt for tillatelsen eller bestemmelser i vaktvirksomhetsloven eller forskriften til denne, kan tillatelsen tilbakekalles.

Arbeidsgruppen foreslår at også tilsvarende handlinger foretatt av personer med vesentlig innflytelse i vaktforetaket, skal ha betydning for tillatelsen. Videre vises til arbeidsgruppens forslag i endring i dagens § 2 slik at krav om skikkethet knytter seg til evnen til å utøve virksomheten på en forsvarlig måte generelt og ikke bare innefor vaktbransjen.

Som det fremgår av punkt 5.13 nedenfor, kan politiet ilegge gebyr for utrykning på feilmeldinger. En gruppe feilmeldinger som er særlig praktisk i denne sammenheng er feilmeldte ransalarmer. Når en ransalarm meldes inn til politiet innebærer dette at et stort apparat settes i verk. Flere enheter sendes mot det aktuelle stedet, enkelte av disse må forlate andre viktige oppdrag de holder på med. En ransalarm er således meget ressurskrevende for politiet, og det vil gå ut over andre viktige oppgaver. Feilmeldinger om ran vil således kunne påføre andre hjelpetrengende unødvendige ulemper. Arbeidsgruppen finner derfor at dersom et vaktforetak som har tillatelse til å drive en alarmsentral gjentatte ganger sender feilmeldinger særlig om ran, og at politiet har tatt dette opp med foretaket flere ganger, vil dette kunne få betydning for tillatelsen til å drive alarmsentral. Dette gjelder hvis årsaken til feilmeldingene skyldes forhold som kan bebreides foretaket, som manglende oppfølging av for eksempel feil, eller manglende informasjon/opplæring av kunder om bruken av alarmen. Arbeidsgruppen presiserer at dette kun gjelder såfremt politiet ikke får foretaket til å rette på dette etter gjentatte henvendelser.

Arbeidsgruppen ser videre behov for å fjerne tillatelser til å utøve vaktvirksomhet som ikke er reelle, det vil si der det ikke er aktivitet. Arbeidsgruppen har derfor vurdert at følgende forhold bør innebære adgang til tilbakekall av tillatelsen:

- dersom det ikke har vært aktivitet i foretaket de siste to år. Det samme bør gjelde tillatelse til å utøve en konkret type vakttjeneste dersom det ikke har vært aktivitet der i løpet av siste fire år. Videre bør det samme gjelde tillatelse til å utøve vaktvirksomhet i et politidistrikt som ikke lenger utøves.
- dersom vaktforetaket ikke er kommet i drift ett år etter at tillatelsen ble gitt. (jf serveringsloven § 25). Det samme bør gjelde tillatelse til å utøve en type vakttjeneste dersom den ikke er startet opp innen en viss tid etter innvilgelse av tillatelse. Videre bør det samme gjelde tillatelse til å utøve vaktvirksomhet i et politidistrikt hvis virksomheten ikke er kommet i gang etter en viss tid etter at tillatelse er innvilget.

Arbeidsgruppen ser videre behov for å kunne tilbakekalle tillatelsen i følgende tilfelle:

- dersom det i søknaden mot bedre vitende er gitt uriktige opplysninger eller fortiet forhold av vesentlig betydning for vedtaket eller dersom det for øvrig følger av alminnelige forvaltningsrettslige regler (jf. utlendingsloven § 13),

- dersom foretaket ikke driver i samsvar med krav til forsvarlig næringsvirksomhet, eller
- dersom foretaket ikke innleverer pålagt rapportering eller gir kontrollmyndigheten nødvendige opplysninger eller dokumentasjon.

Dersom forutsetningene for å kunne utøve vaktvirksomhet brytes, kan også bruk av andre reaksjonsformer enn tilbakekall av tillatelse være aktuelt.

5.4.8 Hvilken myndighet bør gi tillatelse / tilbakekalle tillatelsen

Arbeidsgruppen mener at den ideelle løsningen ville vært at en sentral myndighet kunne forestå innvilgelse av tillatelse og kontroll av vaktforetakene. En slik løsning vil sikre tilstrekkelig med kompetanse og ressurser til å foreta en enhetlig og kvalitetsmessig god behandling av søknader om tillatelse til å drive vaktforetak og foreta kontroll av bransjen.

Arbeidsgruppen innser at dette ikke vil være et realistisk forslag i denne omgang, men det bør kanskje tas opp i en større sammenheng senere. Arbeidsgruppen mener derfor at politiet slik de er organisert i dag som en landsdekkende myndighet med mulighet for å sikre et tilfredsstillende faglig og ressursmessig nivå for å kunne løse tillatelses- og kontrolloppgavene, anses mest egnet.

Arbeidsgruppen mener imidlertid at forholdene må legges bedre til rette for dette. Det må også utvikles nødvendig opplæring ved Politihøgskolen, ansatte i politiet må få mulighet til slik etterutdanning og ressurser til gjennomføring må stilles til rådighet for det enkelte politidistrikt. Politiet har god tillitt i samfunnet, nærhet til aktuelle registre og har en landsomfattende organisasjon. Tillatelses- og kontrollfunksjonen overfor vaktvirksomhetsbransjen er også på mange områder tilliggende politiets oppgaver og bør derfor av faglige og sikkerhetsmessige grunner forbli i politiet. Arbeidsgruppen anbefaler derfor en videreføring av dagens ordning med politiet som tillatelses- og kontrollmyndighet.

5.5 KRAV TIL ANSATTE

5.5.1 Innledning

Vaktforetakenes oppgaver innebærer at de har ansvaret for store verdier og sensitive opplysninger, enten for bedrifter eller privatpersoner. Vekterne har adgang til private boliger, bedriftslokaler osv., gjerne på tidspunkter når disse står tomme. Ansatte som arbeider internt i et vaktforetak (kontoransatte, rengjøringspersonale osv.) vil kunne ha tilgang til sensitive opplysninger om vaktforetakets kunder. Det er derfor viktig at det for disse stilles krav til skikkethet for å kunne ha slike oppgaver.

5.5.2 Gjeldende rett

Vaktvirksomhetsloven § 7 lyder som følger:

”Den som skal tilsettes i foretak som omfattes av loven må ha tilfredsstillende vandel. Kravet til vandel gjelder enhver som utfører arbeid eller tjeneste for foretaket. Den som skal utføre vaktjenester må dessuten være fylt 18 år.

Foretakets ledelse har plikt til å sørge for at ansatte i foretaket oppfyller kravene i lov og forskrift.

Departementet kan i forskrift bestemme at det kan gjøres unntak fra kravet til alder i første ledd.”

Vaktvirksomhetsloven § 7 stiller krav om "tilfredsstillende vandel" for personer som skal ansettes i vaktforetak. Hvorvidt lovens vandelskrav er oppfylt, beror på en skjønnsmessig vurdering. Se nærmere punkt 5.5.3.10.

Vaktvirksomhetsloven § 7, jf. forskriften § 4 første ledd gir adgang til å innhente uttømmende politiattest for ansatte i vaktelskap. En uttømmende politiattest innebærer at attesten inneholder opplysninger om alle straffereaksjoner som er registrert på vedkommende person.

Arbeidsgiver kan be om ny politiattest etter at en person er ansatt "når særlige grunner foreligger", vaktvirksomhetsforskriften § 4 tredje ledd første punktum.

Etter vaktvirksomhetsforskriften § 4 tredje ledd andre punktum har politiet rett til å varsle vaktelskapet om ansatte som er under etterforskning for "straffbare forhold av alvorlig karakter eller forhold som har betydning for tilliten i vedkommendes arbeid".

Foretaket plikter å sørge for at de ansatte oppfyller kravene fastsatt i lov og forskrift.

Videre stilles det krav om minimums aldersgrense på 18 år for personer som skal utføre vaktjeneste. Dette antas imidlertid ikke å gjelde lærlinger som arbeider i et vaktelskap og som kommer inn under lov om fagopplæring i arbeidslivet.

5.5.3 Vandel

5.5.3.1 Hvem omfattes av vandelskravet?

I følge vaktvirksomhetsloven § 7 første ledd gjelder kravet om tilfredsstillende vandel for "enhver som utfører arbeid eller tjeneste for foretaket".

I Ot.prp. nr. 54 side 24 er det sitert fra i Innst. O. nr. 52 (1987-88) side 7 i forhold til hvem som omfattes av vandelskravet:

"Komiteen mener at kravet om tilfredsstillende vandel må gjelde alle ansatte i vaktelskaper og ikke bare for ledelsen og vekterne. ... Komiteen forutsetter ikke at det skal kunne dispenseres fra nevnte vandelskrav for ansatte i vaktelskaper. Forskriftene må derfor ikke åpne for en slik dispensasjonsadgang."

Politidirektoratets rundskriv 2006/8 fastslår at kravet ikke bare vil gjelde operative vektere, men også vikarer, midlertidige ansatte og lærlinger, samt alle personer som har tilgang til vaktforetaket på en slik måte at de kan få innsyn og opplysninger om kunder, dokumenter, nøkkeloppbevaring med mer. Når det gjelder skoleelever med praksisplass, forutsettes disse å bli fulgt opp så tett og ha engasjement over så kort tid at vandelsjekk kan unnlates.

Når det gjeldet forvaltningsorgan som driver ervervsmessig vaktvirksomhet, påpeker rundskrivet imidlertid at det er viktig å kartlegge hvor mange i forvaltningsorganet som skal vandelsjekkes, da det kan være et flytende skille mellom vaktforetaket og organet for øvrig. Er grensen mellom forvaltningsorganets ulike virksomheter for stor, bør krav om skille pålegges.

Arbeidsgruppen ser behov for en tilsvarende kartlegging av personell som utfører vektertjenester kontra øvrige ansatte i vaktforetakene også når det gjelder andre foretak enn forvaltningsorgan.

Det er særlig disse to forhold som tilsier at det vil være nødvendig med en slik kartlegging av og eventuelt et skille mellom hvilke ansatte i et foretak/forvaltningsorgan som det bør være hjemmel for å kreve politiattest for, og hvem det ikke bør være hjemmel for å kreve politiattest for.

Dersom Arbeidsgruppen får tilslutning for sitt forslag om at også egenvakthold skal omfattes av vaktvirksomhetsloven, vil det være behov for å skille mellom de personer i et foretak/forvaltningsorgan som arbeider opp mot vaktvirksomheten og personer som har andre oppgaver. Med hjemmel i vaktvirksomhetsloven vil det kun være adgang til å foreta vandelsjekk av de personer som faktisk utfører vaktjenester, samt personer som vil ha tilgang til sensitive opplysninger om vaktobjektene, vaktrutiner osv. Dersom vandelen skal kontrolleres for andre kategorier ansatte, må det være hjemlet i annet regelverk.

Vaktforetakene tilbyr stadig nye tjenester som ikke faller inn under lovens definisjon av vaktvirksomhet og hvor det derfor ikke stilles krav om bruk av personell som har vekteropplæring. Dette er rene servicetjenester og andre typer tjenester som andre foretak/privatpersoner fritt kan tilby. For personell som kun utøver slike tjenester vil det ikke stilles krav om gjennomført og bestått vekteropplæring. Grunnlaget for å kreve vandelsjekk av ansatte i vaktforetak, har vært disse personenes ansvar for store verdier og tilgang til sensitive opplysninger. Dette gjelder ikke for personell som kun utfører servicetjenester. Hjemmel for eventuell vandelsjekk av sistnevnte personell må derfor finnes i annet regelverk enn vaktvirksomhetsloven.

Arbeidsgruppen mener at det derfor vil være viktig å definere vaktvirksomhet på en slik måte at det kun dekker den type tjenester som er utførelse av vaktvirksomhet og hvor det således kun vil være adgang til å benytte godkjente vektere.

5.5.3.2 Søknad om utstedelse av politiattest

Utgangspunktet er at det er den politiattesten gjelder som søker om å få attesten utstedt. Søknad om politiattest skal være skriftlig og den skal sendes til det politidistrikt der vedkommende bor.

5.5.3.3 Når skal politisattest utstedes?

En politiattest skal først utstedes når den som attesten gjelder har et konkret tilbud om stilling i et vaktforetak. Det skal ikke utstedes politiattest før vedkommende fremlegger bekreftelse på et jobbtilbud (jf. NOU 2003:21 "Kriminalitetsbekjempelse og personvern" s. 94).

5.5.3.4 Hva skal politiattesten inneholde?

Som nevnt i pkt. 5.5.2 fastsetter vaktvirksomhetsloven § 7, jf. vaktvirksomhetsforskriften § 4 første ledd at det til bruk i vurderinger av om kravet om "tilfredsstillende vandel" er oppfylt, skal det kreves uttømmende politiattest. En uttømmende politiattest inneholder opplysninger om alle straffereaksjoner som er registrert på vedkommende person. Det er ingen tidsbegrensninger bakover i tid og mildere reaksjoner blir også tatt med, med unntak av forenklede forelegg.

Henlagte straffesaker skal imidlertid ikke tas med, jf. Justisdepartementets rundskriv G-4/94. Verserende saker, det vil si saker som ikke er rettskraftig avgjort, skal i utgangspunktet heller ikke tas med (jf. for eksempel NOU 2003:21 s. 245). Det fremgår av Justisdepartementets rundskriv G-99/2000 at utvidet politiattest (attest hvor verserende saker fremgår) skal være et unntak fra hovedregelen i de

tilfeller politiet mener at uavgjorte forhold kan ha noe å si for formålet med attesten. I så fall skal politiet sende saken til Politidirektoratet, jf. forskrifter om strafferegistrering av 20. desember 1974 nr. 4 (strafferegistreringsforskriften) § 15 tredje ledd, jf. lov om strafferegistrering av 11. juni 1971 nr. 52 (strafferegistreringsloven) § 10 nr. 5.

Justisdepartementet skriver i brev datert 27. juli 2007, i forbindelse med behandlingen av en klage over utstedelse av utvidet politiattest i medhold av strafferegistreringsforskriften § 15 tredje ledd som ble tatt til følge, blant annet dette:

"I de senere årene har det utviklet seg en praksis hvorefter krav om politiattest må forankres i spesiallovgivningen, samtidig som krav om andre typer politiattester enn ordinære attester må være særskilt nevnt. Denne fremgangsmåten er blant annet et utslag av EMDs praksis vedrørende kravet om forutsigbarhet. Dette innebærer at både ansvarlig fagdepartementet og senere den lovgivende myndighet treffer et bevisst valg når det foreslås og vedtas lover om utstedelse av politiattest. I de tilfellene der det hjemles krav om ordinær politiattest må man med andre ord kunne forutsette at de nevnte instansene er klar over at man ikke vil fange opp de tilfellene der vedkommende har en verserende sak. Det vil videre nesten alltid være slik at verserende saker kan være av betydning for formålet med politiattesten. Når man til tross for dette velger ikke å hjemle utstedelse av utvidet politiattest, betyr det nettopp at man ved avveiningen mellom de interesser som politiattesten skal beskytte og hensynet til den enkeltes rettssikkerhet har lagt størst vekt på sistnevnte."

I en mer konkret henvendelse datert 10. oktober 2007 til Justisdepartementet, tok Politidirektoratet opp spørsmålet om tolkningen av strafferegistreringsforskriften § 15 tredje ledd på et mer prinsipielt grunnlag. Resultatet av korrespondansen ble at Politidirektoratet sendte et skriv til politidistriktene datert 23. november 2007 med følgende konklusjon:

"Den restriktive tolkningen av bestemmelsen i strafferegistreringsforskriften § 15 tredje ledd er en konsekvens av den senere tids praksis om at utstedelse av politiattest skal være forankret i særlovgivningen, EMK, EMDs praksis og grunnleggende personvernprinsipper.

En konsekvens av dette er at politidistriktene ikke lenger skal sende saker til direktoratet med spørsmål om samtykke til å anmerke uoppgjorte straffesaker på en politiattest som er hjemlet i spesiallovgivning av nyere dato."

Det er fremsatt ønske fra blant annet politiets representanter i arbeidsgruppen om at det må gis hjemmel for igjen å gi såkalt utvidet politiattest. Dette innebærer mulighet for at det i tillegg til det som omfattes av en uttømmende politiattest, også kan gis opplysninger om vedkommende er siktet eller tiltalt for forhold som vil kunne ha betydning for hans tillit i arbeidet, det vil si at det kan gis opplysninger om verserende saker. Begrunnelsen er at slike saker som hovedregel vil være mer interessante for vurderingen av vedkommendes skikkethet enn gamle sonede dommer og betalte bøter.

Et av hovedformålene med å kunne kreve politiattest ved ansettelse i vaktforetak, er å forebygge straffbare handlinger - det vil si å hindre ansettelse av personer som kan tenkes å misbruke den tillitt og kunnskap de vil få gjennom den aktuelle stilling. Det vil derfor være et reelt behov for å fange opp en søker som ikke har noen avgjorte forhold, men som på tidspunktet for utstedelse av politiattesten er siktet eller tiltalt for forhold som vil ha betydning for tilliten. Skillet mellom vekteroppdrag og oppdrag som utføres av politiet er i mange tilfeller glidende. Det er derfor svært viktig at de som utfører disse oppdragene ikke er under etterforskning for alvorlig kriminalitet. Man kan klart tenke seg uheldige sider

ved at en person som er under etterforskning for ran samtidig skulle utføre verditransportoppdrag. Arbeidsgruppen mener derfor at det på denne bakgrunn er nødvendig at det utformes en klar hjemmel i vaktvirksomhetsforskriften om adgangen til å ta med relevante verserende saker i politiattesten som skal utstedes.

En adgang til å ta med verserende saker i forbindelse med utstedelse av politiattest, må imidlertid avveies mot vedkommendes personvern og regelen må sees i forhold til EMK art. 8 om retten til privatliv. Det bør således presiseres i forskriften hvilke straffebud som er relevante. Dette vil være straffbare forhold av alvorlig karakter eller forhold som har betydning for tilliten i vedkommendes arbeid. Videre bør det presiseres i regelverket hvilken status saken må ha (siktelse, tiltalebeslutning). Det bør være en forventning om en positiv påtaleavgjørelse for at forholdet skal anmerkes på attesten. Det bør også nedfelles hvem som i det konkrete tilfellet skal avgjøre hva som skal tas med i attesten.

Mulighet for å ta med også uavgjorte forhold, vil gi helhet i regelverket i forhold til bestemmelsen i vaktvirksomhetsforskriften § 4 annet ledd om politiets adgang til å gi arbeidsgiver opplysninger dersom de blir kjent med at ansatte er ”under etterforskning for straffbare forhold av alvorlig karakter eller forhold som har betydning for tilliten i vedkommendes arbeid”.

Å gi ut opplysninger om verserende saker, vil imidlertid kunne være problematisk i forhold til etterforskningen av større saker. Dersom det gis hjemmel for utvidet politiattest, bør det tas inn en begrensning om at slike opplysninger kun kan gis hvis det kan skje uten å skade etterforskningen.

5.5.3.5 *Hvem skal motta politiattesten?*

Hovedregelen i strafferegistreringsforskriften § 13 er at det er søkeren selv som skal få tilsendt politiattesten, med mindre det foreligger særlige tilfeller og den attesten gjelder skal ha gitt skriftlig samtykke (med mindre annet er bestemt) til at attesten kan sendes direkte til arbeidsgiver. Dersom politiattesten skal sendes til arbeidsgiver direkte, er hovedregelen at søker skal ha kopi av attesten. En politiattest inneholder personopplysninger om søker som må anses som sensitive, og det må derfor legges stor vekt på søkers personvern. Det vises i denne forbindelse til Rt. 2001 side 428 der Høyesterett uttalte følgende om forholdet til EMK art 8:

”Strafferegisteret inneholder sensitive personopplysninger, og det kan etter min oppfatning ikke være tvilsomt at innhenting og formidling av opplysninger fra strafferegisteret må anses som et inngrep i retten til respekt for privatlivet.”

Innen vekterbransjen synes det å ha utviklet seg en praksis der de fleste større vaktforetak krever at attesten sendes direkte til arbeidsgiver (vaktforetaket). Grunnen til denne praksis er tidsaspektet og frykten for at søker skal manipulere attesten. Enkelte vaktforetak sørger for å motta politiattesten direkte, noe som dessuten ofte skjer på en måte som ikke tilfredsstillende lovens krav om at søker skal gi samtykke til at en politiattest sendes direkte til arbeidsgiver. Den praksis som mange vaktforetak har lagt seg på, er derfor i strid med regelverket fordi det verken er konstatert at det foreligger ”særlige tilfelle” eller at den politiattesten gjelder positivt har gitt sin tillatelse. Det foreligger dessuten tilfeller der vaktforetaket ringer til politidistriktet og ber om politiattest/uttalelse om vandel på en søker. Dessverre har det hendt at politiet har gitt opplysninger på grunn av en slik henvendelse.

Grunnlaget for at det i det hele tatt skal kunne bes om samtykke fra den politiattesten gjelder, er etter strafferegistreringsforskriften § 13 annet punktum at det ”i særlige tilfelle finnes nødvendig at attesten utferdiges direkte til den som skal bruke den”. Det er imidlertid ikke en selvfølge at vaktforetakene står

i en slik særstilling at de på generelt grunnlag kan påberope seg unntaket. Hovedregelen gjelder således også her med mindre det foreligger "særlige tilfelle". Det må derfor foreligge en konkret vurdering og begrunnelse i det enkelte tilfellet for hvorfor vaktforetaket skal kunne be om søkerens samtykke til å benytte seg av forskriftens unntaksbestemmelse om å få politiattesten direkte tilsendt.

Når det gjelder kravet om at søker skal gi samtykke innebærer dette for det første at søker gjøres kjent med hovedregelen om at det er han som skal motta politiattesten, og videre at han gir sitt samtykke til at vaktforetaket kan motta politiattesten direkte. For at en skal være sikker på at det foreligger et bevisst samtykke, bør søker skrive under på en særskilt erklæring der det fremgår hvorledes reglene er og at han likevel samtykker i at politiattest kan sendes foretaket.

Det fremkommer av Politidirektoratets rundskriv 2006/8 punkt 13. 1 at ved en kontroll må foretaket kunne dokumentere at politiattest er innhentet før tiltredelse og at vandelen er kontrollert. Slike opplysninger skal fremgå av den enkelte ansattes personalia-mappe. Etter at vandelen er kontrollert skal politisattesten tilintetgjøres. Dette følger av strafferegistreringsforskriften § 20 første ledd annet punktum.

Ikke sjelden opplever imidlertid politiet henvendelser fra forskjellige personer i samme foretak som ber om politiattest/uttalelse om vandel på de samme personene. Det bør derfor settes en begrensning på hvor mange i et vaktforetak som kan be om vandelsopplysninger. I tillatelsen til å utøve vaktvirksomhet, bør det fremgå hvem som skal kunne motta opplysninger om vandel – angitt enten ved navn eller stilling. Som regel bør vel dette være personalsjefen. Bakgrunn for å begrense antall personer som kan få opplysninger om en ansatts vandel, er som nevnt over at opplysninger fra strafferegisteret må anses som sensitive. Det må derfor være strenge regler for hvem som skal motta slike opplysninger.

5.5.3.6 Politiattest etter ansettelse

Det er foretakets ledelse som har plikt til å sørge for at ansatte i foretaket til enhver tid oppfyller kravene i lov og forskrift, jf. vaktvirksomhetsloven § 7 annet ledd. For at dette skal være mulig å følge opp også etter at vedkommende er ansatt, er det i forskriften § 4 tredje ledd første punktum gitt hjemmel for å kreve politiattest også etter tilsetting når "særlige grunner" foreligger.

I følge Politidirektoratets rundskriv 2006/8 fremgår at slike særlige grunner kan tenkes å foreligge dersom arbeidsgiver har fått mistanke om at en ansatt har begått straffbare handlinger. Rundskrivet presiserer at kravet til særlige grunner ikke skal praktiseres strengt i slike tilfeller, fordi det er viktig at arbeidsgiver gis anledning til å kontrollere vandelen til den ansatte dersom det foreligger mistanke om straffbare forhold. Dette har sin begrunnelse i at det er viktig både for foretaket og for den enkelte vekter at vekteren har den nødvendige tillit.

Det vil også her være nødvendig med en tilsvarende avgrensning av hvem som kan be om en politiattest etter ansettelse. I og med at det gjelder en politiattest, antas at de samme regler gjelder som ved utstedelse av politiattest før ansettelse med hensyn til hvem som skal begjære politiattest, hvor den skal sendes osv.

Det antas at det også i dette tilfelle er snakk om en uttømmende politiattest på lik linje med den attesten som skal utstedes ved ansettelse. Det vil således ta tid før det straffbare forholdet som arbeidsgiver eventuelt mistenker den ansatte for å ha begått vil fremkomme på en politiattest. Imidlertid må det antas at politiet når de får en slik henvendelse om politiattest, vil benytte seg av retten til å informere

vaktforetaket dersom vedkommende er under etterforskning for et straffbart forhold som politiet har hjemmel til å opplyse om (jf. neste punkt).

5.5.3.7 *Politiets rett til å varsle vaktforetaket*

Politiet har i medhold av vaktvirksomhetsforskriften § 4 tredje ledd annet punktum rett til å "varsle vaktsekskapet om ansatte som er under etterforskning for straffbare forhold av alvorlig karakter eller forhold som har betydning for tilliten til vedkommendes arbeid."

I Innst. O. nr. 20 (2000-2001), ber justiskomiteen på side 3 om, at:

"...departementet utarbeider forskrifter som sikrer en vandelskontroll også etter tilsetning, eventuelt ved at kontrollen foretas i forbindelse med den årlige rapporteringen. Hvis vekteren er siktet i alvorlige straffbare handlinger, må arbeidsgiver etter komiteens mening kunne varsles spesielt om dette."

I Politidirektoratets rundskriv 2006/8 heter det:

"Ved vurderingen av om arbeidsgiver skal varsles når en vokter eller annen ansatt er under etterforskning for straffbare forhold, må hensynet til at arbeidsgiver skal ha en mulighet til å reagere på et så tidlig tidspunkt som mulig være avgjørende. Det må legges til grunn at bransjen selv er interessert i å luke ut medarbeidere som ikke lenger har den nødvendige tillit. Forhold som det kan være aktuelt å varsle arbeidsgiver om er forhold av samme art som de som har betydning ved ansettelse; særlig ulovlig bruk av rusmidler, ordensforstyrrelse, volds- og vinningsforbrytelser."

Det må imidlertid også legges vekt på den ansattes personvern. Det innebærer at en ikke bør varsle arbeidsgiver før de faktiske forhold er klarlagt. At en person blir anmeldt for et forhold kan ikke være tilstrekkelig. Det må foreligge opplysninger som tilsier at politiet er rimelig sikre på at vedkommende har begått den påståtte straffbare handling og at vedkommende vil få en positiv påtaleavgjørelse. Spørsmålet er om en må kreve at det foreligger en siktelse eller tiltalebeslutning, som er det som stilles som krav for å kunne gi opplysninger om verserende saker i en utvidet politiattest. Det kan nok tenkes saker hvor det bør varsles om ett tilfelle hvor vedkommende ikke på aktuelle tidspunkt er siktet. Det bør derfor som et utgangspunkt kun stilles som krav at vedkommende er under etterforskning. Arbeidsgruppen ser ikke for seg at dette vil være mange saker. Men i svært alvorlige saker kan det være grunnlag for å ha en hjemmel for også å kunne varsle slik at personer kan tas ut av tjeneste før de formelt blir siktet. Personvernet må her vurderes opp mot skadepotensialet ved at vedkommende forblir i tjenesten.

Varslingsretten kunne ha vært benyttet i større grad. Problemet er at det kan være tilfeldigheter som gjør at politiet blir oppmerksomme på at en siktet er ansatt i et vaktforetak. Særlig gjelder dette dersom vedkommende har jobb som vokter som bierverv eller lignende. Politiet har ikke oversikt over alle ansatte i vaktforetakene, og det er heller ikke noe i systemet i dag som kan varsle om dette.

Erfaringer viser at det allerede er god kontakt med og informasjonsflyt mellom politiet og de foretakene som måtte ønske det når det gjelder relevante opplysninger, også i tilfeller der vektere kommer i politiet søkelys. Men en plikt for politiet vil i større grad sikre at informasjon blir gitt. Dette avhenger imidlertid av at en får etablert et til enhver tid oppdatert sentralt vekterregister med oversikt over alle vektere og hvilke foretak de er ansatt i, som er koblet opp mot registre over anmeldelser, innbringelse, pågrepelser osv. Men ikke alle forhold må utløse en slik plikt. Det må foretas en avgrensning opp mot de bestemmelser som vil være særlig avgjørende for vekterens utføring av

vaktoppdraget han eller hun er satt til å utføre. Det vil kun være de mer alvorlige forholdene som det skal varsles om. Nærmere avgrensning av aktuelle forhold må gjøres i forskrift.

Foretakene må etter en vurdering av opplysningene som blir gitt av politiet rent arbeidsgivermessig foreta en vurdering av om vedkommende skal tas ut av aktiv vektertjeneste og settes til andre oppgaver i foretaket inntil en nærmere avklaring av saken foreligger, for eksempel at vedkommende sjekkes ut av saken. Foretakene må i denne forbindelse utarbeide suspensjonsordninger.

Å gi ut opplysninger om verserende saker, vil imidlertid også kunne være problematisk i forhold til etterforskningen av større saker. Ved en varslingsplikt må det tas samme hensyn som ved utvidet politiattest, slik at det gjelder en begrensning om at slike opplysninger kun kan gis hvis det kan skje uten å skade etterforskningen.

En varslingsplikt vil imidlertid også kunne innebære en ansvarsfraskrivelse fra foretakenes side ved at de unnlater å føre den pålagte kontroll med sine ansatte. Foretakenes egen innsats når det gjelder sosial kontroll, tilrettelegging for dialog på arbeidsplassen og kompetanse er virkemidler som bransjen internt må ha fokus på. Konsekvensen ved at foretakene ikke selv følger opp dette, kan i neste omgang bety at godkjennelsen trekkes tilbake. Vaktforetaket har dessuten en plikt til å påse at vekterne og andre ansatte fyller kravene i lov og forskrift (jf. dagens § 7 annet ledd). Det er derfor viktig at foretaket følger opp sine ansatte med nødvendig veiledning og korrektiver.

5.5.3.8 Effektivisering av vandelskontrollen

Det har pågått et pilotprosjekt ved Oslo politidistrikt med tanke på vandelssjekk av alle ansatte i vaktforetakene som er registrert i Oslo politidistrikt. Dataverktøyet gjøres tilgjengelig for alle politidistriktene.

Arbeidsgruppen har innehentet en beskrivelse fra Oslo politidistrikt om hvorledes prosessen med vandelssjekk skjer i dag og i fremtiden.

Vandelskontroll av vektere pr i dag

1. Politiet mottar elektronisk liste fra hvert enkelt vaktelskap over selskapets ansatte. Listene skal være i regneark-format (Excel) der første kolonnen inneholder personnummer (11 siffer) og andre kolonne inneholder navn.
2. Listene oversendes pr. e-post til Politiets data- og materielltjeneste (PDMT).
3. PDMT vasker listene mot Det Sentrale Straffe- og Politiopplysningsregister (SSP), Politiets bøtere register (BOT), og Elektronisk straffesaksbehandlingssystem (Strasak).
4. Resultatet som returneres fra PDMT er lister i ren-tekst-format som viser personnummer, navn og angivelse av hvilke(t) register det er treff i for hver enkelt person. I tillegg oppgis en linjeoppføring pr treff i Strasak som angir gjerningsdato og type forhold.
5. Disse listene blir så gjennomgått manuelt. Det blir da foretatt en vurdering av hvilke forhold som er av en slik art at de bør meldes til selskapet. Disse vekterne noteres i ny liste med oppføringer etter mal av uttømmende politiattest.
6. Renskrevet liste sendes så til hvert enkelt selskap.

Det er manuell gjennomgang og renskrivning av lister som er spesielt arbeidskrevende.

Vandelskontroll av vektere i framtiden

I kravspesifikasjon til nytt vaktelskapsregister er det ikke tatt noen endelig stilling til et eventuelt vekterregister. Utdrag fra funksjonell kravspesifikasjon til nytt vaktelskapsregister:

”I forbindelse med virksomhetenes lovpålagte årsberetning skal politiet motta elektroniske lister med navn og personnummer for foretakenes ansatte. Politiet vandelsjekker så de ansatte.

Arbeidsgruppen anser at spørsmålet om opprettelse av et eget register for vektere ligger utenfor gruppens mandat. Det avgrenses derfor mot drøfting av hvorvidt det er behov for et slikt register og eventuelle rettslige sider ved dette. Det enkelte foretaks liste over ansatte skal derfor utelukkende finnes igjen i registeret som et ordinært vedlegg (i excel-format) til den enkelte tillatelse.

Arbeidsgruppen vurderer heller ikke hvordan vandelsjekk kan gjennomføres på best mulig måte – dette håndteres i eget løp hvor PDMT utvikler et system for elektronisk vandelsvask.”

På bakgrunn av dette registrerer arbeidsgruppen at det ser ut til at en i nærmeste framtid må gjøre en del manuelt arbeid for å gjennomføre vandelskontrollen.

I forbindelse med at strafferegistrene skal over på ny, sikrere og mer tidsriktig plattform, skal PDMT også ha utredet en ny vandelstjeneste for politiet. Her kan man tenke seg at politiet selv foretar listevask med ”filter” (eksempelvis basert på statistikkgrupper, avgjørelseskoder osv.) tilpasset formålet. Dette kan i større grad automatisere vandelskontrollen.

Dersom det blir aktuelt å opprette et vekterregister som en del av vaktvirksomhetsregisteret, er det nærliggende å se for seg at informasjon (personnummer, navn) fra et slikt register brukes som datagrunnlag for en automatisert vandelskontroll av foretakenes ansatte. Den praktiske funksjonaliteten av dette forutsetter gode rutiner for oppdatering av vekterregisteret.

Under arbeidsgruppens forslag i pkt. 5.3.3.11 foreslås at det hjemles i forskrift fastsatt i medhold av ny vaktvirksomhetslov § 4 at vandelskontroll utgjør en del av politiets årlige kontroll med foretaket.

5.5.3.9 Utenlandske statsborgere

Kravet om tilfredsstillende vandel gjelder i dag alle som enten skal utøve ervervsmessig vaktvirksomhet, eller som skal ansettes i et vaktforetak. Når det gjelder norske statsborgere bosatt i Norge er dette ikke noe problem. Vanskeligere er det med utenlandske statsborgere med kortere eller lengre opphold her i landet. I hvilken grad har en adgang til å avslå en søknad om å drive vaktvirksomhet eller ansettelse i vaktforetak med begrunnelsen at vandel ikke er tilstrekkelig/pålitelig dokumentert?

Forskriften § 4 annet ledd lyder som følger:

”For statsborgere i andre EØS-stater enn Norge skal det kreves dokumentasjon fra kompetente myndigheter i hjemlandet eller det seneste oppholdslandet, som viser at vandelskravet er oppfylt. Dersom slike dokumenter ikke kan utstedes, kreves det en edsvoren eller annen høytidelig erklæring som er avgitt overfor en rettslig myndighet eller et administrativt organ i hjemlandet eller det seneste oppholdslandet.”

For utenlandske statsborgere som har opphold i Norge, vil politiet bare kunne utstede politiattest for den perioden vedkommende har bodd i Norge. Det kreves derfor dokumentasjon fra kompetente myndigheter i hjemlandet/oppholdslandet som viser at vandelskravet er oppfylt. Det er søker selv som må fremskaffe slik dokumentasjon. I Politidirektoratets rundskriv 2006/8 heter det:

”Dersom vedkommende har bodd i Norge i lang tid – anslagsvis 6 år eller mer – vil en slik attest fra hjemlandet få mindre betydning og må kunne utelates helt. I slike tilfelle må det utvises skjønn.”

Det kan være vanskelig å vurdere påliteligheten av den dokumentasjonen som vedkommende fremskaffer fra hjemlandet/oppholdslandet. Det synes å være stor variasjon mellom de forskjellige EØS-landene når det gjelder muligheten for å få slik dokumentasjon, hva en slik dokumentasjon inneholder, samt påliteligheten av den. Videre kan det være statsborgere av EØS-land som har land utenfor EØS som oppholdsland.

Når det gjelder personer som skal ansettes i et vaktforetak er det dessuten intet krav om at vedkommende er statsborger i et EØS-land. Vedkommende kan ha statsborgerskap fra et hvilket som helst land, og dessuten være bosatt i annet land enn det han er statsborger av. Om disse fremgår det av rundskrivet at det som er uttalt om borgere fra andre EØS-land, også gjelder for borgere fra land utenfor EØS. Når det gjelder i hvilken utstrekning attester/dokumentasjon som fremlegges kan anses pålitelig, må bero på en konkret vurdering.

Det er kun for de som søker om tillatelse til å drive vaktvirksomhet, at regelverket stiller krav om at vedkommende må være statsborger i et EØS-land. Det er imidlertid intet krav om at vedkommende på søketidspunktet er bosatt i et EØS-land eller har vært det de siste årene. Dessuten kan vedkommende være en person med opprinnelig annet statsborgerskap som nylig har fått statsborgerskap i et EØS-land.

5.5.3.10 Hva ligger i ”tilfredsstillende vandel”?

Både når det gjelder tillatelse til å drive vaktvirksomhet og til ansettelse i vaktforetak, stiller vaktvirksomhetsloven krav om tilfredsstillende vandel (§ 2 og § 7). Utgangspunktet er således at det stilles samme krav til vandel for begge grupper.

I Ot.prp. nr. 54 (1999-2000) pkt 9.3.1 viser Justisdepartementet til forarbeidene til vaktvirksomhetsloven av 1988, Ot.prp. nr. 84 (1986-87), side 12 om forståelsen av uttrykket ”tilfredsstillende vandel”:

”Er vedkommende tidligere straffet må det vurderes om forholdet gir grunn til å frykte for misbruk av adgangen til å utøve vaktvirksomhet. Det må vurderes om forholdet etter sin art innebærer en fare for ny kriminalitet i forbindelse med utøvelse av vaktvirksomhet for nettopp denne gjerningsmann. Det må tas hensyn til under hvilke omstendigheter og på hvilken måte forholdet ble forøvet. Det må videre ses hen til gjerningsmannens personlige forhold på gjerningstidspunktet og nå, og om det er førstegangskriminalitet eller gjentagelse, hvor lang tid som er gått siden overtredelsen osv. Dreier det seg om volds- eller vinningskriminalitet må man være svært tilbakeholdne med å gi tillatelse.”

I Ot.prp. nr. 54 er det sitert fra side 7 i Innst. O. nr. 52 (1987-88) i forhold til vandelskravet:

”Komiteen mener at kravet om tilfredsstillende vandel må gjelde alle ansatte i vaktelskaper og ikke bare for ledelsen og vekterne... Kravet til god vandel er imidlertid ikke slik å forstå at enhver liten plett på en persons vandel skal diskvalifisere vedkommende fra ansettelse i et vaktelskap. Det må vurderes

om forholdet innebærer noen fare for kriminalitet – særlig volds- og vinningskriminalitet og/eller brudd på den tillit som ansatte i vaktelskaper må ha.”

Også under punkt 9.3.4 i samme Ot.prp., viser departementet til det foran siterte, og konkluderer med at det som der er uttalt i forhold til loven av 1988 også er dekkende for hva som fortsatt bør være gjeldende i forhold til krav om ”tilfredsstillende vandel” og presiserer at det må foretas en konkret vurdering av om den ansattes vandel er ”tilfredsstillende”.

I Politidirektoratets rundskriv 2006/8 er det gitt en ytterligere konkretisering av vandelsvurderingen:

”Det skal ved vandelsvurderingen legges vekt på forhold som kan ha betydning for vedkommendes skikkethet som vekter. Det er av stor betydning at personer med tilknytning til vekteryret har nødvendig tillit. Derfor vil bruk av og befatning med ulovlige rusmidler, bot/bøter for ordensforstyrrelse (strl. § 350), vinningskriminalitet og voldsforbrytelser være forhold av særlig betydning for vandelsvurderingen. Graverende tilfeller vil kunne få betydning selv om det er gått lang tid siden forholdet ble begått. Det kan også tenkes forhold som er så alvorlig at vedkommende må anses å ha en slik personlighetsbrist at vedkommende finnes varig uskikket til å gå inn i vekterfaget.”

Dette gir klare føringer på at vandelskravet i vaktvirksomhetsloven skal vurderes strengt. Samtidig åpner det for at selv om en person er straffet, vil ikke det automatisk medføre at vedkommende ikke kan arbeide i vaktvirksomhetsbransjen. Kravet om tilfredsstillende vandel er i utgangspunktet det samme både for ansatte og for ledelsen i et vaktforetak. Men arbeidsgruppen er av den oppfatning at det nok vil være forskjellig hensyn som ligger til grunn for vurderingen. Arbeidsgruppen mener at kravet må vurderes opp mot hva den enkelte skal utføre av oppgaver i foretaket. I denne forbindelse vil nok krav til ledelse kunne være annerledes enn krav til ansatt. Dette må imidlertid bero på en skjønsmessig vurdering.

For den som skal utøve vaktvirksomhet er det politiet som vurderer vandelen. Politiet foretar da en skjønsmessig vurdering av om det foreligger tilfredsstillende vandel opp mot de kriterier som er forutsatt i forarbeidene til vaktvirksomhetsloven. I tillegg skal politiet vurdere at vedkommende ikke anses uskikket til å drive slik virksomhet.

Når det gjelder de som skal ansettes i et vaktforetak, er det ledelsen i vaktforetaket som skal vurdere om en søkers vandel er tilfredsstillende. Politiet har kun mulighet til å vurdere om de ansatte fyller vilkårene til tilfredsstillende vandel ved kontrollen av foretaket. De fleste større vaktforetak legger imidlertid til grunn et krav om plettfri vandel, som er et mye strengere krav enn det loven forutsetter.

Vaktforetakenes praktisering av vandelskravet har medført en situasjon der det stilles strengere vandelskrav til de ansatte enn for de som leder foretaket.

5.5.3.11 Arbeidsgruppens forslag

Arbeidsgruppen foreslår å opprettholde kravet om tilfredsstillende vandel, da det ikke synes å foreligge behov for strengere vandelskrav.

For å få bedre samsvar i regelverket foreslår arbeidsgruppen at det gis hjemmel til å gi en utvidet politiattest. Hjemmelen for dette må fremkomme helt klart i lov/forskrift. Det foreslås ingen endring av reglene om fremgangsmåten ved utstedelse av politiattest.

Det foreslås å utvide politiets rett til å varsle vaktforetaket om at en av deres vektere er under etterforskning for en straffbar handling som vil kunne ha betydning for vedkommendes mulighet til å arbeide som vokter. Dette forutsetter at det opprettes et funksjonelt landsdekkende elektronisk vokterregister som gir mulighet for politiet til å fange opp at en vedkommende person er vokter. Varslingsplikten begrenses til konkrete straffebud og under forutsetning av at varsling ikke vil skade etterforskningen, jf. også hva som er sagt foran under 5.5.3.7.

Vandelskontroll er "ferskvare" med hensyn til hvilken vekt det kan legges på den. På grunn av vekterens oppgaver som på mange områder grenser opp mot politiet, ser arbeidsgruppen at det vil være behov for jevnlig å foreta undersøkelser som sikre at personer ikke er domfelt eller på annen måte har rettskraftige avgjørelser mot seg eller er under etterforskning som vil være i konflikt med de krav som stilles til vekterens vandel. Arbeidsgruppen foreslår derfor også at det i forbindelse med den årlige kontrollen av vaktforetakene kan foretas en elektronisk vandelskontroll av alle personer i tilknytning til foretaket som det i henhold til vaktvirksomhetsloven kan kreves vandelsjekk av. Det forutsettes at det arbeides videre med å gjøre denne vandelskontrollen automatisk. Det foreslås hjemlet i forskrift fastsatt i medhold av ny vaktvirksomhetslov § 4 at vandelskontroll er en del av politiets årlige kontroll med foretaket.

5.5.4 Kontroll av vektere

I dag vurderer det enkelte vaktforetak søkerens vandel og skikkethet med tanke på å kunne utføre vaktjeneste. Det fremgår også av dagens § 7 at det er foretakets ledelse har plikt til å sørge for at den ansatte oppfyller kravene i lov og forskrift.

Dersom arbeidsgruppen får tilslutning til sitt forslag til utdanning av vektere, vil en vokter som har bestått eksamen etter grunnutdannelsen (teorikurs + praksisperiode og objektopplæring + oppfriskning og eksamen) ha et dokument som viser at han har en godkjent vokterutdanning, og således kan ansettes som vokter i et godkjent vaktforetak. Dersom vekteren skal utføre vaktjeneste som krever tilleggstudanning, må han dessuten ha gjennomgått og bestått slik tilleggstudanning.

Godkjennelsene er imidlertid tidsbegrensede. Godkjennelsen vil falle bort dersom vekteren ikke følger opp med pålagte regodkjenninger, og utdanningen må da tas på nytt. Ikke gjennomført/ikke bestått regodkjenning av tilleggsoplæring (for eksempel for verditransport), medfører at vedkommende ikke kan utføre slik tjeneste (verditransport). Utdanningen må i så fall tas på nytt. Dersom hovedregodkjenningen ikke gjennomføres/bestås, må hele utdanningen tas på nytt.

For at en person med godkjent vokterutdanning skal kunne utføre vaktjenester, er det i tillegg et krav at vedkommende er ansatt i et godkjent vaktforetak.

Arbeidsgruppen har funnet det mest hensiktsmessig at det fortsatt er det enkelte foretak som skal vurdere egne vekteres vandel, skikkethet og tillit. En slik avgjørelse treffes på grunnlag av politiattest, bestått grunnkurs, samt personvurdering etter praksisperioden med objektopplæring.

Når en vokter skifter foretak vil også attest fra det foretaket hvor vedkommende slutter også være av betydning.

Etter arbeidsgruppens forslag vil det være en oppgave for politiet å påse at de vektere som er ansatt i et vaktforetak oppfyller kravene til å være vekter. Dette vil skje i forbindelse med den årlige kontrollen. For at politiet skal kunne foreta en slik kontroll forutsettes det at det foreligger en til enhver tid oppdatert landsdekkende elektronisk vekterregister.

5.6 UTDANNELSE AV VEKTERE

5.6.1 Historikk

5.6.1.1 Generelt

På slutten av 50-tallet begynte Securitas AS, som da var klart dominerende i markedet, systematisk opplæring av sine vektere. Disse vekterkursene ble også holdt for vektere fra andre vaktelskaper. Opplæringen den gang hadde en varighet på ca. en uke og ble forsøkt gjennomført innen seks måneder etter ansettelse. Omfanget endret seg ikke. Den opplæring som var gjeldende i Securitas, en uke innen seks måneder, ble videreført i lov av 13. mai 1988 om vaktvirksomhet. I forskrift til loven ble det fastsatt krav om 80 timers opplæring fordelt på 50 timers teori og 30 timers praksis.

I gjeldende vaktvirksomhetslov fastslås det i § 8 at: "Den som skal utføre vakttjeneste må gjennomføre godkjent utdanning for vektere". Det overlates til departementet å lage forskrifter som setter krav til utdanningen. I forskriften som ble vedtatt 25. mai 2004 ble det i tillegg til de 80 timene stilt krav om et 15 timers introduksjonskurs. Vaktvirksomhetsforskriften § 5 annet ledd første punktum lyder som følger:

"Personer som utfører vakttjeneste skal før de utfører selvstendig tjeneste ha gjennomgått et introduksjonskurs på 15 timer og i tillegg gjennomgått en obligatorisk grunnutdanning på 80 timer innen 6 måneder etter påbegynt tjeneste."

Selvstendig tjeneste tolkes av flere vaktelskaper til ikke å omfatte arbeid under ledsagelse av andre. Forståelsen som enkelte legger til grunn innebærer at så lenge vekteren har noen tilgjengelig for å besvare spørsmål, også via telefon, kan vekteren utføre alenearbeid uten å ha gjennomført disse 15 timene.

I perioden før 2004, spesielt de to foregående år, ble vekteropplæringen av flere vaktelskaper og selskaper som hadde tilbud om vekteropplæring i praksis komprimert ned. Mange gjennomførte kurs over tre dager og/eller la opp til selvstudie med avsluttende prøve. Dette ble gjennomført for å redusere selskapenes utgifter til opplæring.

De 30 timene som skal ivareta praksisopplæring har, uten kjente unntak, kun vært den arbeidsplassopplæring den enkelte må ha for å kunne utføre spesifikke arbeidsoppgaver tilknyttet arbeidsstedet. En opplæring vedkommende uansett må ha for å kunne utført oppdraget i henhold til kundens forventning. Det har aldri vært noen form for kontroll eller kvalitetssikring av denne praksisopplæringen. Noen unntak har det vært i tilknytning til salg av vekterkurs til arbeidsformidlingen (nå Aetat). De kurs som er solgt til Aetat har i noen tilfeller hatt varighet – teori og praksis – på opp til fire uker. Her har det også vært avdekket tilfeller av selvstendig arbeid til inntekt for vaktelskapet på Aetats bekostning.

5.6.1.2 Vekterskolen

Denne negative utviklingen vedrørende vekteropplæringen resulterte i et krav om endring i forbindelse med tariffrevisjonen i 2004 mellom NHO Service og Norsk Arbeidsmandsforbund (NAF)/LO.

Vekterskolen ble, ved tariffrevisjonen av Vekteroverenskomsten mellom SBL/NHO og NAF/LO i mai 2004, opprettet som følge av krav fremsatt fra NAF.

Vekterskolen eies/administreres av NHO service og Norsk Arbeidsmandsforbund (NAF). Skolens hovedoppgave skal være å sikre en enhetlig opplæring av vektere for å møte allmennhetens og bransjens behov for økt kompetanse og kvalitet, samt gi alle vektere en felles moderne og kvalifisert yrkesutdannelse.

Avtalen omfatter opplæring fastsatt i eller i medhold av vaktvirksomhetsloven, samt den opplæring partene blir enige om skal drives av Vekterskolen. I tillegg til grunnopplæring - trinn 1 (15 timer) og trinn 3 (50 timer) i henhold til vaktvirksomhetsloven tilbyr Vekterskolen fagbrevkurs for praksiskandidater som ønsker å ta fagbrev i vekterfaget. Vekterskolen arrangerer kurs over hele landet. Kurstilbud og steder settes opp etter bransjens innmeldte behov. Virksomheten finansieres gjennom avgifter fra bedriftene, samt kursavgifter. Vekterskolen har ikke som mål å tjene penger.

Siden oppstarten i 2004 og frem til februar 2008 er det gjennomført:

- 834 trinn 1 kurs med 14946 deltakere,
- 548 trinn 3 kurs med 9802 deltakere, og
- åtte fagbrevkurs (et års varighet – kveldskurs) med 120 deltakere.

Vekterskolen står i dag anslagsvis for over 90 % av den grunnopplæringen (trinn 1 og 3) som gjennomføres i landet.

Om selskapene sørger for at sine ansatte vektere faktisk får opplæring i samsvar med lovens frister har det ikke vært noen kontroll med. Ut i fra generell kunnskap antas det at det har vært avvik her.

Registreringer siden 2004 foretatt av Vekterskolen viser at det er til dels store avvik mellom antall deltakere på trinn 1 kurs og trinn 3 kurs. Ut i fra disse tallene antas det med overveiende sannsynlighet at det er store avvik i forhold til gjennomføring av trinn 3 kurs innenfor lovens frist.

Vekteropplæringen har siden slutten av 1950-tallet ikke hatt kontrollerbar utvikling med unntak av en pedagogisk kvalitetshevning som følge av Vekterskolen og dens krav til og opplæring av instruktørene. Opplæringens omfang har på ingen måte fulgt den utviklingen som har funnet sted ellers i samfunnet siden slutten av 1950-tallet. Antall vektere i Norge er mer enn doblet siden 1960 og arbeidsoppgavene har endret seg vesentlig i retning av publikumsrettede og synlige tjenester.

5.6.2 Dagens situasjon

5.6.2.1 Generelt

Dagens opplæring er tosporet:

- man kan ta fagbrev som vekter gjennom videregående skole, eller
- man kan få opplæring gjennom arbeidsgiver etter at man er ansatt i et vaktforetak.

Ordnings med fagbrev i vekterfag fra videregående skole er nå godt etablert, og markedet begynner å stille krav om at det ønsker vektere med fagbrev. Personell som har fagbrev belønnes med høyere lønn.

For personell som har praksis fra vekterbransjen tilbys det kurs som leder frem til fagbrev. For å kunne avlegge den nødvendige teoretiske og praktiske eksamen som vil gi fagbrev, stilles det krav om fem års ansettelse i bransjen.

5.6.2.2 Gjeldende rett

I vaktvirksomhetsloven § 8 stilles det krav om utdanning:

”Den som skal utføre vaktjeneste må gjennomføre godkjent utdanning for vektere. Departementet kan i forskrift fastsette krav til utdanning.”

Departementet har gitt nærmere regler om utdanningen i vaktvirksomhetsforskriften § 5:

”Den som skal utføre vaktjeneste må gjennomføre godkjent utdanning for vektere.

Personer som utfører vaktjeneste skal før de utfører selvstendig tjeneste ha gjennomgått et introduksjonskurs på 15 timer og i tillegg gjennomgått en obligatorisk grunnutdanning på 80 timer innen 6 måneder etter påbegynt tjeneste. For borgere fra andre EØS-stater enn Norge, kreves tilsvarende utdanning som kan dokumenteres ved et utdanningsbevis utstedt av en kompetent myndighet i den aktuelle EØS-staten. For vikarer og midlertidig ansatte må opplæringen være gjennomført innen vedkommende har utført 850 timer vaktoppdrag. Opplæringsprogrammet, som skal ha en praktisk og en teoretisk del, skal være godkjent av Politidirektoratet. For bestemte typer oppdrag eller når det er behov for det, kan samme myndighet kreve at spesialutdanning eller ytterligere opplæring blir gitt.

Når særlige forhold tilsier det, kan vedkommende politimester gjøre unntak for kravene i denne bestemmelse etter nærmere retningslinjer fra Politidirektoratet.”

Reglene er av vaktforetakene blitt tolket og praktisert meget fritt i forhold til regelgivers intensjoner. Videre har det vært vaktforetakenes ansvar å sørge for opplæring av eget personell, noe som ikke alltid har vist seg å være en heldig løsning.

Den som skal utføre vaktjeneste i dag skal ha gjennomført et introduksjonskurs på 15 timer og en grunnutdanning på 80 timer (50 timer teori og 30 timer praksis). Utdanningen skal være gjennomført innen seks måneder etter at vedkommende er ansatt i et vaktforetak. Enkelte vaktforetak har imidlertid som tidligere tolket ”selvstendig tjeneste”, på en slik måte at en person som har mulighet for å få kontakt med en erfaren vekter via telefon ikke arbeider selvstendig. Dette innebærer at enkelte selskaper har operert med ”vektere” som ikke har gjennomgått den obligatoriske opplæringen.

For vikarer og midlertidig ansatte har det vært et krav om at den obligatoriske utdanningen skal være gjennomført innen vedkommende har gjennomført 850 timer vaktoppdrag. Mange vikarer/midlertidig ansatte kom aldri opp i dette timetallet før de sluttet, og foretakene slapp å koste på disse den obligatoriske opplæringen.

Deler av vaktvirksomhetsbransjen tok imidlertid tak i problemer gjennom å opprette Vekterskolen, som har gjort en god innsats for å bedre opplæringen av vektere, jf. ovenfor punkt 5.6.1.2.

Denne tolkning og praktisering av kravene til opplæring for å kunne utføre vaktjeneste er en av årsakene til at det anses nødvendig å foreta en revisjon av lovverket. Samtidig var den opplæringen som skjer i dag egentlig ment som en midlertidig løsning inntil man kunne få en ordening som i større grad var et offentlig ansvar. Arbeidsgruppen mener at det må stilles krav til at de som skal utføre

vakttjeneste har en forsvarlig opplæring før de utfører vakttjeneste. Det er dessuten viktig at utdannelsen blir mest mulig ensartet og samsvarer med den utdannelsen som foregår i videregående skole når det gjelder dette faget.

5.6.2.3 *Grunnutdanning*

I det følgende omhandles den opplæringen som foregår utenfor videregående skole (ordningen med fagbrev omtales likevel kort under i pkt. 5.6.2.4). Denne opplæringen forestås enten av vaktforetaket selv eller av foretak som kun driver med opplæring av vektere, og er ikke tilfredsstillende.

Dagens opplæring består av tre trinn:

- introduksjonskurs 15 timer
- praktisk opplæring 30 timer
- teoretisk kurs 50 timer

5.6.2.4 *Fagbrev*

Det har siden 1998 vært mulighet til å ta fagbrev som vekter gjennom videregående skole. Relevansen og kompetansemålene innenfor faget har vært under utvikling siden 1998 - fra reiselivsfaget via salg og service og nå til salg, service og sikkerhet.

Vekterfaget/sikkerhetsfaget har siden august 2007 vært et eget fag (VG 2) i skolen og er nå blitt et relevant fag for vekteryket. Fra august 2008 vil også ny læreplan for sikkerhetsfaget – opplæring i bedrift (VG 3) – være tilpasset det som faktisk er vekteryket.

Hvor mange vektere med fagbrev som i dag jobber i bransjen finnes det ingen oversikt over. Det antas at antallet ligger godt under 200 personer. Fagbrev kan tas gjennom den videregående skole med påfølgende læretid i bedrift, til sammen fire år, eller som praksiskandidat med minimum fem års allsidig arbeidserfaring innen yrket. De fleste som har tatt fagbrev har vært praksiskandidater. Det er i dag meget få lærlinger i vaktforetakene.

De aller fleste som jobber som vektere i dag har kun lovpålagt vekteropplæring. Det forventes ikke stor utvikling i antall lærlinger i fremtiden.

5.6.2.5 *Spesialopplæring*

Etter gjennomført grunnutdanning kan en vekter få tilbud om spesialkurs for å kunne utføre enkelte spesielle vekteroppgaver. I vaktvirksomhetsloven § 8, jf. vaktvirksomhetsforskriften § 8 stilles det krav om særskilt opplæring og godkjenning for å benytte hund i tjeneste. Med hjemmel i vaktvirksomhetsloven § 8 jf. forskriften § 5 annet ledd siste punktum er Politidirektoratet gitt hjemmel til å kreve spesialutdanning eller ytterligere opplæring. I Politidirektoratets rundskriv nr. 8 av 2006 punkt 5 settes det krav om særskilt opplæring i tillegg til grunnutdanningen for oppdrag innen flyplasstjeneste, offshoretjeneste, verditransport og ledsagertjeneste. Krav om tilleggsutdanning/spesialkurs for å kunne utføre visse vektertjenester, vil gjelde uansett om vekteren har fagbrev eller annen godkjent grunnopplæring.

5.6.2.6 *Kontroll med utdannelsen*

Det er i dag ingen reell kontroll med den opplæringen som skjer. Politidirektoratet godkjenner i dag søknader om å drive opplæring på grunnlag av innsendt dokumentasjon på kursets varighet og innhold, samt oversikt over instruktører. Dette gjelder både grunnkurs og spesialkurs. Politidirektoratet/politiet har imidlertid verken kompetanse eller kapasitet til å føre kontroll med hvordan selve undervisningen foregår, og om de innsendte planer følges.

5.6.3 Arbeidsgruppens forslag til opplæring for vektere som ikke faller inn under dagens fagbrevutdannelse

5.6.3.1 Innledning

Vekteropplæring kan ikke bare sees på som et opplegg til bransjen. For personer som utfører vaktoppdrag vil det være en fordel – og gi trygghet – å ha nødvendig opplæring. Det vil også bedre rettssikkerheten for publikum at vekterne har tilstrekkelig utdannelse til å utføre sine oppgaver på en forsvarlig måte. Opplæring som et virkemiddel for å oppnå lovens mål vil også i fremtiden måtte reguleres i lov om vaktvirksomhet.

Utdanningen bør oppfylle de behov til opplæring som den enkelte tjenestetype krever, og det bør ikke kreves utdanning som er irrelevant for tjenesten. Utdanning som oppleves unødvendig vil møte pedagogiske utfordringer i opplæringen og medføre unødvendig økte kostnader. Krav til overflødig utdanning vil også innebære dårlig utnyttelse av arbeidsmarkedets- og samfunnets ressurser. Arbeidsgruppen, med unntak av representanten fra NHO Service, legger derfor til grunn at flertallets forslag er av en slik art at det kun er relevant utdanning som foreslås.

Den opplæring som i dag foregår i regi av vaktforetakene, er kun en midlertidig løsning, og de godkjenninger til kurs som gis er også midlertidige.

Hvor mye opplæring vedkommende bør ha før vedkommende kan begynne å jobbe, vil for bedriften innebære et spørsmål om fakturering. Arbeidsgruppens flertall mener at man ikke skal kunne arbeide selvstendig som vekter før man er godkjent, dette innebærer at utdannelsen må være slutført og eksamen bestått.

Mindretallet, representanten fra NHO Service, støtter flertallet i at vekteropplæring skal sikre flere formål. Det sikrer rettssikkerhet for publikum at vekterne har tilstrekkelig utdannelse til å utføre sine oppgaver på en forsvarlig måte. For personer som utfører vaktoppdrag vil det være en fordel – og gi trygghet – å ha nødvendig opplæring. I tillegg har bransjen egeninteresse i at vekterne har utdanning som gjør dem i stand til å løse sine oppgaver.

Videre peker representanten på at for å kunne vurdere hvordan utdanningen bør forbedres med hensyn til å nå lovens formål, er det nødvendig å identifisere hvilke områder av vekterutdanningen som i dag ikke er tilfredsstillende og hvordan dette best kan løses. Dersom denne synsvinkelen ikke tas inn vurderingen, kan en risikere krav til utdanningen som ikke står i forhold til målsettingen for tiltaket og som medfører uforholdsmessige og overflødige krav til utdanningen.

Etter mindretallets syn er det i mandatet for arbeidsgruppen og videre i arbeidsgruppens arbeid kun identifisert enkelte områder av vektervirksomheten hvor det er behov for forbedringer. Det er på disse områdene det etter mindretallets oppfatning er påkrevd å vurdere endringer av vekterutdanningen. Hvor mange timer vekterutdanningen bør omfatte, hvilket innhold utdanningen skal ha og på hvilket tidspunkt av utdanningen de forskjellige delene av opplæringen bør komme, er forhold som bør vurderes nærmere.

Mindretallet påpeker at det er et stort behov for vektere i Norge i dag. Rekruttering av vektere skjer i stor grad blant mennesker med ikke-akademisk bakgrunn og med interesser og motivasjon av ikke-

akademisk art. Samtidig er det flere av søkerne til stillinger i bransjen som ikke ser for seg noen karriere i bransjen, men som tenker seg jobben som en midlertidig stilling.

Av betydning for når de forskjellige deler av utdanning bør være gjennomført, vil mindretallet peke på at konkretisering av arbeidsoppgavene i form av praksis bør komme så tidlig som mulig i utdannelsesløpet. Representanten mener dette følger både av pedagogiske grunner og av hensynet til å unngå at nye søkere slutter som et resultat av unødvendig teoretisering av opplæringen, før de har fått begynt i praktisk tjeneste.

I og med at alminnelig oppsigelsesfrist for en vekter er på ca en måned, og det er relativt stor turnover i bransjen, taler også administrative grunner for at obligatorisk utdanning før praksisperiode kan starte ikke bør være lenger enn nødvendig. Det er videre ønskelig at nye søkere kan delta i aktiv tjeneste så tidlig som mulig, da det vil gi dem mulighet til å finne ut om arbeidet er slik de har forestilt seg.

Etter mindretallets syn er spørsmålet om hvor mye opplæring som må gis før vekteren kan begynne å jobbe for bedriften ikke bare et spørsmål om fakturering, men det berører også pedagogiske, rekrutteringsmessige, sikkerhetsmessige og arbeidstakermessige forhold.

Mindretallet mener at nye vektere ikke bør arbeide selvstendig som vekter før tilstrekkelig opplæring er gjennomført. Etter mindretallets oppfatning innebærer dette at et minstenivå av utdannelsen, grunnutdanningen på 30 timer, må være gjennomført.

Arbeidsgruppens medlemmer er enige om at det er ønskelig at det offentlige får større mulighet for påvirkning av både innhold og gjennomføring av vekteropplæringen. Det er lagt til grunn i tidligere utredninger at utdannelsen av vekter bør være et ansvar for det offentlige skoleverket.

I NOU 1984:24 står det:

”Utvalget mener at utdanning av vaktpersonell bør komme inn under lov om fagopplæring i arbeidslivet. Inntil en utdanningsordning under lov om fagopplæring i arbeidslivet kan etableres, bør selskapene pålegges å innføre en obligatorisk minsteutdanning av vaktpersonell.”

Vaktvirksomhetslovutvalget av 1997 (side 97) foreslo også at vekterutdanningen i større grad burde være et offentlig ansvar:

”Spørsmålet om vekterutdanningen har vært gjenstand for omfattende drøftelser i utvalget. Etter nøye overveielser har utvalget kommet til at det er grunn til å foreslå at opplegget for utdanning av vektere legges helt om: Utgangspunktet bør være at ansvaret for utdanningen av vektere er underlagt det offentliges ansvar og kontroll.”

I Ot.prp. nr 54 (1999 – 2000) side 26 heter det:

”Departementet har registrert at utvalget anbefaler særskilt utredning hvorvidt vekterutdanningen i større grad bør være et offentlig ansvar. Departementet viser her til det som er redegjort for under kap. 1, der det fremgår at dette spørsmålet ikke vil bli behandlet i denne proposisjonen. Videre at dette er et spørsmål som antas å høre inn under Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Justisdepartementet vil derfor ta opp dette spørsmålet særskilt med Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.”

Departementets behandling av spørsmålet vedrørende vekterutdanning begrenses således til å gjelde de forslag som utvalget har anbefalt bør innføres umiddelbart.”

Vekterfaget har nå kommet inn under lov om fagopplæring. Ideelt sett burde alle hatt fagbrev, men det kommer ikke til å skje i overskuelig fremtid. Det må fortsatt være en obligatorisk minsteutdanning med hjemmel i lov om vaktvirksomhet. Den lovpålagte grunnopplæringen i henhold til lov om vaktvirksomhet bør som et minimum gjenspeile de kompetansemål som er fastsatt i læreplanen til VG 2 – sikkerhet. Dette er det den norske skole mener en vekter skal kunne før vedkommende får påbegynne læretiden i en bedrift. Ved å legge fagplanen – VG 2 - for sikkerhetsfaget i den videregående skole til grunn for den grunnopplæring en vekter skal ha vil fagplanen være fastsatt av Utdanningsdirektoratet og dermed noe politiet slipper å vurdere.

I punkt 5.6.4. omhandles nærmere hvem som skal ha ansvar for opplæringen

5.6.3.2 Grunnutdanning

Det er enighet i arbeidsgruppen om at dagens utdanning er for svak, og at det blant annet er behov for mer teoretisk utdanning. Man ser for seg en grunnopplæring som løper over inntil seks måneder og fordeler seg over tre faser.

Grunnleggende teorikurs (fase 1)

Det er enighet om at opplæringen av vektere bør starte med et teoretisk grunnkurs. Dette kurset bør være mer omfattende enn dagens innføringskurs på 15 timer, da det anses viktig at eleven har god teoretisk kunnskap om utførelsen av vekteroppgaven. Undervisningen bør foregå som en kombinasjon av teori og praktiske øvingsoppgaver der elevene får forelagt praktiske og relevante situasjoner som kan danne grunnlag for diskusjoner og således levendegjøre teorien.

Kurset bør omfatte fag som: Regelverk, yrkesetikk, konflikthåndtering (herunder selvforsvarsprodukter), brannvern, førstehjelp og risikoanalyse på generelt nivå. For å få en standardisert og ensartet utdanning, bør kurset bygge på en offentlig godkjent læreplan, og det offentlige må godkjenne og kontrollere timeplan, kursmateriell/pensum, undervisning og instruktører. Det teoretiske grunnkurset bør derfor samkjøres med VG.

På denne bakgrunn foreslår arbeidsgruppens flertall at det teoretiske grunnkurset settes til 140 klokketimer og at det tar utgangspunkt i læreplanen for VG 2. Dette vil dekke det nødvendige teoretiske kunnskapsbehovet, samtidig som man vil få et kurs som kan danne grunnlag for senere påbygning frem mot fagbrev. I tillegg til et fulltidskurs, bør det legges til rette for at opplæringen kan tas på deltid som for eksempel kveldskurs. Dette fordi det vil kunne være personer som har behov for å ta kurset ved siden av skolegang/arbeid. Undervisningen bør foregå regionalt/lokalt.

Hvilke krav som skal stilles til innholdet av tilleggsutdannelsen, eventuell eksamen og instruktører vil man måtte komme tilbake til i forbindelse med arbeidet med å utarbeide de forskjellige kursene.

Arbeidsgruppens mindretall, representanten fra NHO Service, ser for seg en grunnopplæring som går over seks måneder og fordeler seg over fasene grunnutdanning, praksis, vekterkurs og eksamen. Samtidig bør grunnopplæringen kunne kombineres med spesialisert tilleggsutdanning som er tilpasset de varierte former for vektervirksomhet slik de er opplistet under punkt 3.2.

Etter denne representantens syn innebærer flertallets forslag om 140 timer grunnopplæring før tjeneste kan starte for alle som skal jobbe som vekter uansett innhold i tjenesten, til forskjell fra dagens krav om

15 timer, en uforholdsmessig økning i kravet til utdanning på et tidlig stadium. Særlig fremstår dette som uforholdsmessig når behovet ikke er nærmere dokumentert.

Mindretallet foreslår at det teoretiske kurset dobler timetallet i forhold til dagens ordning og settes til 30 timer. De nye 15 timene som legges til utdanningen kan inneholde spesialopplæring i publikumsrettede tjenester. Dette er et område hvor det er identifisert behov for styrking av kompetansen til vekterne. Videre samsvarer det med at et av formålene med loven er å legge grunnlaget for rettssikkerheten for publikum som møter vektere.

Opplæringen kan inkludere følgende områder:

- Konfliktåndtering
- Jus i praksis
- Rapportering/anmeldelser
- Øvelser
- Etikk/moral/kultur
- Bruk av tvangsmidler – håndjern / gass
- Rusmidler
- Førstehjelp/sykdommer/sinnslidelser

Flere av temaene behandles allerede i 15 timers kurset i dag. Med en økning på 15 timer kan behandlingen av disse områdene bli tilsvarende grundigere. Med en slik styrking mener mindretallet at det nødvendige teoretiske kunnskapsbehovet før tjeneste kan starte, vil være dekket. Samtidig bør det legges til rette for at kurset kan danne grunnlag for senere påbygning.

Mindretallet mener at praksisperiode kan påbegynnes etter fullført grunnkurs med teori på 30 timer. For særskilte vaktoppgaver, for eksempel for sikkerhetskontrollører på lufthavn, vil praksisperioden kunne ha annet innhold enn generelt forutsatt. Det kan være innhold som er relevant for den aktuelle tjenesten. Praksisperioden bør ha en varighet som i dag av 30 timer.

Mindretallet mener videre at oppfølgende vekterkurs på 50 timer bør kreves og være en påbygging på det grunnleggende teorikurset på 30 timer. Dette kurset må ikke være gjennomført før tjeneste skal kunne starte, men må gjennomføres innen utløpet av utført seks måneders tjeneste.

I tillegg foreslår mindretallet at det skal gis en hjemmel for departementet til etter søknad fra aktører i bransjen å gi dispensasjon fra kravene til utdanning når særlige forhold krever det. Dette kan være forhold knyttet til sikkerhetsbehov som oppstår uten at det har vært mulig å utdanne tilstrekkelig med personell.

Praksisperiode (fase 2)

Praksisperioden skal påbegynnes etter fullført grunnkurs teori. Denne del av opplæringen skjer i regi av et vaktforetak, og det vil derfor være en forutsetning at vedkommende er ansatt i et godkjent vaktforetak. Eleven skal delta i vektertjeneste under ledelse av en praksisinstruktør, og skal samtidig vurderes med tanke på om vedkommende er egnet til vektertjeneste.

Siden denne praksisen er en del av utdannelsen og en forutsetning for å kunne godkjennes som vekter, må den kunne dokumenteres. Det må dokumenteres at den pålagte praksis er gjennomført og resultatet av den, samt at praksisen har hatt et innhold som er i samsvar med godkjent opplæringsplan for praksisperioden. Vaktforetaket skal kunne dokumentere opplæringsplaner ved etterspørsel/kontroll.

En erfaren godkjent vekter som er fyller nærmere fastsatte krav, kan godkjennes som praksisinstruktør.

Praksisopplæringen skal følge kompetansemål fra læreplanen i sikkerhetsfaget VG 3 service og samferdsel og skal minimum inneholde følgende:

Kompetansemål:

- utføre vektertjenester i samsvar med gjeldende regelverk og bransjens, kundens og publikums krav til leveranse kvalitet, service og effektivitet,
- lede arbeidet på et skadested inntil offentlig skadestedsleder kommer,
- utføre førstehjelp på et skadested,
- forebygge og håndtere konfliktsituasjoner i samsvar med gjeldende regelverk og sikkerhetsbransjens etiske retningslinjer,
- betjene alarmanlegg, automatisk adgangskontrollanlegg og tv-overvåkingsanlegg i samsvar med gjeldende regelverk,
- vurdere å iverksette sikkerhetstiltak knyttet til akutte trusler mot person og eiendom,
- bruke tilgjengelige tekniske og manuelle hjelpemidler knyttet til virksomhetens vektertjenester,
- utarbeide skriftlige rapporter om observasjoner og hendelser, og
- registrere og dokumentere sikkerhetsrelaterte avvik.

Nærmere om hvilke krav som skal stilles til innholdet av praksisperioden og praksisinstruktøren vil man måtte komme tilbake til i forbindelse med arbeidet med å utarbeide de forskjellige kursene.

Avsluttende oppfriskningskurs med eksamen (fase 3)

Dette er et kort kurs på 20 klokke timer hvor elevene får en kort gjenoppfriskning av blant annet regelverk sett i sammenheng med erfaringene de har fått under praksisperioden. Kurset avsluttes med en skriftlig eksamen i regi av det offentlige. Ved bestått eksamen får eleven dokumentasjon på at vedkommende er godkjent som vekter.

Eksamen må være avlagt innen seks måneder etter at utdannelsen ble påbegynt.

Hvilke krav som skal stilles til innholdet av tilleggsutdannelsen, eventuell eksamen og instruktører vil man måtte komme tilbake til i forbindelse med arbeidet med å utarbeide de forskjellige kursene.

For å opprettholde godkjenningen som vekter, er det et krav at vedkommende gjennomfører regodkjenningskurset hvert fjerde år.

Personer som har gjennomført grunnopplæringen og ikke jobbet som vekter i løpet av de siste fire årene må gjennomføre grunnopplæringen på nytt.

Krav til opplæring av deltidsansatte/ferievikarer

Arbeidsgruppens flertall mener at det må stilles de samme krav til utdanning av deltidsansatte/ferievikarer som til ordinære vektere. Det må imidlertid legges til rette for at kursene kan tas på deltid og at praksis kan strekke seg over noe lenger periode. Men også her må eksamen avlegges innen seks måneder fra utdannelsen påbegynnes.

Arbeidsgruppens mindretall, representanten fra NHO Service, mener at det av hensyn til behov som kan oppstå i særskilte perioder, ferietid og lignende, sykdom blant ansatte og uforutsette begivenheter må gis adgang til å lempe på kravet til utdanning for korttidsansatte og vikarer. Grunnutdanningen på

30 timer må være gjennomført før de skal kunne tiltre i tjeneste. Imidlertid må lemping av kravene skje på en måte som sikrer tilstrekkelig kvalitet i virksomheten. Hvordan lempede krav skal kunne gis, bør fastsettes i forskrift.

5.6.3.3 Tjenesteopplæring

Når vedkommende vekter har avlagt eksamen og således er godkjent som vekter, vil det likevel være behov for spesifikk opplæring på den type tjeneste vedkommende skal utføre. Hver gang en vekter skifter tjenestoppgaver (for eksempel fra å være stasjonær vakt på en bedrift til å drive områdekontroll), må vedkommende få en innføring i de nye oppgavene. Dette er en opplæring som forstås av vedkommende vaktforetak, eventuelt av et vaktforetak som driver opplæring.

Det er kun tillatt å bruke hund til egensikkerhet for vekteren. For å kunne benytte hund må både hund og fører (ekvipasjen) gjennomgå opplæring og godkjennes. Også opplæring av hundeevipasjer anses som en del av tjenesteopplæringen, men her vil det foreligge en instruks for opplæring og krav for godkjenning av ekvipasjen.

Ved utføring av tjenester der det er særlig behov for det, vil en vekter kunne utrustes med håndjern. For å kunne bære håndjern må den enkelte vekter få en opplæring i hvordan håndjern skal brukes.

Spesialopplæring publikumsrettede tjenester

Et av formålene med loven er nettopp å ivareta rettsikkerheten for publikum som møter vektere. Det er som regel i kontakt med publikum at negative kulturer og holdninger blir mest synlige.

Ett av arbeidsgruppens medlemmer, representanten fra Norsk Arbeidsmandsforening, mener at vektere som skal utføre publikumsrettet tjeneste skal igjennom en tilleggsutdanning rettet mot slike tjenester. Vekteren skal ha ansettelse i et vaktforetak og ha gjennomført grunnopplæring før denne opplæringen kan påbegynnes. Opplæringen skal gjennomføres sammenhengende, med en varighet på minimum 21 klokke timer (tre dager) og før vedkommende kan utføre selvstendig publikumsrettet tjeneste. Med selvstendig tjeneste menes arbeid alene og/eller under ledsagelse/opplæring fra andre.

Opplæringen skal ta for seg følgende områder:

- Konfliktbehandling
- Jus i praksis
- Rapportering/anmeldelser
- Øvelser
- Etikk/moral/kultur
- Bruk av tvangsmidler – håndjern/gass
- Rusmidler
- Førstehjelp/sykdommer/sinnslidelser

For å opprettholde godkjenningen som vekter ved publikumsrettede tjenester, er det et krav at vedkommende gjennomfører repetisjonsopplæring minimum hvert annet år. Repetisjonsopplæringen skal tilpasses tjenesten og gjennomføres sammenhengende. Kurset bør blant annet ta opp opptreden overfor publikum, personbehandling, konfliktbehandling, vekteres adgang til å bruke makt for å løse oppgavene. Manglende gjennomføring innen fristen medfører at spesialopplæring må tas på nytt.

Publikumsrettede tjenester gjelder i hvert fall følgende tjenester beskrevet under punktet 3.2 vaktelskapenes oppgaver:

- Miljøvektertjeneste/miljøvekter
- Sentervakthold
- Samferdselstjeneste
- Havneseikkerhetstjeneste
- Ferjetjeneste (utenlandstrafikk)
- Bomiljøvakthold
- Områdek kontroll/områdevakt
- Assistanse og sikkerhetskontroll
- Alarm utrykning
- Arrangementkontroll
- Dørvakter/Ordensvakter

Andre tjenester som inneholder like arbeidsoppgaver som tjenestene nevnt ovenfor skal også omfattes av spesialopplæringen. Dette selv om de omtalte arbeidsoppgavene utgjør en liten del av den totale arbeidsmengden.

Representanten fra NHO Service foreslår som tidligere nevnt at spesialopplæring for publikumsrettede tjenester tas inn i grunnutdanningen på 30 timer.

Flertallet, arbeidsgruppens øvrige medlemmer, mener at det ikke skal være en egen tilleggsutdanning for publikumsrettede tjenester, men at områdene som listes opp ovenfor heller vil være en sentral del av grunnutdanningen som alle vektere skal igjennom. For det første er dette viktige områder som alle vektere bør ha vært igjennom som en del av grunnutdanningen, og for det andre så ser arbeidsgruppen allerede for seg en tilleggsutdanning for flere av tjenestene som er listet opp ovenfor, jf. pkt. 5.6.3.4.

Lederopplæring

Ledere spiller en vesentlig rolle i hvordan vaktforetaket forstår og praktiserer lover og regler. Situasjonen i dag er at mange ledere har liten eller ingen kjennskap til de rammebetingelser som gjelder for å drive vaktvirksomhet. Lovgiver kan ved å pålegge opplæring av leder, bidra til å sikre at de får en innføring i hvordan rammebetingelsene for vaktvirksomheter skal praktiseres. Samtlige ledere i en vaktvirksomhet bør gjennomføre grunnopplæring samt en kort tilleggsopplæring.

Grunnopplæring skal være gjennomført før lederopplæringen påbegynnes. Opplæringen skal gjennomføres sammenhengende, med en varighet på minimum 21 klokketimer (tre dager).

Opplæringen skal ta for seg følgende områder:

- Lover og regler som berører vaktvirksomhet – forståelse/praktisering
- Lederens rolle og ansvar
- Virksomhetenes samfunnsansvar
- Arbeidsrett
- Andre rammebetingelser
- Politi- og rettsvesen

5.6.3.4 Tilleggsutdanning

Alle oppgaver innen vaktvirksomhet krever en tilpasset opplæring før en vakter kan settes i tjeneste. Dette må imidlertid holdes atskilt fra det som nedenfor betegnes som spsjaltjeneste og hvor det formelt bør pålegges tilleggsutdanning fordi det gjelder spesielle regelverk, krever spesielle kunnskaper, kvalifikasjoner osv. For å kunne utføre spsjaltjeneste må vedkommende vekter i tillegg til

den vanlige vekterutdannelsen, gjennomgå en tilleggsutdanning. Dette gjelder uansett om vekteren har fagbrev eller annen godkjent vekterutdanning.

Hovedregelen bør være at grunnutdanningen skal være gjennomført før en vekter kan starte på tilleggsutdannelsen. Videre kreves det ansettelse i et vaktforetak før slik utdanning kan påbegynnes. I tillegg kan det stilles særskilte krav til de forskjellige spesialområdene (minimum tjenestetid, alder, egnethet osv.).

Det er fra arbeidsgiversiden i bransjen hevdet at vekterbransjen er så spesialisert og at det er stort behov for smidighet når det gjelder gjennomføring av grunnutdannelsen, at man ønsker en dispensasjonsadgang. Grunnlaget for dispensasjon vil være at vedkommende hadde omfattende relevant praksis fra tidligere. Se også pkt. 5.6.3.6.

Ut fra de oppgaver som vektere utfører er det viktig at vedkommende har tilstrekkelig kunnskap, erfaring og egnethet til å utføre den type tjeneste. Kravet om tilleggsutdanning til visse typer tjenester, er dessuten begrunnet i at det i disse oppgavetyper stilles helt spesielle krav. Man kan imidlertid se at det i enkelte tilfelle kan være grunnlag for dispensasjon fra deler av tilleggsutdannelsen. Om det skal gis dispensasjon må avgjøres av myndighetene etter grundig dokumentasjon av at vedkommende godkjente vekter har de nødvendige kunnskaper, erfaring og egnethet.

Følgende tjenester krever tilleggsutdanning:

Lufthavntjeneste

Oppgavene her består i hovedsak av sikkerhetskontroll i forskjellige aspekter ved lufthavnene. Det er i dag Luftfartstilsynet som har ansvar for godkjennelse av opplæringsinstitusjoner, innholdet i utdanningen, kontroll med undervisningen og eksamenene, samt sertifisering og resertifisering av sikkerhetskontrollører. Det stilles her strenge krav fordi sertifiseringen av kontrollørene er gyldig over hele verden, og tjenesten som utføres skal også være den samme over hele verden.

Tjenesten tilsier at det stilles strenge krav til personlige egenskaper, i tillegg til en omfattende opplæring i nasjonalt og internasjonalt regelverk, samt i bruk av utstyr. Det er også krav om bestått eksamen og årlige resertifiseringer.

Når det gjelder hvilke krav som skal stilles til innholdet i tilleggsutdannelsen, eksamen og sertifiseringen vil man videreføre den utdanningsplan og sertifiseringsordning som Luftfartsverket allerede har utarbeidet. Det videre arbeidet må også skje i samarbeid med Luftfartsverket. Se for øvrig mindretallets merknader i punkt. 5.3.8.

Verditransport

Vekteren skal ha ansettelse i et vaktforetak og ha gjennomført grunnutdannelsen før denne opplæringen kan påbegynnes. Vedkommende må ha førerkort, samt erfaring som bilfører. Det er viktig at vektere som driver slik tjeneste har fått opplæring i hvordan man forholder seg i tilfelle ran for ikke å fremprovosere farlige situasjoner. Det er her viktig å plukke ut egnede personer.

Opplæringen skal gjennomføres sammenhengende, med en varighet på minimum 40 klokke timer (5 dager) og før vedkommende kan utføre selvstendig verditransporttjeneste. Med selvstendig tjeneste menes arbeid alene og/eller under ledsagelse/opplæring fra andre.

Opplæringen skal blant annet ta for seg følgende områder:

- Trusselbildet/risikoanalyse
- Kjøreopplæring/opptreden ved ulykker eller kontroller
- Rapportering/observasjon
- Trusselhåndtering/reaksjonsmønster
- Øvelser
- Allment om VT/tekniske hjelpemidler
- Åstedssikring
- Etikk

For å opprettholde godkjenningen som vekter ved verditransport, er det et krav at vedkommende gjennomfører repetisjonsopplæring minimum hvert fjerde år. Repetisjonsopplæringen skal tilpasses tjenesten og gjennomføres. Manglende gjennomføring innen fristen medfører at tilleggsutdannelsen må tas på nytt. Repetisjonskurset bør bekostes fullt ut av arbeidsgiver.

Nærmere krav til innholdet av tilleggsutdannelsen, eventuell eksamen og instruktører vil man måtte komme tilbake til i forbindelse med arbeidet med å utarbeide de forskjellige kursene.

Ledsagertjeneste

Dette gjelder opplæring og godkjenning av ledsagertjeneste, ikke livvaktjeneste. Livvaktjeneste er en oppgave som helt og fullt tilligger politiet (jf. politiloven § 2 nr.1). Det vil således ikke være adgang til å drive opplæring av sivilpersoner i livvaktjeneste.

Ledsagertjeneste innebærer delvis en beskyttelse av person, men hovedinnsatsen vil ligge på forebyggende sikkerhetsarbeid. Det vil derfor kreves gode kunnskaper i sårbarhetsanalyse, risikovurdering osv. Vektene som utfører slik tjeneste er selvfølgelig ubevæpnet og har ingen myndighet til å benytte makt utover det en vanlig borger har.

For å opprettholde den godkjenning som tilleggsutdannelsen gir, må vedkommende gjennomføre repetisjonskurs hvert fjerde år. Repetisjonsopplæringen skal tilpasses tjenesten og gjennomføres sammenhengende. Manglende gjennomføring innen fristen medfører at godkjenningen for den type oppgaver bortfaller og tilleggsutdannelsen må tas på nytt, bekostet fullt ut av arbeidsgiver.

Hvilke krav som skal stilles til innholdet av tilleggsutdannelsen, eventuell eksamen og instruktører vil man måtte komme tilbake til i forbindelse med arbeidet med å utarbeide de forskjellige kursene.

Ordensvakt/dørvakt

Arbeidsgruppen har under punkt 5.2 foreslått at ordensvakter bør inn under vaktvirksomhetsloven. I tillegg til grunnutdanning som vekter, anses det å være behov for tilleggsutdanning av vektere som skal fungere som ordensvakter. Dette fordi ordensvakter bør ha særskilt kompetanse på personbehandling, konflikthåndtering og kunne avgjøre om en person er påvirket av alkohol eller andre stoffer. Tjenesten stiller også store krav til personlige egenskaper.

For å opprettholde den godkjenning som tilleggsutdannelsen gir, må vedkommende gjennomføre repetisjonskurs hvert fjerde år. Repetisjonsopplæringen skal tilpasses tjenesten og gjennomføres sammenhengende. Manglende gjennomføring innen fristen medfører at godkjenningen for den type oppgaver bortfaller og tilleggsutdannelsen må tas på nytt, bekostet fullt ut av arbeidsgiver.

Hvilke krav som skal stilles til innholdet av tilleggsutdannelsen, eventuell eksamen og instruktører vil man måtte komme tilbake til i forbindelse med arbeidet med å utarbeide de forskjellige kursene.

Fergetjeneste

Grunnlaget for denne type tjeneste vil ha utgangspunkt i skipperens myndighet. Det vil her være føringer og grensdragninger i forhold til skipperens myndighet, noe som vil reguleres av sjøfartsloven og sjømannsloven.

I tillegg til god kompetanse i konflikthåndtering og personbehandling, vil det blant annet være behov for spesiell opplæring i pågrepelse og innsettelse i arrest, samt regler og rutiner for arrestforvaring. Det vil her stilles strenge krav til persontype.

For å opprettholde den godkjennelse som tilleggsutdannelsen gir, må vedkommende gjennomføre repetisjonskurs hvert fjerde år. Repetisjonsopplæringen skal tilpasses tjenesten og gjennomføres sammenhengende. Manglende gjennomføring innen fristen medfører at godkjennelsen for den type oppgaver bortfaller og tilleggsutdannelsen må tas på nytt, bekostet fullt ut av arbeidsgiver.

Hvilke krav som skal stilles til innholdet av tilleggsutdannelsen, eventuell eksamen og instruktører vil man måtte komme tilbake til i forbindelse med arbeidet med å utarbeide de forskjellige kursene.

Havnetjeneste

Dette gjelder vektertjenester som utføres ved havneterminaler som er underlagt "The International Ship and Port Security Code". Dette er områder som i utgangspunktet er lukket for publikum, og hvor kunder og besøkene må klareres av operatørene på terminalen. En av oppgavene til vekterne vil derfor være identites-/adgangskontroll til området.

Vektene som skal tjenestegjøre må ha god kunnskap om de reglene som gjelder. Det må videre stilles krav til personlige egenskaper, og god kompetanse i konflikthåndtering og personbehandling.

For å opprettholde den godkjennelse som tilleggsutdannelsen gir, må vedkommende gjennomføre repetisjonskurs hvert fjerde år. Repetisjonsopplæringen skal tilpasses tjenesten og gjennomføres sammenhengende. Manglende gjennomføring innen fristen medfører at godkjennelsen for den type oppgaver bortfaller og tilleggsutdannelsen må tas på nytt, bekostet fullt ut av arbeidsgiver.

Hvilke krav som skal stilles til innholdet av tilleggsutdannelsen, eventuell eksamen og instruktører vil man måtte komme tilbake til i forbindelse med arbeidet med å utarbeide de forskjellige kursene.

Mindretallets syn på tilleggsutdannelsen

Mindretallet, representanten fra NHO Service, mener at det er tilstrekkelig at grunnutdanningen er gjennomført før en vekter kan starte på tilleggsutdannelsen. I praksis innebærer dette at alle vektere må ha gjennomført 30 timer grunnutdanning før de kan starte på tilleggsutdannelsen. Innen 6 måneder gjennomføres vekterkurs på 50 timer.

Eksempelvis vil spesialistutdannelsen av sikkerhetskontrollører på flyplass ikke kunne starte før 30 timer grunnutdanning er gjennomført.

Mindretallet ser for seg at det kan vurderes å utforme egne tilleggsutdannelser for enkelte tjenester. Dette kan være for tjenester som verditransport, ledsagertjeneste, havnetjeneste og hundtjeneste, jf. den tilleggsutdannelse som kreves for lufthavn.

I tillegg bør det vurderes om egen tilleggsutdannelse for tjenester som er særskilt publikumsrettede bør opprettes. Dette kan være aktuelt for tjenester som:

- Miljøvektertjeneste / miljøvekker
- Sentervakthold
- Samferdselstjeneste
- Ferjetjeneste (utenlandstrafikk)
- Bomiljøvakthold
- Områdekontroll / områdevakt
- Alarm utrykning
- Arrangementkontroll
- Dørvakter/Ordensvakter

Med et slikt opplegg som her skisseres, mener mindretallet at forslaget om 140 timer obligatorisk grunnutdanning blir overflødig i den utdanningen innrettes mot de spesifikke behov i den enkelte tjeneste.

5.6.3.5 Regodkjenning

I dag er det ingen form for kontrollert oppfølging, oppdatering eller oppfriskning av vekternes kompetanse etter gjennomført grunnopplæring. Det er den kultur og holdning som er i bedriften og/eller på arbeidsplassen som dominerer vekternes kompetansemessige utvikling. Foretakene har i praksis dårlige utviklede kontrollsystemer for å avdekke negative utviklinger og avvik i forhold til vekternes væremåte og opptreden for eksempel overfor allmennheten. Feil oppdages som regel først når noe har gått galt der andre varsler, eksempelvis gjennom media.

Det er viktig at en vektor følges opp også etter at vedkommende er ferdig med grunnutdannelsen og fått sin godkjenning. Han har behov for faglig påfyll og vedlikehold av tidligere lærdom. Arbeidsgruppen foreslår derfor at alle vektere hvert fjerde år skal gjennomgå et regodkjenningskurs. Kurset skal ta utgangspunkt i programfaget sikkerhet med tilhørende kompetansemål (sikkerhet) for læreplan VG 2 service og samferdsel og tilpasse denne i forhold til tid, utvikling og elevenes erfaringer. Kurset som bør være på 35 timer, skal gjennomføres sammenhengende og inneholde fag som jus, etikk, konflikthåndtering, HMS, brannvern og førstehjelp. Kurset skal være obligatorisk og underlagt offentlig godkjenning og kontroll. Dersom vekteren ikke gjennomfører/består kurset innen fristen, vil han ikke lenger være godkjent som vektor.

Det er viktig at det offentlige fører kontroll med at vekterne gjennomgår regodkjenningskurset. For at dette skal gis tilstrekkelig prioritet både av den enkelte vektor og foretaket, bør unnlattelse av å gjennomføre kurset få betydning for vekternes godkjenning. Arbeidsgruppen har fått opplyst at man i Sverige har en ordning der en vektor som ikke har gjennomført repetisjonskurset innen den fastsatte frist, mister godkjenningen som vektor og må starte på nytt med grunnopplæringen. Arbeidsgruppen foreslår å innføre en tilsvarende ordning slik at manglende gjennomføring innen fristen medfører at grunnopplæring må tas på nytt. Regodkjenningskurset bør bekostes fullt ut av arbeidsgiver.

Nærmere om hvilke krav som skal stilles til innholdet av tilleggsutdannelsen, eventuell eksamen og instruktører vil man måtte komme tilbake til i forbindelse med arbeidet med å utarbeide de forskjellige kursene.

5.6.3.6 Unntak fra utdanningskravet

Vaktvirksomhetsforskriften § 5 gir Politidirektoratet hjemmel til å fastsette retningslinjer for unntak fra utdanningskravet. I dag er det bare politiutdanning som vil kunne gi grunnlag for slikt unntak. Politiutdanning gir imidlertid ingen generell dispensasjon fra vekterutdanningen. Dette må vurderes konkret i den enkelte tilfelle. Forhold som tillegges vekt ved vurderingen vil være når vedkommende avla eksamen på politiskolen og hva slags tjeneste han har hatt i mellomtiden.

Etter som samfunnet er blitt mer og mer internasjonalt, er det kun et tidsspørsmål når bruk av vektere med opplæring og godkjenning i et annet EØS-land blir aktualisert. Det må stilles de samme krav til kvalifikasjoner for både norske og utenlandske vektere. Det kan imidlertid være aktuelt å vurdere helt eller delvis unntak fra utdanningskravet for vektere som har utdanning og godkjenning fra et annet EØS-land. Dette forutsetter imidlertid at det enkelte lands utdanning og krav til vektere gjennomgås og eventuelt godkjennes av norske myndigheter. I mange tilfelle vil det uansett være behov for at utenlandske vektere må ha en opplæring i norsk regelverk, etikk og eventuelt språk før de kan begynne å arbeide som vektere i Norge.

5.6.3.7 Behov for regelendring

Lov/forskrift bør inneholde regler om kravene til utdanning:

- Grunnkurs: teori 140 timer + praksis/objekt opplæring + oppsummeringskurs 20 timer + eksamen innen seks måneder
- Regodkjenning: obligatorisk kurs på 35 timer hvert fjerde år + eksamen

Videre bør det gis en hjemmel til å kreve spesialopplæring og godkjenning før utøvelse av visse type oppdrag. Følgene av at den pålagte utdanning/eksamen ikke tas i tide er at godkjenningen som vekter bortfaller. Forskrift/rundskriv bør inneholde mer spesifiserte krav til grunnutdanning og spesialopplæring.

Mindretallet, representanten fra NHO Service, viser til sitt forslag om 30 timer grunnutdanning som må utføres før oppstart av tjenesten. Deretter må 30 timers praksis og 50 timers vekterkurs være gjennomført før utløpet av seks måneders tjeneste.

5.6.3.8 Behov for videre arbeid med utdannelsen

Da arbeidsgruppen verken har den nødvendige tid eller kompetanse til å utarbeide komplette undervisningsopplegg tilsvarende våre forslag, anbefales det å nedsette en arbeidsgruppe bestående av egnede personer med kompetanse fra de aktuelle fagområdene for å utarbeide undervisningsplaner både for grunnutdannelsen og tilleggsutdannelsen, praksisopplæring, eksamener, krav til instruktører osv. Det er viktig at det blir en enhetlig opplæring på de forskjellige områdene slik at en person skal ha de samme kunnskaper uansett hvor vedkommende har fått sin opplæring. Dette stiller strenge krav til detaljnivået på undervisningsplaner, pensum, eksamener og krav til instruktørens faglige og pedagogiske nivå.

5.6.4 Hvem skal ha ansvar for opplæringen

5.6.4.1 Godkjenning av og kontroll med opplæringen

Den opplæringen av vektere som skjer utenfor skoleverket, forestås i dag delvis av vaktelskapene selv og delvis av egne selskaper. Det har vært stilt spørsmål om bransjen selv bør stå for opplæringen. Det er viktig å ha kontroll med opplæringen av vektere fordi det er personer som skal utføre tjenester der de har ansvar for store verdier, tilgang til sensitiv informasjon, kommer i kontakt med personer som kan være vanskelige osv. Ofte opptrer dessuten vektere på egenhånd eller sammen med en annen. Det er derfor viktig at de har en opplæring som gir et godt grunnlag for å løse oppgavene på en trygg og profesjonell måte. Dette stiller krav både til innholdet i opplæringen og til instruktørene.

Det er i dag ingen reell kontroll med den opplæringen som skjer. Arbeidsgruppen mener derfor at det bør skje en endring i dagens ordning, slik at det stilles krav til opplæringsinstitusjonen. Opplæringen må inn under offentlig styring og kontroll.

Ansvar for grunnutdanningen bør ligge hos det offentlige skoleverket, jf. Politidirektoratets skriv av 19. januar 2006 til Justisdepartementet, videresendt til Kunnskapsdepartementet 1. juni 2006. Dette er også forutsatt i tidligere utredninger.

I tillegg til grunnutdannelsen og regodkjenningen, er det behov for godkjente kurs på flere områder. Når det gjelder tilleggsutdannelsen som regelverket pålegger vektere å gjennomføre før de kan utføre spesielle oppdrag, bør det utarbeides standardiserte kursopplegg i regi av det offentlige, samt stilles krav til instruktørene. På denne måten sikrer man ensartet opplæring på de forskjellige områdene.

Arbeidsgruppen mener at det mest hensiktsmessige ville være å legge opplæringen inn under det offentlige skoleverket. Da dette etter de tilbakemeldinger man har fått ikke synes videre gjennomførbart, vil et alternativ være å nedsette et prosjekt der fagpersonell på de forskjellige områder utarbeider en undervisningsplan og setter opp pensum. Grunnlaget for arbeidet er Utdanningsprogram for service og samferdsel, programområde for salg, service og sikkerhet læreplan VG 2 – programfag sikkerhet. Dette bør legges opp på en slik måte at eleven kan bygge videre på dette for å ta fagbrev som vekter.

Det ferdige arbeidet kan så godkjennes av Politidirektoratet eventuelt i samarbeid med Utdanningsdirektoratet. Man vil således ha et ensartet kursopplegg på alle nivåer som kan sendes til godkjent kursarrangør sammen med en liste over godkjente instruktører (se nedenfor). På denne måten vil man kunne oppnå en ensartet opplæring av vektere. Dette vil kreve en god del ressurser for å få på plass, men det vil gi innsparinger ved at Politidirektoratet ikke blir sittende å godkjenne hvert enkelt kurs som skal holdes fra hver enkelt som ønsker å avholde kurs, samtidig som alle får den samme opplæringen.

5.6.4.2 Godkjenning av og kontroll med instruktører

I dag er det foretakene selv som godkjenner/tar ut instruktører. Det er derfor et problem med varierende nivå på instruktørene. Det er viktig å bli kvitt useriøse aktører, og sørge for at de som skal drive opplæring av vektere har tilstrekkelig både faglig og pedagogisk kunnskap.

Det bør gis retningslinjer for hva som skal til for å være en god instruktør. Videre bør det offentlige godkjenne instruktørene/en pool av instruktører.

Arbeidsgruppen foreslår at det nedsettes et prosjekt som består av personer fra de relevante fagområder for å utarbeide et forslag til instruktører på de aktuelle fagområder. Det forutsettes at det er fagpersonell som skal ta seg av egne fagområder:

- Vekteryrket Instruktører med bred erfaring som vektere
- Førstehjelp Ambulansepersonell med instruktørerfaring
- Brannvern Instruktører med brannfaglig erfaring
- Strafferett Jurister
- Bruk av makt Jurister
- Yrkesetikk
- HMS osv.

Hensikten er at i tillegg til å ha en ensartet undervisningsplan og et pensum, skal man også kunne tilby kursarrangørene en oversikt over instruktører på de forskjellige fagområdene.

5.6.4.3 Hvor skal undervisningen skje

Det finnes læreplaner i det offentlige skoleverket for vekteryrket. Utdanningsprogram for service og samferdsel, programområde for salg, service og sikkerhet læreplan VG 2 – programfag sikkerhet. Denne læreplanen bør legges til grunn når grunnopplæringen for vekter fastsettes.

Når det gjelder hvor opplæringen bør finne sted er det i dag ingen naturlige steder innenfor det offentlige skoleverket dette kan legges. Det finnes videregående yrkesfaglige skoler som underviser i sikkerhetsfaget som en del av programområdet salg, service og sikkerhet. Arbeidsgruppen legger til grunn at det er uvisst om dette kan kobles sammen. Uansett er det tvilsomt at det vil være kapasitet til å gjennomføre opplæring i et større omfang med nåværende lærekrefter i skolen.

Kompetansen vedrørende sikkerhet er mangelfull blant lærerne i omtalte skoler. Den faglige kompetansen på området ligger i dag hos undervisningspersonell i vaktforetakene, spesielt blant instruktører tilknyttet Vekterskolen.

Målet er fortsatt at totalansvaret for opplæringen av vektere bør ligge hos det offentlige skoleverket, men på det nåværende tidspunkt og i overskuelig fremtid vil det fortsatt være behov for vaktforetakenes kompetanse og undervisningsressurser for å sørge for tilfredsstillende vekterutdanning. Politiet vil derfor fortsatt måtte påta seg et ansvar for denne opplæringen.

For å bedre kvaliteten med og kontrollen av opplæringen bør det i sterkere grad reguleres hvem som får gjennomføre denne opplæringen. Som et minimum bør de som skal gjennomføre opplæringen kunne dokumentere tilfredsstillende undervisningssteder og lærekrefter med nødvendig faglig og pedagogisk kompetanse.

Den nye læreplanen som omhandler sikkerhet skal følge intensjonene i kunnskapsløftet. Her heter det blant annet at undervisningen skal skje så praktisk som mulig. Dette vil sette visse krav til fasiliteter og undervisningssted når det gjelder praktisk opplæring og øvelser innenfor eksempelvis brann, førstehjelp og konflikthåndtering.

For mange vekter vil dette være deres første jobb. De mangler ofte yrkeserfaring og referanser, og praktisk opplæring blir da viktig. Det bør derfor vurderes å godkjenne noen få steder der all undervisning foregår. Politiet bør godkjenne de konkrete undervisningsstedene. Det bør uansett settes krav til undervisningsstedet.

Skal grunnutdanningen til en vekter følge deler av et fagbrevopplegg bør instruktøren som et minimum ha fagbrev som vekter. Instruktøren bør ha dokumenterbar pedagogisk utdanning/opplæring. Instruktøren må også kunne dokumentere opplæring i førstehjelp, brannvern, HMS, rusmidler (tegn og symptomer), jus og risikovurdering ut over de krav som ligger innenfor dette feltet i læreplanen. Instruktøren bør også godkjennes av ansvarlige gjennom observasjon i undervisningsammenheng. Et behov for utvidet spesialkompetanse for å undervise i enkelte fag som jus bør vurderes krevd. Politiet bør godkjenne den enkelte instruktør/faginstruktør. Avsluttende prøver bør også godkjennes for å sikres faglig innhold og kvalitet.

Et alternativ kan være å gi en aktør i oppdrag, på vegne av politiet, å administrere og drifte opplæringen under gitt forutsetninger (undervisningssteder og instruktører). Politiet kan her, ved deltagelse i de overordnede styrende organer, kvalitetssikre og kontrollere opplæringsvirksomheten.

5.6.5 Utdanning gjennomført i utlandet

Slik samfunnet utvikler seg, bør man innstille seg på at det vil komme utenlandske (eller norske) vektere utdannet i utlandet, samt at norske vektere har gjennomgått opplæring i utlandet. Spørsmålet blir da i hvilken utstrekning dette skal legges til grunn/godskrives ved utdanning til vekter i Norge. Utgangspunktet må være at vektertjenester som er lovlig her i landet vil kunne tillegges vekt. Lovgiver bør allerede nå ta høyde for at man etter hvert vil bli pålagt å godkjenne vekterutdanning gjennomført i de andre EØS-landene. Dette bør sees i sammenheng med hvordan man løser utarbeidelse av kursmateriell og kontroll med opplæringen i Norge.

5.7 BRUK AV MAKTMIDLER / EGENBESKYTTELSE

Etter forespørsel fra arbeidsgruppen har politimester Rolf B. Wegner utarbeidet en betenkning om "Vektors bruk av fysisk makt mot person" datert 9. mai 2008. Noe av det som fremkommer i dette punktet er hentet fra denne betenkningen. Betenkningen følger som uttrykt vedlegg til arbeidsgruppens rapport. Betenkningen kan fås ved henvendelse til Justisdepartementet.

5.7.1 Innledning

I vaktvirksomhetsforskriften § 9 første ledd heter det:

"Personer som utfører vaktjeneste skal være ubevæpnet og kan heller ikke utstyres med gassvåpen."

Det er politiet som er den eneste sivile utøver av makt i Norge. Her i landet har vi et politi som er ubevæpnet i sin daglige tjeneste, og det er derfor ikke grunnlag for at vekterbransjen skal kunne være bevæpnet. Arbeidsgruppen er derfor enig om viktigheten av å fastholde dagens hovedregel om at vekterne skal være ubevæpnet. Denne hovedregelen er en så vesentlig forutsetning for vaktvirksomheten at arbeidsgruppen mener den bør komme til uttrykk i loven og ikke bare i forskriften.

En vektors oppgave er i utgangspunktet å virke forebyggende. Det ideelle mål må være at vekteren utfører sitt arbeid uten bruk av makt. En vekter som har evnen til å virke dempende på en konflikt og er flink til å snakke seg ut av situasjoner, vil ikke ha behov for å bruke fysisk makt. En vektors bekledding og utrustning vil også kunne virke provoserende på enkelte og medføre at en situasjon eskalerer.

5.7.2 Særlig om Norges Bank og bevæpning

Sikkerhetsavdelingen i Norges Bank er den eneste vaktstyrken i Norge som er bevæpnet. Avdelingen har ansvar for sikring av områder i og rundt banken, samt de verditransporttjenestene som utføres av banken. Alle seddeltransporter i regi av Norges Bank blir eskortert av bevæpnet politi.

Vaktstyrken skal kun bruke våpen til egenbeskyttelse.

Arbeidsgruppens forslag om at egenvakthold skal omfattes av vaktvirksomhetslovens virkeområde, vil få konsekvenser også for Norges Bank. Vakttjeneste skal utøves ubevæpnet, og arbeidsgruppen mener at dette skal fremgå av vaktvirksomhetsloven. Spørsmålet blir derfor om det bør gjøres unntak fra dette utgangspunktet om ”ikke-bevæpning” for Norges Bank. Det må i så fall innføres en generell unntaksbestemmelse eller en bestemmelse som spesifikt unntar egenvakthold i Norges Bank.

Arbeidsgruppen registrerer at vakter tilknyttet Norges Bank har lettere tilgang til våpen enn norsk politi. Dette etter avtale med Oslo politidistrikt. Dette er imidlertid et tankekors i og med at politiet i utgangspunktet er ubevæpnet i sin daglige tjeneste, eventuelt praktiserer fremskutt lagring av våpen.

Arbeidsgruppen ser at det kan ha en preventiv virkning blant kriminelle at sikkerhetsstyrken bærer våpen. På den annen side er det også klare holdepunkter for at bevæpning fremprovoserer våpen i det kriminelle miljøet. Dette er en av grunnene til at norsk politi er ubevæpnet ved ordinær tjeneste. Det må imidlertid kunne legges til grunn at de fysiske sikringstiltakene er bedre i dag enn de var tidligere, slik at dette i seg selv har en forebyggende effekt. Videre antas det at en tett dialog med politiet vil medføre at betydningen av vaktstyrkens egen bevæpning reduseres betraktelig. Ved seddeltransport bør politiets bistand være av et slikt omfang at sikkerheten opprettholdes på et tilfredsstillende nivå selv om en fjerner transportørens våpen. Det bemerkes at andre vaktforetak som utfører verditransporter gjør dette uten bevæpning.

Arbeidsgruppen har derfor kommet til at det ikke bør innføres et generelt unntak fra regelen om ubevæpnet tjeneste. Under forutsetning av at sikkerheten ivaretas gjennom et nært samarbeid med politiet foreslår arbeidsgruppen tilsvarende at det heller ikke gjøres unntak for Norges Bank i forhold til bevæpning, verken ved hovedkontoret eller under transport.

Såfremt forslaget får gjennomslag må vaktstyrken i Norges Bank avvæpnes.

5.7.3 Bruk av fysisk makt

På grunnlag av informasjon fra vaktforetakene, og fra andre kilder, synes det som om vekternes bruk av fysisk makt i hovedsak kan fordeles på tre situasjoner:

- når vekteren skal hindre noens atkomst, avvise eller bortvise. Et typisk eksempel er vektere/dørvakt som skal hindre at berusede personer kommer inn på et skjenkested.
- når vekteren skal pågripe en tyv eller andre lovbrøttere tatt på fersk gjerning, og herunder eventuelt bruker håndjern, og
- når vekteren i en nødvergesituasjon skal beskytte seg selv eller andre.³

³ Politimester Rolf B. Wegners betenkning ”Vekters bruk av fysisk makt mot person” side 23

En vokter har ikke videre adgang til å bruke makt enn det enhver annen borger har. Det fremgår av straffeloven og straffeprosessloven hvilke rettslige skanker som foreligger når det gjelder bruk av makt mot person.

Som enhver annen borger har vekteren adgang til å pågripe en person som treffes på fersk gjerning eller ferske spor og det er fare ved opphold (straffeprosessloven) § 176 første ledd). Den pågrepne skal straks overlates til politiet (straffeprosessloven § 176 annet ledd). Det foreligger imidlertid en del materielle vilkår for pågrepelse som må være oppfylt for at pågrepelse skal kunne skje (jf. blant annet straffeprosessloven §§ 171 og 172). Straffeprosessloven § 173 gir hjemmel for å pågripe en person som treffes på fersk gjerning og ikke avstår fra den straffbare virksomhet. En gjerningsmann som ikke lovlig kan pågripes, har vekteren ikke adgang til å holde tilbake. En person under 15 år kan ikke pågripes fordi vedkommende er under den kriminelle lavalder. En vokter har heller ikke adgang til å holde tilbake en gjerningsmann med den begrunnelse at vedkommende ikke vil oppgi personalia eller oppgir uriktig personalia.

En vokter kan anvende fysisk makt når han pågriper en gjerningsmann. Når det gjelder bruk av makt mot person er forholdsmessighetsvurderingen i straffeprosessloven § 170 av vesentlig betydning:

”Et tvangsmiddel kan brukes bare når det er tilstrekkelig grunn til det.

Tvangsmidlet kan ikke brukes når det etter sakens art og forholdene ellers ville være et uforholdsmessig inngrep.”

Bestemmelsen innebærer en begrensning blant annet når det gjelder om en person kan pågripes og hvor lenge en person som er pågrepet kan holdes tilbake. Alle former for bruk av makt må vurderes på bakgrunn av dette. Bruk av makt ved pågrepelse reguleres også av straffeloven § 48 tredje ledd og straffeprosessloven § 178 første ledd.

Vektere har videre ikke adgang til å ransake personer. Vektere kan bare ta fra den pågrepne tyvegods dersom dette kan skje uten ransaking, det vil si dersom vedkommende holder tyvegods i hånden. På samme måte kan en vokter frata den pågrepne kniver eller andre gjenstander som det er fare for at den pågrepne der og da kan bruke mot vekterne eller andre.

Disse bestemmelsene setter klare begrensninger for hva vektere kan utøve av makt. Samtidig står vekteren i en vanskelig stilling i den forstand at det vil være en forventning fra oppdragsgiver og publikum om at han skal gripe inn og løse en situasjon, samtidig som vekteren ikke har større myndighet til å gripe inn en enhver annen borger. Dersom en vokter går ut over de strafferettslige grenser for bruk av makt, kan han bli anmeldt for ulovlig maktbruk og eventuelt straffet. Dersom en legemskrenkelse er begått av en vokter, kan forholdet vurderes som mer alvorlig enn hvis den anmeldte var en privatperson.

Arbeidsgruppen anser at det er viktig at det innføres interne rutiner for rapportering fra vektere hvis de har benyttet fysisk makt i utøvelse av tjeneste. Rapportene skal arkiveres og danne utgangspunkt for statistikk. Disse opplysningene skal være tilgjengelig for politiet ved kontroll.

Selv om dagens regelverk innebærer at en vokter ikke kan utøve mer makt enn en vanlig borger, bør dette komme klarer frem i regelverket. Ikke minst gjelder dette forholdsmessighetsvurderingen i straffeprosessloven § 170 a.

Eksempler på særlige spørsmål om bruk av fysisk makt ved ulike typer vaktjenester:⁴

”En vekter har den samme sterkt begrensede adgang til å anvende fysisk makt mot person uansett om han utfører sin tjeneste på offentlig område uten adgang for allmennheten, offentlig område med delvis eller alminnelig adgang for offentligheten, privat område uten adgang for allmennheten, eller privat område med delvis eller alminnelig adgang for allmennheten. Årsaken til dette er at de lovbestemmelser som gir vekteren adgang til å anvende makt er generelle, dvs at de ikke differensierer mellom ulike typer områder.

Likevel kan særlige spørsmål om fysisk maktanvendelse tenkes å oppstå ved de ulike typer vektertjenester. Disse spørsmål er behandlet nedenfor.

3.1 Vektere som utfører dørvakttjeneste mv ved skjenkesteder.

I betydelig grad utfører vektere tjeneste som dørvakt ved skjenkesteder eller lignende lokaler.

Vekterens oppgave er på eierens vegne å hindre at uønskede personer kommer inn i lokalene. Grunnen til at en person er uønsket kan være at han er beruset, eller at han relativt nylig har markert seg som en urostifter i de samme lokaler. Grunnen kan også være at lokalet allerede er fullt, slik at ytterligere tilstrømming av gjester vil skape uforsvarlige forhold.

Om en uønsket person vil inn på et skjenkested, og ikke respekterer vekterens verbale nektelse, kan vekteren fysisk sperre atkomsten for ham ved å stille seg i døråpningen. Fjerner den uønskede personen seg på anmodning ikke fra selve inngangen, slik at han sperrer atkomsten for andre inn- og utpasserende gjester, kan vekteren på en lempelig måte skyve ham litt til side. Går den uønskede til fysisk angrep på vekteren, må denne kunne forsvare seg ved å anvende fysisk makt, innenfor rammen av reglene om nødverge. Av en profesjonell vekter må man imidlertid forvente at han i de aller fleste tilfeller klarer avvise en uønsket person fra et skjenkested uten at det fører til maktbruk.

Litt annerledes er situasjonen dersom en gjest på et skjenkested ikke lenger er ønsket der, for eksempel pga beruselse eller fordi han har overtrådt interne ordensregler. Kan gjestens væremåte defineres som et rettsstridig angrep på eierens eller de øvrige gjesters berettigede interesser, foreligger en nødvergesituasjon som kan gi vekterne adgang til å kaste gjesten ut med fysisk makt. Foreligger intet angrep, kan vekterne neppe anvende fysisk makt mot gjesten. De er i så fall henvist til å få ham ut av lokalet med andre virkemidler.

3.2 Vektere som utfører tjeneste i forretningslokaler eller i kjøpesentre.

Som nevnt foran kan vektere i tilfelle tyverier, hærverk eller annen kriminalitet i forretningslokaler bruke fysisk makt mot gjerningsmenn så langt reglene om nødverge, borgerlig pågripelse mv gjelder. En noe annen situasjon oppstår dersom butikkeieren ut fra sin personkunnskap ønsker at visse personer ikke skal komme inn i hans forretning. Hvilken adgang har butikkeieren, eller vekteren på hans vegne, til med fysisk makt å forhindre at slike personer likevel kommer inn i forretningslokalene eller i kjøpesenteret?

Grunnvilkåret er selvsagt at butikkeieren har en lovlig grunn til å nekte den aktuelle personen adgang eller opphold i forretningen. Utgangspunktet er at når en forretning er alminnelig åpen for publikum, kan ingen nektes adgang der uten særskilt og saklig grunn. Slike grunner kan være at personen er sterkt beruset, vil bruke forretningslokalet som varmestue, vedvarende bryter interne ”ordensregler”, nylig har begått lovbrudd i forretningen osv.

⁴ Politimester Rolf B. Wegners betenkning ”Vektors bruk av fysisk makt mot person” side 14-18

En vekter som tjenestegjør i forretningen må ha den samme begrensede adgang til med fysisk makt å avvise eller å kaste personen ut fra forretningen eller fra kjøpesenteret som dørvakten ved et skjenkested har, jfr. pkt. 3.1 ovenfor

3.3 Vektene som utfører vaktjeneste på kollektive transportmidler.

En aktuell vektertjeneste er vakthold på kollektive transportmidler som buss og bane, særlig på såkalte nattbusser. Vekternes oppgave er for det første å forebygge at passasjerer forulemper medpassasjerer, begår hærverk, forstyrrer føreren på en trafikkfarlig måte e.a. For det andre er det vekternes oppgave å hindre at det kommer passasjerer om bord i bussen, som pga beruselse eller aggressive holdninger lett kan tenkes å begå slike handlinger.

Vekternes adgang til bruk av fysisk makt i slike situasjoner på og ved offentlige kommunikasjonsmidler er i prinsippet den samme som når vektene utfører vaktjeneste ved inngangen til skjenkelokaler eller inne i lokalt, jfr. pkt. 3.1 ovenfor.

Vektene kan på/ved kollektive transportmidler også ha tjeneste som billettkontrollører. Vekterens adgang til bruk av fysisk makt mot person under slik tjeneste er beskrevet i kapittel 2.5 ovenfor.

3.4 Særlig om vektene som utfører vaktjeneste i private hjem.

Det hender at vektene engasjeres til å utføre engangs-vakthold ved tilstillinger i private hjem, for eksempel fordi husets tenåringer skal arrangere en større fest for venner mens foreldrene er bortreist. Vektene må kunne hindre uønskede og ubudne gjester adgang til huset i samsvar med de instruksjoner som husets eier på forhånd har gitt dem. En huseier beslutter helt selvstendig hvem han vil slippe inn i sitt hjem, - i motsetning til en butikk- eller restauranteier som ikke kan diskriminere blant dem som vil oppsøke disse lokalene i åpningstiden.

Vekternes adgang til å bruke fysisk makt for å hindre at uønskede personer kommer inn i huset, må her i utgangspunktet være den samme som for vektene som utfører tjeneste ved inngangen til skjenkesteder.

Det kan tenkes at enkelte gjester pga rus eller væremåte ikke lenger er velkomne i huset, og at husets eier på forhånd har instruert vektene om at slike personer skal kastes ut. Dersom disse gjestene har gjort seg uønsket fordi de har gått til angrep på andre personer i huset, forøvet hærverk, eller åpenbart er i ferd med å starte opp med dette, foreligger det en nødvergesituasjon som kan gi vektene lovlig adgang til å kaste dem ut med fysisk makt.

Det kan også tenkes at en gjest blir betraktet som uønsket i huset av andre grunner enn angrep på person eller eiendom, for eksempel fordi han har optrådt fornærmelig eller ubehagelig ovenfor vertskapet, og at han derfor utrykkelig er bedt om å forlate huset. I så fall har han ikke lenger lovlig opphold der, og er forpliktet til å forlate huset. Om han nekter å gjøre dette, kan eieren (eller vektene på hans vegne) neppe kaste ham ut med fysisk makt. Fysisk maktbruk er lovlig først når gjesten har iverksatt et rettstridig angrep.⁵ Vektene må derfor sannsynligvis bruke andre virkemidler enn fysisk makt for å få den brysomme gjesten ut av huset.

⁵ Det er på den annen side hevdet at et hjem er et så genuint privat område, at eieren (eller vektene på hans vegne) må være berettiget til å anvende fysisk makt for å få en uønsket gjest ut av huset selv om han ikke har begått noe rettstridig angrep. Uansett hvor privat et område er, ligger det imidlertid ikke i eiendomsretten noen rett til å bruke fysisk makt mot person. Fysisk maktbruk krever en særskilt hjemmel. Det at en invitert gjest senere under selskapet av en eller annen grunn blir

3.5 Vektere som utfører verditransporter og livvaktjeneste.

Vektere som utfører tjeneste under verditransporter eller som utfører livvaktjeneste, har hverken større eller mindre rettslig adgang til å anvende fysisk makt enn enhver annen vokter.

Faktisk maktanvendelse fra vektere under en verditransport er i praksis bare aktuelt i tilfelle anslag mot transporten. I så fall er det voldsanvendelsen mot vekterne som er det bekymringsfulle, og ikke det eventuelle fysiske selvforsvar som en nødstedt vokter eventuelt griper til.

Selv om vektere som utfører livvaktjeneste ikke har større adgang til å anvende fysisk makt enn sine kollegaer, er de likevel fra en psykologisk synsvinkel i en noe annen situasjon enn ordinære vektere. Det ligger i livvaktoppdragets natur at faren for en plutselig konfrontasjon oppleves som noe større enn ved tradisjonelle vekteroppgaver. Dermed kan det lett oppstå et spenningsforhold som senker vekterens terskel for å anvende fysisk makt mot personer som tolkes å være til fare for den person han skal beskytte. Men dette endrer selvsagt ikke vekterens rettslige adgang til å anvende fysisk makt.

3.6 Vektertjeneste i gågater.

Enkelte vekteroppgaver har en noe uklar grense mot ordenspolitiets oppgaver. Dette gjelder blant annet vekterens oppgaver i gågater og lignende områder. Det er en klar vekteroppgave å føre tilsyn inne i gågatens forretninger, eventuelt også på fortauet umiddelbart utenfor den enkelte forretning dersom varer er utplassert der. Overvåking og ordenshåndheving i selve gågaten er imidlertid en politioppgave. Dersom vekteren har oppgaver i flere av gågatens forretninger, må han rimeligvis ha lov til å forflytte seg mellom disse. Han har også lov til å oppholde seg i gågaten i påvente av nødannrop fra forretninger som sokner til gaten eller til de nære omgivelser. Derimot har han ikke adgang til ordenspatruljering i gågaten. Dermed blir det viktig å definere forskjellen mellom vekterens forflytting og politimannens patruljering.

Forflytning har som formål å komme frem til et bestemmelsessted, og utføres i vanlig gangfart. Det er ingen tjenstlige oppgaver som forutsettes løst under vegs. Det er ikke en tjenstelig oppgave å bli sett av publikum.

Patruljering innebærer kontinuerlig observasjon og overvåking. Det er like viktig for den patruljerende å bli sett som selv å se. Den patruljerende politimann håndhever ved å gripe aktivt inn der og da i tilfelle kriminalitet eller ordensforstyrrelser, og han yter relevant publikumsservice. Patruljering er en demonstrasjon av ordensmaktens eksistens.

Forretningseierne i gågaten vil normalt ønske at vekterne patruljerer samtidig med forflyttingen mellom forretningene. Mange publikummere vil nok ha den samme forventning. Dette er forventninger som den enkelte vokter lett vil føle. Dermed oppstår et visst press på vekteren til å gå noe inn i en patruljerende politimanns yrkesrolle samtidig som han forflytter seg. Et slikt følt press må en profesjonell vokter ikke la seg påvirke av.

erklært uønsket og blir bedt om å forlate huset, men likevel nekter å gjøre dette, kan neppe i seg selv sies å være "et rettstridig angrep" som gir huseieren rett til en nødvergehandling.

Gjestens fortsatte opphold i huset er likevel ulovlig. Følgelig kan det spørres om eieren i medhold av reglene om lovlig selvtækt kan bruke fysisk makt for å få gjesten ut av huset. Selv om gjestens fortsatte opphold i huset er ulovlig, er jo dette forholdet ikke oppstått som følge av et rettsbrudd fra hans side. Dertil kommer at selvtækt som skjer med maktbruk mot person normalt trekkes i retning av at selvtekten er ulovlig. Det å fjerne den uønskede gjest med bruk av fysisk makt, fremstår derfor i beste fall å ligge i grenselandet mellom lovlig og ulovlig selvtækt.

Vektere som ikke klarer å praktisere skillet mellom forflytting og patruljering risikerer gradvis å engasjere seg i arbeid som egentlig er ordenspolitiets ansvarsområde. En slik utvikling vil være uheldig av flere grunner, bl.a. fordi den innebærer en økt fare for at vekteren blir involvert i akutt oppgaveløsning som nødvendiggjør politimessig kompetanse. Kompetansemangel i slike situasjoner kan lede til bruk av fysisk makt som ellers ikke ville ha vært nødvendig.

Private gågater kan skape særlige uklarheter. Et logisk utgangspunkt synes å være at i en privat gågate må en vokter kunne patruljere likeså meget som gatens eier(e), og her gripe inn ovenfor ulovligheter o.a. på samme måte som en eier kan. Gatens eierforhold er imidlertid et formelt forhold som verken er synlig eller kjent for de aller fleste av gatens mange brukere, dvs det alminnelige publikum. Dertil kommer at også private utendørs gågater kan brukes av publikum som ordinære gjennomfartsårer, og uten tanke på de forretninger som ligger langs gågaten. En privat utendørs gågate er altså ikke nødvendigvis bare et utvidet privat forretningsområde.

Det å la vektere få anledning til patruljere her, vil derfor utad fremstå som om vekterne utfører en tjeneste som prinsipielt er en politioppgave, nemlig overvåking og kontroll på offentlig sted. Dette kan igjen lett lede til at publikum tiltror vekterne en større myndighet enn det de egentlig har. Det forventningspress som dermed kan oppstå for vekteren, øker faren for at han involverer seg i politimessige tiltak i gågaten.

Vekteres rettslige adgang til å patruljere i private utendørs gågater, og dermed til på eierens vegne anvende fysisk makt mot person, er i dag rettslig uklar. De grunner som er påpekt ovenfor, tilsier at vektere ikke bør gis adgang til å patruljere her.

Private gågater eller lignende arealer innendørs i kjøpesentre, har derimot et så lite preg av et alminnelig ferdselsområde, at vektere her må kunne utføre patruljetjeneste.

I praksis vil det finnes arealer med publikumstilstrømning, hvor det er usikkert om vekteren har anledning til å patruljere eller ikke. Det veiledende kriterium når gråsone-spørsmål oppstår, bør være arealets preg av offentlig område.

3.7 Vektertjenester i bomiljøer.

Nokså tilsvarende problemer kan oppstå ved andre typer vokteroppgaver, særlig ved vaktjenester i bomiljøer. Vekteren må få lov til å forflytte seg mellom de forskjellige objekter i boområdet som han er engasjert for å holde tilsyn med (hus, kiosker, forretninger mv), men han har ikke adgang til ordenspatruljering på boområdets offentlige gater og plasser.

Men også her er det rettslige gråsoner. Har bomiljø-vekteren adgang til å patruljere på private stier, gangveier og kjøreveier i boområdet? Dersom disse private ferdselsårer ikke er åpne for alminnelig ferdsel, har vekteren anledning til å patruljere der. Er ferdselsårene derimot åpne for allmennheten, bør det som er sagt om patruljering på private gågater ovenfor gjelde tilsvarende.”

En situasjon som er særlig aktuell er tilbakeholdelse av personer som sniker på kollektivtransport:⁶

”Vektere som utfører billettkontroll på/ved kollektive transportmidler kan på visse vilkår og i begrenset omfang utøve fysisk makt mot person, jfr. Lov om yrkestransport 21. juni 2002 nr. 45, § 33.⁷ Denne

⁶ Politimester Rolf B. Wegners betenkning ”Vekters bruk av fysisk makt mot person” side 11-12.

⁷ Under Samferdselskomiteens behandling av lovforslaget var det prinsipiell uenighet i spørsmålet om billettkontrollører skulle få rett til å holde tilbake passasjerer uten gyldig billett og som ikke ville oppgi personalia, se Inst. O. Nr. 66 (2001-2002)

retten er i utgangspunktet tiltenkt transportselskapets egne kontrollører. I lovens forarbeider⁸ er det imidlertid opplyst: ”Av praktiske årsaker nyttar transportselskapa ofte tilsette i vakselskap til hjelp i kontrollar. Dette må aksepteras. Det er ein føresetnad at tilsette i vakselskap berre kan halde reisande utan gyldig billett tilbake i samarbeid med tilsette i transportselskapet som er til stade”.

Yrkestransportlovens § 33 kan følgelig sees som et unntak fra regelen om at vektere ikke har større adgang til å anvende fysisk makt mot person enn det enhver annen har.

Men vektere som utfører billettkontroll på egen hånd, dvs uten en tilstedeværende representant for transportselskapet, har ikke adgang til å anvende fysisk makt mot ”snikere”. Minst en kontrollør fra selskapet må delta sammen med dem i kontrollarbeidet. Føreren om bord på det kjøretøy hvor en billettkontroll finner sted, har riktignok en alminnelig adgang til å kontrollere billetter. Men så lenge han er fører av kjøretøyet, kan han ikke sies å samarbeide med vektere under billettkontrollen på en slik direkte og aktiv måte at vekterne i en gitt situasjon kan anvende fysisk makt mot en ”sniker”.

Retten til å holde reisende uten gyldig billett tilbake skal gå frem av selskapets transportvedtekter, som skal være godkjent av departementet.

Videre er det tre forutsetninger som må være oppfylt for at kontrollørene lovlig skal kunne holde en passasjer tilbake:

- Passasjeren kan ikke fremvise gyldig billett, slik at det har oppstått plikt til å betale gebyr.
- Passasjeren betaler ikke gebyret på stedet.
- Passasjeren gir ikke tilstrekkelige opplysninger om navn, adresse og fødselsdato slik at transportselskapet har mulighet for å kreve inn gebyret i ettertid.

Lovens § 33, 4. og 5. ledd, presiserer at en passasjer ikke kan holdes tilbake dersom det etter omstendighetene vil være et uforholdsmessig inngrep. Passasjerer under 15 år bør ikke holdes tilbake.

En passasjer kan ikke holdes tilbake over lengre tid. I utgangspunktet kan han holdes tilbake bare til de relevante opplysningene er gitt og eventuelt stadfesta gjennom kontroll med folkeregisteret. Ellers er regelen at passasjeren ikke kan holdes tilbake i så lang tid at tilbakeholdelsen blir et uforholdsmessig inngrep for ham.

Dersom passasjeren som ikke kan fremvise gyldig billett, ikke vil gi opplysninger om personalia, og derfor holdes tilbake, skal politiet tilkalles. Er politiet på veg, kan passasjeren holdes tilbake til politiet kommer. Dersom politiet ikke har anledning til å komme på rimelig kort varsel, kan kontrollørene ikke holde passasjeren tilbake.

Retten til å bruke fysisk makt de minuttene passasjeren holdes tilbake, er svært avgrenset. Dersom de tre vilkårene ovenfor er oppfylt, og kontrollørene har tilkalt politiet, må det aksepteres at kontrollørene stiller seg i vegen for passasjeren dersom han prøver å forlate stedet. Først når passasjeren selv utøver fysisk makt ved å prøve å bryte seg veg forbi kontrollørene, kan det aksepteres at kontrollørene med fysisk makt holder passasjeren tilbake. Dersom passasjeren utøver fysisk makt mot kontrollørene, kan kontrollørene forsvare seg i samsvar med reglene om nødverge, str.l. § 48. I en slik tilspisset situasjon vil kontrollørene dessuten ha adgang til å pågripe passasjeren etter reglene i str.pr.l. § 176,1.ledd, 2. setning.

Man kan reise spørsmålet om en vokter som utfører billettkontroll, kan pågripe en ”sniker” i medhold av str.pr.l. § 173, som bestemmer at den ”.....som treffes på fersk gjerning og ikke avstår fra den

⁸ Ot.prp.nr.74 (2001-2002). Om lov om yrkestransport med motorvogn og fartøy (yrkestransportlova)

straffbare virksomhet, kan pågripes uten hensyn til størrelsen av straffen". I så fall kan vekteren lovlig holde den pågrepne tilbake med fysisk makt inntil politiet kommer. Det er str.l. § 403 som rammer "sniking" på kollektive transportmidler. Slik denne straffebestemmelsen er formet, synes imidlertid det straffbare forholdet å opphøre når "snikeren" har gått av (eller vil gå av) trikken/bussen. I så fall kan ingen billettkontrollør pågripe ham i medhold av lovens § 176 jfr. § 173.⁹ "

5.7.4 Bruk av håndjern, strips o.l.

Vaktvirksomhetsforskriften § 9, fjerde ledd lyder som følger:

"Når tjenesten tilsier det, kan håndjern medbringes for vekterens sikkerhet, jf. straffelovens § 48 (nødverge), eller for å sikre gjennomføringen av en lovlig pågrepelse etter straffeprosessloven § 176, første ledd annen setning."

I Politidirektoratets rundskriv 2006/8 heter det under punkt 7.2 "Håndjern" blant annet:

"Bruk av håndjern er ikke særlig lovregulert og vaktforetaket trenger derfor ikke tillatelse fra politiet for å medbringe dette. Håndjern kan medbringes for å trygge vekterens sikkerhet jfr. Straffeloven § 48 (nødverge), eller for å sikre gjennomføringen av en lovlig pågrepelse jfr. Straffeprosessloven § 176, 1. ledd annen setning. Vaktforetaket bør likevel foreta en konkret vurdering av behovet for å utstyre vekteren med håndjern."

Arbeidsgruppen mener at håndjern som et utgangspunkt kun skal brukes for vekterens egen sikkerhet. Det er kun politiet som med makt skal gå til pågripelser overfor borgerne på vegne av samfunnet. For i større grad å sikre dette foreslår arbeidsgruppen at hjemmelen for bruk av håndjern innsnevres til egenbeskyttelse og at adgangen til også å bruke håndjern for å sikre gjennomføringen av en lovlig pågrepelse tas ut.

Arbeidsgruppe ser videre at det er viktig at vekterne kun utrustes med håndjern når de utfører tjeneste der dette synes nødvendig. Det må derav foretas en konkret vurdering av oppdraget før håndjern medbringes. En vokter skal heller ikke utstyres med håndjern før vedkommende har fått tilstrekkelig opplæring i reglene for bruk av håndjern og hvorledes håndjern skal brukes (hvordan de skal settes på, hvor stramt skal de sitte osv.). Det er vedkommende vaktforetak som har ansvaret for at vekteren har den nødvendige opplæring. Det som gjelder for håndjern må også gjelde for andre tilsvarende produkter som strips, tau, remmer osv.

Å sette håndjern på en person vil være frihetsberøvelse. Urettmessig bruk av håndjern vil derfor kunne rammes av straffeloven § 223 om ulovlig frihetsberøvelse. Det er derfor viktig å fremheve proporsjonalitetsvurderingen også i denne sammenhengen. Det bør videre foreligge interne rutiner for rapportering av bruk av håndjern. Disse rapportene bør være tilgjengelig for politiet ved kontroll av foretaket.

Arbeidsgruppen foreslår at kun den som skal utføre tjeneste av en slik art at vedkommende bør være utrustet med håndjern, skal kunne bære dette. Arbeidsgruppen mener også at det er viktig at ikke vekterne fremstår som et ordensvern og mener derfor at håndjern skal bæres skjult.

⁹ Se Riksadvokatens avgjørelse med referanse R 02-399

5.7.5 Bruk av batong

I vaktvirksomhetsforskriften § 9 andre og tredje ledd heter det:

” Personer som utfører vakttjeneste kan dersom særlige behov foreligger utstyres med batong/kølle i samsvar med bestemmelser fastsatt i våpenlovgivningen. Medbringelse av batong forutsetter at det er gitt dispensasjon etter våpenforskriften § 1-1 fjerde ledd.

Politidirektoratet gir nærmere regler for når vekteren kan utstyre seg med batong/kølle og godkjenning av hvilke batonger/køller som kan benyttes i vektertjeneste. Batong/kølle kan bare benyttes når vilkårene i straffeloven § 48 om nødverge foreligger.”

Batong omfattes av våpenloven, og det må i dag søkes om tillatelse til å bære batong. For å få en slik tillatelse må det dokumenteres et særskilt behov. Politiet har vært restriktive med å gi vaktforetakene den nødvendige dispensasjon fra våpenforskriften § 1-1 fjerde ledd. Det foreligger i dag strenge regler for vaktforetakenes oppbevaring og kontroll med de batonger de har. Det er i dag tvilsomt om det foreligger situasjoner hvor det anses hensiktsmessig å kunne bære/benyttte batong. En forespørsel til bransjen synes å indikere at heller ikke bransjen selv ser noe behov for at vektere skal kunne utstyres med batong.

Arbeidsgruppen foreslår derfor at adgangen til å søke om tillatelse til å utruste vektere med batong tas ut av regelverket (vaktvirksomhetsforskriften § 9 andre og tredje ledd). I stedet bør det i loven fastslås at vektertjenesten skal være ubevæpnet, noe som i dag bare fremkommer i forskriften § 9 første ledd.

5.7.6 Bruk av hund

Som det fremgår av Vaktvirksomhetslovutvalgets innstilling fra 1997 har utviklingen gått fra at hund ble aktivt brukt til vaktvirksomhet, til at den i dag kun benyttes som er middel til egenbeskyttelse av vekteren. Dette fremgår også av vaktvirksomhetsloven § 11 første ledd:

” Hund skal bare benyttes til beskyttelse under utførelse av vakttjeneste. Hunden skal føres i kort line.

Bruk av hund under utførelse av vakttjeneste skal være godkjent av vaktforetaket. Vaktforetaket skal utarbeide instruks for utdanning, godkjenning og bruk av hund.

Tillatelses- og kontrollmyndigheten kan gjøre unntak fra bestemmelsen i første ledd dersom det foreligger særlige grunner.

Departementet kan i forskrift fastsette krav til bruk av hund og krav til særlige grunner.”

I vaktvirksomhetsforskriften § 8 heter det:

” Hund kan bare benyttes til beskyttelse under utførelse av vakttjeneste, jf. straffeloven § 48 (nødverge). Hunden skal føres i kort line.

Hunden skal kunne lystre føreren.

Bruk av hund under utførelse av vakttjeneste skal være godkjent av vaktforetaket. Vaktforetaket skal utarbeide instruks for utdanning, godkjenning og bruk av hund. Politidirektoratet gir nærmere retningslinjer for slik utdanning, godkjenning og bruk av hund.

Vedkommende politimester kan gjøre unntak for bestemmelsen i første ledd dersom det foreligger særlige grunner, etter nærmere retningslinjer fastsatt av Politidirektoratet.”

I Politidirektoratets rundskriv 2006/8 fremkommer blant annet følgende i punkt 6 ”Vekterhund”:

”Vekterhund skal med andre ord ikke benyttes til annet formål enn egenbeskyttelse. Den skal til enhver tid holdes i bånd, og ikke slippes løs med mindre det er for å beskytte hundeføreren under utførelse av tjenesten. Det forutsetts at hundeføreren er kjent med vilkårene for bruk av hund i tjeneste, herunder at den skal kunne lystre føreren.

Det er heller ikke tillatt å benytte hunden til rundering på innbruddssted, eller søk etter gjenstander, narkotiske stoffer, sprenglegemer og lignende.”

Videre heter det:

”I medhold av vaktvirksomhetsforskriften § 8, 3. ledd siste punktum bestemmer Politidirektoratet at vekterhund som skal godkjennes av vaktforetaket må være identitetsmerket med microchip. Slik identitetsmerking forutsettes gjennomført innen 1. juli 2006.

Direktoratet har foreløpig ikke funnet tilstrekkelig grunn til i medhold av forskriften § 8, 4. ledd å fastsette retningslinjer til politimestrene for når det kan gjøres unntak fra bestemmelsen i 1. ledd. Dersom politimestrene ser behov for slike retningslinjer ber vi om underretning.”

Arbeidsgruppen foreslår at adgangen til å benytte hund til egenbeskyttelse ved de typer tjenester der det anses å foreligge et praktisk behov, bør opprettholdes. Arbeidsgruppen finner videre at det bør foretas en avklaring av regelverket blant annet om hvem som skal utarbeide nødvendige instruksjoner.

Hund som egenbeskyttelse skal kun benyttes ved tjenesteutøvelse der det foreligger et behov, for eksempel ved vaktrunder på store bedriftsområder, byggeplasser og lignende. Hund bør ikke benyttes på områder med stor publikumstilstrømning som terminaler, kjøpesentre og lignende. Hunden skal hele tiden føres i kort line, og skal ikke slippes med mindre det er nødvendig for å beskytte hundeføreren under utførelsen av tjenesten. Hunden skal ikke benyttes til rundering på innbruddssted eller søk etter personer eller gjenstander. Det er vedkommende vaktforetak som skal avgjøre om det er behov for bruk av hund til egenbeskyttelse i det konkrete tilfelle. Dersom vaktforetaket bestemmer at en som utfører vakttjeneste kan benytte hund til egenbeskyttelse, stilles det krav om at hund og fører er godkjent av tillatelses- og kontrollmyndigheten. Før en slik ekvipasje benyttes til vakttjeneste, skal hund og fører gjennomføre nødvendig opplæring og bestå godkjenningsprøve. Ekvipasjonen må bestå regodkjenningprøve hvert år. En hund som skal godkjennes for bruk i vakttjeneste skal være identitetsmerket med microchip.

Arbeidsgruppen mener at det bør være Justisdepartementet som utarbeider nødvendige forskrifter for utdanning, godkjenning og bruk av hund. Dette fordi det er ønskelig med et enhetlig regelverk også på dette området.

Vekterhundekvipasjen (hund og fører) skal ha godkjent opplæring og være godkjent av det offentlige i samsvar med instruks for opplæring, godkjenning mv. Oslo politidistrikt har siden 2004 brukt et godkjenningsprogram for vekterhunder med fører (ekvipasje) som de selv har utviklet. Programmet har vært forelagt Norsk Arbeidermandsforening, Servicebedriftenes Landsforening og Norsk Sikkerhetstjeneste som ikke hadde merknader til dette. Når det gjelder utarbeidelse av godkjenningsprogram for vekterhundekvipasje, foreslås det at man tar utgangspunkt i dette programmet. Det må videre stilles krav om regodkjenning med jevne mellomrom og arbeidsgruppen foreslås å opprettholde kravet om årlig regodkjenning.

Hund og fører utdannes og godkjennes som en enhet. Det er ikke adgang til å låne ut hund til andre personer. Ved brudd på instruks om bruk av vekterhund eller at ekipasjen ikke består regodkjenning, skal tillatelsen til bruk av hund tilbakekalles. Dersom føreren bryter instruksjonen når det gjelder hvorledes hunden benyttes, kan dette også medføre straffeansvar (hunden angriper og skader en person). Det bør innføres interne rutiner for rapportering av hendelser der hunden har vært sluppet, eller der hunden har angrepet en person selv om det skjer for å beskytte føreren i tjeneste.

Justisdepartementet må i samarbeid med Politidirektoratet og bransjen finne praktiske ordninger for hvordan slik godkjenning og regodkjenning kan gjennomføres.

5.7.7 Andre hjelpemidler/tiltak for vektens egen sikkerhet

Spray

For å ivareta den enkelte vektens egen sikkerhet bør vektoren kunne utrustes med forsvarsspray av slik type som ikke omfattes av våpenlovens krav om tillatelse fra politiet. Det forutsettes at det foreligger tjenestelige behov for at en vektor skal kunne medbringe spray. Sprayen bør bæres skjult.

Den som skal bære slik spray skal videre gis nødvendig opplæring i bruk av spray. Det må videre lages interne rutiner for innrapportering av bruk av slik spray. Rapportene skal være tilgjengelig for politiet ved kontroll av foretaket.

Sikkerhetsvest

Det kan være behov for å utruste enkelte vektere med sikkerhetsvest med tanke på beskyttelse mot knivstikk og sprøytestikk. En slik vest bør i så fall bæres under uniformen.

Kommunikasjonsutstyr

Vaktvirksomhetsloven § 13 bestemmer at:

” Den som utfører vaktjeneste skal kunne kommunisere med betjent vakt- eller alarmsentral mens vaktjenesten utføres. Vaktforetaket er ansvarlig for at det etableres en forsvarlig kommunikasjonsordning.”

I vaktvirksomhetsforskriften § 11 heter det:

” Den som utfører vaktjeneste skal kunne kommunisere med betjent vakt- eller alarmsentral mens vaktjenesten utføres. Vaktforetaket er ansvarlig for at det etableres en forsvarlig kommunikasjonsordning. Politidirektoratet gir nærmere retningslinjer for krav til kommunikasjon.

Kommunikasjonsordningen må oppfylle krav til sikring av konfidensialitet i henhold til personopplysningslov og forskrifter (personopplysningslovgivningen).”

I sitt rundskriv 2006/8 har Politidirektoratet sagt følgende:

”En vektor skal til enhver tid kunne kommunisere med betjent vaktentral under utførelse av vaktjenesten.

Det vil bero på en konkret vurdering hva som er mest hensiktsmessig, å benytte mobiltelefon eller lukket radiosamband, eller en kombinasjon av dette.”

For egen sikkerhet skal de som utfører vaktjeneste være utstyrt med samband som setter de i stand til å kontakte en til enhver tid betjent vaktentral, politiet eller andre for bistand. Det kan være behov for bistand hvis en situasjon tilspisser seg, eller hvis en vektor skader seg ute på et oppdrag. I dag er det

vanlig at et vaktforetak driver vaktvirksomhet over store deler av landet. Det er derfor ikke alltid at den vaktentralen som en vekter tilhører ligger i nærheten av der vekteren utfører sin tjeneste. Dette kan heller ikke være noen forutsetning så lenge vekteren til enhver tid kan komme i kontakt med sentralen og denne kan sørge for nødvendig bistand til vekteren.

5.8 LEGITIMASJON

5.8.1 Dagens ordning

I vaktvirksomhetsloven § 10 heter det:

”Den som utfører vaktjeneste skal medbringe legitimasjon. Legitimasjonen skal være utstedt av vedkommende vaktforetak og godkjent av tillatelses- og kontrollmyndigheten. Legitimasjonen skal fremvises for politiet når dette forlanges. Vekteren plikter for øvrig å legitimere seg overfor den person det er grepet inn overfor når dette forlanges av ham eller henne.

Departementet kan i forskrift fastsette krav til legitimasjon.”

I vaktvirksomhetsforskriften § 7 heter det:

”Personer som utfører vaktjeneste plikter å medbringe legitimasjon utstedt av vedkommende virksomhet og godkjent av vedkommende politimester, jf. § 2 annet ledd. Legitimasjonen skal fremvises for politiet når dette forlanges. Vekteren plikter for øvrig å legitimere seg overfor den person det er grepet inn overfor når dette forlanges av han eller henne.

Legitimasjonen skal inneholde opplysninger om selskap, ansettelsesnummer, bilde og navn. Navn kan være påført legitimasjonskortets bakside.”

På grunnlag av disse reglene er de fleste vektere er i dag utstyrt med ID-kort. Kortets utseende og hvilke opplysninger det inneholder er sterkt varierende fra foretak til foretak. I all vesentlighet har kortene også andre funksjoner, spesielt som adgangskort/nøkkel til arbeidsplassen/hovedkontoret. ID-kortene (adgangskortene) er i mange tilfeller like uansett hva du jobber med innenfor virksomheten. Vektere skiller her ikke ut fra annet personell. Slik det i dag fungerer, har allmennheten ingen garanti for at den som bærer et ID kort med navnet til et vaktforetak er en vekter.

Manglende standardisering gjør det vanskelig å vite hva man skal merke seg for å registrere riktig foretak og vekter. Henvendelser må også skje direkte til det foretaket vekteren jobber i. Foretakets holdning – den som mottar meldingen – er avgjørende for oppfølgingen. For politiet vil det være vanskelig å identifisere en vekter (også foretak) ut i fra en henvendelse fra allmennheten.

Kontrollen med hvor mange kort den enkelte har fått, tilbakelevering av gamle/mistede kort og også tilbakelevering ved avslutning av arbeidsforholdet er mangelfull.

5.8.2 Standardisert ID-kort

Vektere skal være utstyrt med et legitimasjonskort som skal bæres synlig. Dette er et kort som identifiserer vekteren, samt bekrefter at han er godkjent og ansatt i et godkjent vaktforetak. Kortet skal være standardisert med hensyn til størrelse, utseende og hvilke opplysninger det skal inneholde.

Opplysningene på kortet skal være tilgjengelig for kontroll fra politiet, for personer som vil klage på en vekter, eller for kontroll fra oppdragsgiver om at vedkommende vekter har de nødvendige faglige kvalifikasjoner.

Kortet har en gyldighet på inntil fire år. Det skal utstedes nytt kort når vekteren har bestått regodkjenningskurset.

5.8.3 Utformingen av ID-kortet

Kortet skal være 54 mm x 58 mm (kredittkort-størrelse).

ID-kortet skal inneholde følgende opplysninger:

Forsiden:

- vaktforetakets navn og organisasjonsnummer (eventuelt foretakets logo),
- teksten "Vekter",
- bilde av vekteren,
- vekternummer (et unikt nummer for den enkelte vekter som fremgår av vekterregisteret),
- en forklarende tekst som for eksempel (forutsetter at det offentlige er utsteder): "Dette kortet bekrefter at vedkommende er godkjent vekter og arbeider i et godkjent vaktforetak", og
- opplysning om kortets gyldighetstid (kan evt. stå på baksiden), med teksten: "Kortet er gyldig til:".

Baksiden:

- når vekteren ble godkjent som vekter årstall,
- hvilken spesialopplæring vekteren har med årstall, og
- siste regodkjenning på de forskjellige godkjenningsopplæringene.

5.8.4 Hvem som skal utstede ID-kortet

Det er fire mulige utstedere av kortet.

Politiet

Fordelen med å la det enkelte politidistrikt utstede ID-kort, er at det da samtidig vil kunne foretas en registerkontroll av foretaket og vekteren og således garantere at både foretaket og vekteren er godkjent. Forutsetningen for at politiet skal kunne utstede slike kort er at de har nødvendig teknologi. Dette vil være mulig dersom de blir pålagt å utstede de nasjonale ID-kortene. Det anses ikke aktuelt å gi politiet utstyr kun for å utstede vekterkort.

En sentral etat

Det er neppe aktuelt å opprette en sentral enhet kun for å utstede vekterkort. Dette vil i så fall være å legge denne oppgaven til en sentral enhet som allerede har andre oppgaver, for eksempel å utstede nasjonale ID-kort, behandle alle søknader om politiattest. Man vil her ha de samme fordelene som ved politiet ved at man kan foreta en registersjekk av foretaket og vekteren i forbindelse med utstedelse av kortet, og således kunne garantere at både foretaket og vekteren er godkjent. Videre vil det ha den fordel at det er en utsteder og det vil gi en ensartet praktisering.

Et frittstående selskap etter oppdrag fra Justisdepartementet/Politidirektoratet

Det vil ha de samme fordelene ved at det er noen andre enn foretaket selv som utsteder ID-kortene og at det er en utsteder. Ulempen er at de nødvendige opplysninger må innhentes fra politiet.

Det enkelte vaktforetak

Det er i dag det enkelte vaktforetak som er ansvarlig for utstedelse av ID-kort til sine vektere. Enkelte større foretak har investert i utstyr for selv å produsere slike kort. Dersom man mener at det enkelte vaktforetak også i fremtiden skal sørge for utstedelse av ID-kort til egne ansatte, bør det kreves at de foretakene som har nødvendig utstyr kan utstede ID-kort også for mindre foretak som ikke har økonomi til å anskaffe slikt utstyr. Denne tjenesten skal tilbys for en rimelig pris. En ulempe er at det ikke vil være noen kontroll med utstedelsen av kortene. Kortet vil således ikke kunne borge for at foretaket og vekteren er godkjent.

Arbeidsgruppens vurdering

Arbeidsgruppen ser at det av praktiske grunner vil være mest hensiktsmessig og kostnadseffektivt at de store foretakene som i dag allerede har utstyr til slik produksjon forestår dette også i fremtiden. De vil da bli pålagt ved godkjenning også å ta oppdrag for mindre foretak til egenkost. Se også hva som er sagt om innlevering og tilbakekall nedenfor. Foretakene har mest nærhet til kortene og vil i større grad enn andre kunne sikre at kort som ikke skal være i bruk eller i annen sirkulasjon blir innlevert og makulert.

5.8.5 Innlevering av ID-kort

Kortet skal innleveres når vekteren slutter i foretaket eller når gyldighetstiden er utløpt.

Det er vedkommende vaktforetak som er ansvarlig for å sørge for at vekteren innleverer kortet og at dette videresendes til utsteder (hvis dette ikke er arbeidsgiver).

5.8.6 Tilbakekall av ID-kort

Kortet skal tilbakekalles når vekteren ikke lenger oppfyller vilkårene for å være godkjent vekter.

Politiet (eller arbeidsgiver, hvis det ikke er denne som utsteder kortet) må ha hjemmel til å ta midlertidig beslag i kortet dersom man finner at vekteren ikke er skikket til å være vekter. Et slikt beslag må følges opp med sikte på vedtak om tilbakekall.

5.9 UNIFORMERING

Vaktvirksomhetslovens § 9 regulerer bruk av uniform:

”Den som utfører vaktjeneste skal bære uniform. Uniformen skal være godkjent av tillatelses- og kontrollmyndigheten. Uniformen skal utformes slik at den ikke kan forveksles med politiets uniform. Tillatelses- og kontrollmyndigheten kan gjøre unntak fra kravet om bruk av uniform under utførelse av spesielle vaktoppdrag når særlige grunner tilsier det.

Departementet kan i forskrift fastsette krav til uniform.”

I vaktvirksomhetsforskriften § 6 fastsettes nærmere:

”Personer som utfører vaktjeneste skal bære uniform. Uniformen skal være godkjent av vedkommende politimester, jf. § 2 annet ledd.

Uniformen må ikke kunne forveksles med politiets, og den skal tydelig være forsynt med firmanavn og merket med ordet «Vekter» på venstre brystside.

Når særlige grunner taler for det, kan samme myndighet gi tillatelse til at ansatte under utførelse av spesielle vaktoppdrag ikke bærer uniform, etter nærmere retningslinjer fastsatt av Politidirektoratet.”

Med noen få endringer foreslår Arbeidsgruppen å videreføre denne bestemmelsen. I Politidirektoratets rundskriv 2006/8 punkt 8 er det gitt noen mer detaljerte regler for uniformering.

Det skal fortsatt være slik at bare den som utfører vaktjeneste – det vil si er godkjent vekter – skal kunne bære uniform og vedkommende skal bære uniform når han utfører vaktjeneste. Tillatelses- og kontrollmyndigheten skal imidlertid fortsatt kunne gjøre unntak fra kravet om uniformsplikten i særskilte tilfeller.

Arbeidsgruppen vil imidlertid foreslå at det fremkommer av lovteksten at uniformen kun skal bæres når vekteren er i aktiv tjeneste. Videre foreslås det at uniformen skal være merket slik at det tydelig fremkommer om vedkommende er godkjent vekter eller under opplæring. Dette skal fremgå i klartekst, det skal ikke benyttes interne merkinger som farger, distinksjoner og lignende for å markere denne forskjellen.

Kravet om at uniformen skal godkjennes av tillatelses- og kontrollmyndigheten og at den ikke skal være utformet slik at den kan forveksles med politiets uniformer, foreslås utvidet til også å gjelde Forsvarets uniformer og politiets og Forsvarets materiell, som for eksempel biler.

Arbeidsgruppen anser dessuten at uniformeringen bør tilpasses den type tjeneste som utøves. Mange vektere har en uniform og medbringende utstyr som kan virke provoserende på enkelte miljøer. Man vil derfor anbefale at foretakene ser på uniformeringen og gir enkelte et litt mer sivilt preg. Videre foreslås det at dersom det anses nødvendig av hensyn til vaktoppdraget å medbringe håndjern eller eventuelt lovlig spray til egenbeskyttelse skal dette bæres skjult.

5.10 KONTROLL MED VAKTFORETAKENE

5.10.1 Gjeldende rett

For at reglene skal virke etter sin hensikt, er det avgjørende at adgangen til å tilbakekalle tillatelsen oppfattes som reell. For at faren for tilbakekall av tillatelse skal være reell, er det av vesentlig betydning at det føres en jevnlig og grundig kontroll med vaktforetakene som gjør det mulig å avdekke virksomhet i strid med regelverk og tillatelser. Det er bred enighet både innad i arbeidsgruppen og ute i samfunnet om at den kontrollen som myndighetene hittil har ført når det gjelder vaktforetakenes virksomhet, ikke har vært tilstrekkelig god.

I forbindelse med vedtagelsen av den første vaktvirksomhetsloven fra 1988, ble det foretatt en vurdering av hvem som burde være tillatelses- og kontrollmyndighet. Etter å ha vurdert alternativene: kommunestyrene, politiet, fylkesmennene og et vaktseksjonsråd, fant Justisdepartementet at den mest hensiktsmessige løsningen var å legge oppgavene til politiet. Denne løsningen ble valgt til tross for at departementet ga uttrykk for sterk motvilje mot å legge nye oppgaver til politiet.

I forbindelse med forrige revisjon av vaktvirksomhetsloven fremkom det at politiets kontroll med vaktforetakene hadde vært for dårlig. Den eksisterende løsningen med politiet som godkjennings- og kontrollmyndighet ble likevel videreført i dagens vaktvirksomhetslov der det i § 3 heter:

”Departementet kan i forskrift fastsette hvem som skal være tillatelses- og kontrollmyndighet og nærmere bestemmelser om dette.”

Videre heter det i vaktvirksomhetsforskriften § 3:

”Godkjenning og kontroll med vaktsselskapene utføres av politidistriktene. Når et vaktsselskap har tillatelse i flere politidistrikter, utføres kontrollen i disse politidistriktene av den politimesteren som har gitt tillatelsen i samarbeid med stedlig politimester.”

For å bedre kontrollen ble det imidlertid foreslått å innføre en rapporteringsplikt for vaktsselskapene.

I vaktvirksomhetslovens § 14 heter det at:

”Foretak som utøver vaktvirksomhet plikter å gi tillatelses- og kontrollmyndigheten de opplysninger og den dokumentasjon som er nødvendig for myndighetens kontroll med at virksomheten drives i samsvar med bestemmelser fastsatt i eller i medhold av loven.

Foretak som utøver vaktvirksomhet skal hvert år innen utløpet av mars måned sende en rapport til tillatelses- og kontrollmyndigheten. I rapporten skal det redegjøres for foretakets virksomhet i foregående år.”

Vaktvirksomhetsforskriften § 12 som gjentar store deler av lovteksten, pålegger i annet ledd Politidirektoratet å gi nærmere retningslinjer for rapporteringen og utarbeide et rapporteringsskjema. Dette ble utkvittert ved Politidirektoratets rundskriv 2006/8 og nytt skjema ble utgitt i rundskriv 2007/2.

Det er i dag det enkelte politidistrikt som har ansvar for kontrollen av vaktforetakene i sitt distrikt. Når det gjelder vaktforetak som utøver virksomhet i flere politidistrikter, skal kontrollen utføres som et samarbeid mellom det politidistriktet der foretaket har sitt hovedkontor og det enkelte distrikt der foretaket utøver vaktvirksomhet. Representantene fra politiet og vaktvirksomhetsbransjen er enig i at dagens kontroll med få unntak er dårlig, i enkelte distrikter helt fraværende. Politidirektoratets rundskriv 2007/2 av 12. februar 2007 har hatt gunstig effekt blant annet ved at selskapene har blitt minnet på plikten til å sende årlige innberetninger og lister over ansatte. Problemene i mange politidistrikter er at fagområdet ikke er prioritert. De distriktene som har utført kontroller er usikre på hva slags reaksjoner som skal gis ved uregelmessigheter. Det er behov for kurs og opplæring av de som skal arbeide med dette forvaltningsområdet.

5.10.2 Sikker Vakt

For å kunne ha en viss kontroll med og oppdragende effekt på vaktvirksomhetsbransjen, tok imidlertid bransjen selv et initiativ til å opprette et kontrollorgan – Sikker Vakt. Det arbeidet Sikker Vakt har utrettet har gjort mye for å bedre seriøsiteten i vaktbransjen.

Sikker Vakt ble stiftet den 14. oktober 1999. Hensikten med etableringen var å sikre at vaktsselskapene var eiet, administrert og drevet slik at lover og regler ble fulgt, og at kundene alltid fikk et optimalt produkt. Grunnen til opprettelsen var at lov om vaktvirksomhet ikke ga den trygghet og kontroll av bransjen som man mente kundene og publikum hadde krav på.

Sikker Vakt har som formål å bidra til en positiv utvikling av vaktbransjen i Norge, og sørge for at det er rettferdige og sunne konkurranseforhold i bransjen. Det er et krav om at de selskaper som ønsker å søke godkjenning av Sikker Vakt må være godkjent av politiet i henhold til lov om vaktvirksomhet og i tillegg ha driftserfaring som tilsvarer drift i minst tre år med ti årsverk eller mer pr. driftsår.

Sikker Vakt har et konstruktivt samarbeid med myndighetene, vaktbransjen og kundene. Sikker Vakt har knyttet til seg uavhengige kontrollører som har lang og inngående kjennskap til relevante lover og regler og til vaktbransjen. Alle selskaper som søker om godkjenning hos Sikker Vakt må bestå en omfattende kontroll av organet før godkjenning kan bli gitt. En representant fra hver av stiftelsesorganisasjonene sitter i en nemnd som behandler alle søknader om godkjenning. Godkjenningen gjelder kun for ett år av gangen.

Sikker Vakt er stiftet av:

Næringslivets sikkerhetsorganisasjon (NSO), nå NSR
Norsk Sikkerhetsforening (NSF),
Norsk Arbeidsmandsforbund (NAF/LO),
Privatansattes Fellesorganisasjon (PRIFO/YS) og
Norske Vaktselskapers Landsforening (NVL/SBL), nå NHO Service

Denne sammensetning sikrer at kundenes (NSR og NSF), de ansattes (NAF og PRIFO) og vaktselskapenes interesser (NHO) er vel ivaretatt. Alle kostnader ved ordningen er finansiert av bransjen selv gjennom søknadsgebyrer.

Sikker Vakt er et uavhengig kontrollerende og rådgivende organ, som skal bidra til at kundene får de tjenester de forventer og har krav på. Videre skal organet sikre at lover og regler blir fulgt og at opplæringen, motivasjonen og sikkerheten til de ansatte er ivaretatt på best mulig måte.

5.10.3 Hvem skal kontrollere vekterbransjen

Det foreligger i dag en diskusjon om politiet fortsatt skal ha ansvar for kontrollen med vekterbransjen, eller om dette skal legges til et selvstendig organ.

For å få en mer effektiv kontroll av vekterbransjen kan man tenke seg flere modeller:

- En sentral enhet i eller utenfor politiet (spesialister med vaktvirksomhet som eneste oppgave).
- Regionale enheter innenfor politiet (det kan utvikles fagmiljøer med økt fokus på vaktforetak).
- På politidistriktnivå, som i dag, men med økt fokus på oppgavene og bedre opplæring av personell (lokalkunnskap er viktig for arbeidet med tillatelser og kontroller).
- En sentral offentlig enhet i symbiose med Sikker Vakt (bransjens eget kontrollorgan).

Av hensyn til at kontrolletaten skal ha best mulig kompetanse og at det oppnås størst mulig grad av likebehandling, vil det være ønskelig med en mest mulig sentralisering av kontrollvirksomheten. Arbeidsgruppen har imidlertid innsett at det på nåværende tidspunkt vil være urealistisk å få gjennomslag for opprettelse av en sentralisert godkjennings- og kontrollordning for vaktvirksomhet.

Uansett hvordan man velger å organisere kontrollvirksomheten, mener arbeidsgruppen at en kontroll bør skje som et tverrfaglig samarbeid med andre kontrollenheter på samme måte som innenfor serveringsbransjen.

5.10.4 Hvordan skal kontrollen gjennomføres

Kontrollen bør skje som en kombinasjon av dokumentkontroll og besøkskontroll. Den innkomne dokumentasjonen vil kunne danne grunnlag for hva som bør sjekkes grundigere ved besøkskontrollen. Grunnlaget for dokumentasjonskontrollen er de opplysningene som foretakene pålegges å sende inn med hjemmel i vaktvirksomhetsloven § 14. Det er viktig med god planlegging av kontrollen.

Foretak som ikke har hatt drift siste tolv måneder skal også levere rapport og regnskap. Hvis de ønsker å fortsette skal de levere en begrunnelse for hvorfor det ikke har vært noen virksomhet siste tolv måneder og bekrefte at de vil starte opp igjen og når.

En kontroll skal skje uanmeldt, men den kan også varsles med en kort frist for fremleggelse av dokumentasjon. Det er vanlig at hovedkontoret kontrolleres først slik at politiet på den måten får dannet seg et bilde av foretaket. Deretter kontrolleres eventuelle distriktskontorer. Det er det politidistriktet som har gitt tillatelsen som er ansvarlig for kontrollen i samarbeid med lokalt politi. Arbeidsgruppen innser at det vil være en uoverkommelig oppgave for et politidistrikt reise rundt i store deler av landet for å være med på kontrollene av et vaktforetaks distriktskontorer. Det foreslås derfor at den fysiske kontrollen forestås av lokalt politi. Dette vil også resultere i at et politidistrikt får en bedre oversikt over hvilke vaktforetak som operer i deres distrikt, en kunnskap som i dag er svært varierende fra politidistrikt til politidistrikt.

I rundskriv 2006/8 punkt 13 uttaler Politidirektoratet:

”Også utenom planlagte kontroller er det viktig at det enkelte politidistrikt holder seg orientert om den vaktvirksomheten som drives i eget distrikt og reagerer dersom det fremkommer opplysninger om at virksomheten drives i strid med gjeldende regelverk, vilkårene i tillatelsen eller i strid med annen lovgivning.”

5.10.5 Hva som skal kontrolleres

Arbeidsgruppen vil påpeke viktigheten av at den pålagte årlige kontrollen med vaktforetakene blir fulgt opp. Hensikten med kontrollen er å påse at det enkelte vaktforetak utøver sin virksomhet i samsvar med lov og med de tillatelser som foretaket har fått. I utgangspunktet vil således kontrollen kunne omfatte hele grunnlaget for vaktforetakets virksomhet. Grunnlaget for kontrollen vil være de opplysninger som foretaket selv sender inn i forbindelse med den årlige rapporteringen.

I rundskriv 2006/8 punkt 13.1 gir Politidirektoratet følgende retningslinjer for kontroll av vaktforetak:

a. Det kan være hensiktsmessig å ta utgangspunkt i den årlige rapporten fra selskapet og kontrollere om virksomheten drives innenfor de rammer som er beskrevet i tillatelsen.

b. Det må undersøkes om selskapet utøver vaktvirksomhet i andre distrikter enn hva som fremgår av tillatelsen.

c. Alle aktuelle opplysningene om selskapet må kontrolleres opp mot de opplysninger politiet har. Dette gjelder navn på foretaket, adresse og telefonnummer samt opplysning om hvem som er daglig leder, styreformann og styremedlemmer.

- d. Det må kontrolleres at det er samsvar mellom hvilke oppdrag foretaket har godkjennelse for og hvilke oppdrag de faktisk utfører.
- e. Det bør avkreves en fullstendig elektronisk liste over ansatte påført personnummer og dato for tiltredelse. Listen skal vise hva vedkommende arbeider med og dato for gjennomgått obligatorisk utdanning.
- f. Listen må kontrolleres mot politiets registre for å fange opp eventuelle straffbare handlinger eller forhold som får betydning for vandelsvurderingen, jf. avsnitt om dette under pkt 3 Vandelsvurderingen.
- g. Det skal kontrolleres at alle som utfører tjeneste som vektere har gjennomgått godkjent grunnutdanning innenfor de frister som fremgår av forskriften. Videre må det påses at vektere som utfører oppdrag som krever særskilt utdanning har gjennomført denne.
- h. Samtlige uniformseffekter bør kontrolleres og sammenlignes med hva som er godkjent i forbindelse med tillatelsen.
- i. Det skal kontrolleres at de som utfører vektertjeneste har legitimasjon som tilfredsstillende oppfyller kravene i forskriften § 7, jf. pkt 9 Legitimasjon.
- j. Dersom foretaket benytter hund skal det kontrolleres at bruk av hund er godkjent av vaktforetaket. Det skal videre kontrolleres at foretaket har utarbeidet instruks for utdanning, godkjenning og bruk av hund, jf. forskriften § 8, 3. ledd. Endelig skal det kontrolleres at hund som benyttes er identitetsmerket med microchip.
- k. Dersom foretaket har ansatt personer som har fått dispensasjon til å benytte batong må det undersøkes om den type batong som benyttes er i samsvar med godkjenningen og at oppbevaringen er i samsvar med det som er bestemt under pkt 7. Videre må det påses at det er utarbeidet dokumentasjon som bekrefter at vektoren har tillatelse til å bære batong.
- l. Det må kontrolleres at obligatoriske forsikringer fortsatt løper. Det vises til pkt. 10 om forsikringer.
- m. Dersom selskapet oppbevarer nøkler for oppdragsgivere må det kontrolleres at oppbevaringen er tilfredsstillende.
- n. Det må kontrolleres at foretakets vakt- og alarmsentral fungerer tilfredsstillende.
- o. Selskapet må kunne dokumentere at politiattest er innhentet før tiltredelse. Det skal fremgå av den enkelte ansattes personaliamappe at politiattest er innhentet og at vandelen er kontrollert.
- p. Dersom kontrollen avdekker brudd på pålegget i strafferegistreringsforskriften § 20 om destruksjon av politiattester skal det gis pålegg om tilintetgjørelse.”

Arbeidsgruppen kan i det vesentlige slutte seg til de punktene som fremgår over, men har følgende bemerkninger:

Ved kontroll av opplysninger vedrørende foretaket skal også foretaksnummeret/ organisasjonsnummeret kontrolleres. Videre skal det kontrolleres at det foreligger tilstrekkelig skille mellom vakttjeneste og servicetjeneste. Vandel skal kontrolleres på alle personer i tilknytning til vaktforetaket som i henhold til vaktvirksomhetsloven skal ha tilfredsstillende vandel, dvs. eiere, styremedlemmer, deltagere, daglig leder, ansatte. Det skal også foretas kontroll med hvem som har ansvar for vandelskontroll i foretaket.

Kontroll av vekternes utdanning må også omfatte at de nødvendige regodkjenninger er gjennomført. Det må kunne forevises skriftlig dokumentasjon for rekruttering, ansettelse og opplæring av personell som utfører vakttjeneste.

Kontroll av uniformseffekter omfatter også uniformert materiell som for eksempel kjøretøy. Det skal videre kontrolleres at hundeevipasjen er godkjent og har foretatt nødvendig regodkjennning. Forskrifter om utdanning, godkjennelse og bruk av hund skal gis av departementet. Når det gjelder batong vil dette ikke lenger være aktuelt, jf. punkt 5.7.5. Det skal utføres kontroll av innrapporteringer vedrørende bruk av håndjern, fysisk makt osv.

Ved forespørsel må foretaket kunne dokumentere at foretaket er registrert i de nødvendige offentlige registre, at det har levert revisorgodkjent regnskap (hvis pliktig), at det har overholdt sine betalingsforpliktelser med hensyn til MVA (dersom pliktig), at det er registrert hos fylkesskattesjefen, og at foretaket ikke er skyldig skatter og avgifter. Opplysninger om dette skal være krysset av i den årlige rapporten foretaket skal innsende til politiet, men skal kunne fremskaffes ved forespørsel.

I sitt rundskriv 2006/4 av 7. februar 2006 har dessuten Politidirektoratet regulert myndighetskontroll av verditransporter i regi av Norges bank eller andre transportører når transporten stanses i trafikkontroll utført av offentlige myndigheter.

Arbeidsgruppen foreslår at det utarbeides nye forskrifter for kontroll av vaktforetakene og hvilke opplysninger som skal sendes inn til politiet/hvilke opplysninger som skal være tilgjengelige på forespørsel. Det må også utarbeides nytt skjema for kontroll av vaktforetak.

5.10.6 Elektroniske hjelpemidler for å muliggjøre en reell kontroll

Nasjonalt vaktvirksomhetsregister. Se nærmere om dette under punkt 5.11.

Elektronisk vandelskontroll. Se nærmere om dette under punkt 5.5.3.8.

5.10.7 Følger av mangler eller uregelmessigheter

Som nevnt over er det ved ytre etat usikkerhet vedrørende hva slags reaksjoner som skal gis ved uregelmessigheter som avdekkes ved kontroller. Dette kan tyde på et behov for signalisering ut til politidistriktene om hvilke følger avdekking av uregelmessigheter vil kunne få for vaktforetaket.

Manglende innrapportering:

Dersom den pålagte innrapportering ikke skjer i tide skal det purres opp og settes en frist for innrapportering. Det kan vurderes å innføre forsinkelsesgebyr i forbindelse med purring på innrapportering. Dersom innrapportering ikke skjer til tross for purring, kan foretakets tillatelse tilbakekalles.

Avdekkede mangler:

I tilfeller hvor det foreligger mangler som enkelt kan rettes opp, bør det settes en frist for foretaket til å rette disse. Dette kan vurderes å kombineres med forsinkelsesgebyr. En aktuell problemstilling er at et godkjent foretak har utøvet vaktvirksomhet i et politidistrikt hvor det ikke har tillatelse. Dersom det foreligger større mangler som ikke kan rettes, kan tillatelsen tilbakekalles.

Manglete aktivitet:

Arbeidsgruppen er kjent med at det i dag eksisterer mange ”døde” tillatelser og ser behov for at det ryddes opp i dette. Gruppen ønsker derfor å presisere at tillatelser kan tilbakekalles på grunn av manglende aktivitet. Det vises her også til det som er skrevet under punktet ”Tilbakekall av tillatelse”. Foretak som ikke har hatt drift det seneste året og som ikke har levert rapport etter purring, vil anses som opphørt.

Dersom foretaket har tillatelse til å utøve flere typer vaktjenester, eller utøve vaktjeneste i flere politidistrikter og det i en eller flere av disse kategoriene/politidistriktene ikke har vært aktivitet siste året, kan tillatelsen til å utøve denne type vaktvirksomhet tilbakekalles.

Dersom et foretak har fått tillatelse til å utøve vaktvirksomhet, men virksomheten ikke er startet opp innen ett år etter at tillatelsen er gitt, og det ikke leveres inn rapport som gir en fyllestgjørende begrunnelse på hvorfor virksomheten ikke er igangsatt, kan tillatelsen tilbakekalles. Det samme vil gjelde for tillatelse til flere kategorityper vaktvirksomhet eller til virksomhet i flere politidistrikt.

5.10.8 Meldeplikt for andre

Arbeidsgruppen foreslår, etter modell fra serveringsloven § 11, å lovfeste en meldeplikt for skatte- og avgiftsmyndighetene og Arbeidstilsynet til politiet, dersom disse avdekker forhold gjennom egen virksomhet som antas å være av vesentlig betydning for vurderingen av om en tillatelse til å utøve vaktjenester skal trekkes tilbake etter § 7. Vedkommende myndigheter plikter i så fall på eget initiativ og uten hinder av taushetsplikt å informere politiet om slike forhold. Meldeplikten er altså begrenset til forhold ”av vesentlig betydning for om vurderingen av om en tillatelse til å utøve vaktjeneste skal trekkes tilbake etter § 7”. Fritaket fra taushetsplikt er følgelig også begrenset til slike opplysninger. De ulike etatene må selv vurdere hva det vil kunne være av vesentlig betydning for politiet å kjenne til. Som eksempel på forhold av ”vesentlig betydning” kan være opplysninger om at foretaket som har tillatelsen til å utøve vaktvirksomhet har begått alvorlige eller gjentatte straffbare brudd på skatte- og avgiftslovgivningen enten i forbindelse med tidligere næringsvirksomhet eller i tilknytning til driften av det aktuelle vaktforetaket.

5.11 SENTRALT VAKTVIRKSOMHETSREGISTER

5.11.1 Gjeldende rett

Inntil 1995 ble det ikke ført noe landsdekkende register over godkjente vaktsselskap. I medhold av § 9 i personregisterloven av 9. juni 1978, ga Datatilsynet ved konsesjon 95/394-2 Justisdepartementet og politiet konsesjon til å føre henholdsvis et sentralt register og lokale registre over vaktsselskaper.

På denne bakgrunn ble et landsdekkende register over vaktelskaper opprettet 1. april 1995. Registeret har vært brukt i forbindelse med behandling av søknader, kontroll av virksomheter og til å gi en fullstendig oversikt over virksomhetene. I utgangspunktet var det Landsdelspolitikammer Østlandet som på vegne av Justisdepartementet førte registeret. Hvert politidistrikt fører et lokalt register, og opplysninger fra dette skal oversendes til det landsdekkende registeret en gang i måneden. Etter opphevelse av landsdelsordningen er registerføreransvaret for det landsdekkende vaktelskapsregisteret overlatt til Oslo politidistrikt. Ved Oslo politidistrikt må de opplysningene som mottas fra de andre politidistriktene legges inn manuelt i det landsdekkende registeret. Det landsdekkende registeret er det samme som de lokale registrene, men det inneholder opplysninger fra hele landet. Det er kun Oslo Politidistrikt som har tilgang til den ”samlede” oversikten.

Selv om opprettelsen av et databasert landsdekkende register over vaktelskaper har vært en viktig styrking av myndighetenes mulighet for å føre kontroll med vaktelskapsbransjen, har ikke eksisterende register tilstrekkelig funksjonalitet til å møte dagens behov. Allerede på slutten av 1990-tallet hadde Landsdelspolitikammer Østlandet problemer med å holde det landsdekkende registeret à jour på grunn av manglende innrapportering fra politikamrene. Det foreligger i dag ingen automatikk i oversendelsen av informasjonen.

5.11.2 Hjemmel for å opprette et nytt landsdekkende vaktvirksomhetsregister

Etter personopplysningsloven av 2000 er dagens register ikke konsesjonspliktig, da det kun har opplysninger om næringsdrivende. Det inneholder heller ingen sensitive personopplysninger.

Skal man ha en effektiv kontroll med vaktforetakene og deres virksomhet, er det behov for et sentralt databasert register. Et slikt register må fungere som et saksbehandlingsverktøy, noe som innebærer behov for registrering av blant annet enkelte sensitive personopplysninger. I henhold til personopplysningsloven § 33 vil dette medføre krav om konsesjon med mindre man får en egen hjemmel i vaktvirksomhetsloven. Det foreslås derfor at man inntar en egen hjemmel i vaktvirksomhetsloven for å opprette et funksjonelt sentralt register over vektorsbransjen.

5.11.3 Hva bør et slikt register inneholde?

Arbeidsgruppen mener at et slikt register bør inneholde:

- oversikt over alle vaktforetak med hovedkontor og underkontor/datterselskap,
- opplysninger om når foretaket er kontrollert,
- resultatet av kontrollen,
- oversikt over de ansatte med vandel og utdanning, og
- oversikt over daglig leder, styrerepresentanter, eiere osv. med vandel.

5.11.4 Status elektronisk vaktvirksomhetsregister

Det ble i 2007 nedsatt en arbeidsgruppe under ledelse av Politidirektoratet som skulle se på et nytt vaktvirksomhetsregister. Arbeidsgruppen utarbeidet en funksjonell kravspesifikasjon, med bl.a. følgende viktige elementer:

- felles sentralt saksbehandlingsverktøy
- inkluderer nye tillatelser, endringer, utvidelser, tilbakekallinger osv.
- arkiv for all korrespondanse
- komplett oversikt for hele landet

- saksbehandlere endrer kun eget distrikt
- forespørsler/tillatelser mellom distriktene via registeret
- skal ta høyde for vekterregister, HVIS fremtidig lovverk åpner for det
- rapportmulighet på forskjellige nivå, alle aktuelle parametere
- skal håndtere alle former for gebyr
- mulighet for ekstern lesetilgang for deler av innholdet i registeret

Det kan foreløpig se ut for at det er mest hensiktsmessig å legge all informasjon inn på nytt, da innholdet i dagens løsning ikke har tilstrekkelig kvalitet. Arbeidsgruppens innstilling ble sendt på høring til alle politidistrikt i slutten av 2007, og det fremkom få tilbakemeldinger med ønsker om endringer. Forslaget til funksjonell kravspesifikasjon er fortsatt til behandling i Politidirektoratet.

Den vandelsmessige kontroll er derfor, inntil videre, tenkt å foregå i henhold til prosjekt med PDMT/Oslo politidistrikt, samt ved de enkelte politidistrikt.

5.12 STRAFFERETTSLIG VERN FOR VEKTERE

5.12.1 Innledning

Offentlige tjenestemenn, herunder polititjenestemenn, har et økt strafferettslig vern i henhold til straffeloven § 127. Vold mot en polititjenestemann, som hindrer ham i å utføre en tjenestehandling, resulterer normalt i ubetinget fengsel for gjerningsmannen. Dette høyner i praksis terskelen for å øve vold mot politiet. Dermed reduseres antall tilfeller hvor politiet må bruke fysisk makt mot person for å få gjennomført en tjenestehandling.

5.12.2 Hvor vanlig er det at vektere utsettes for vold?

Vektere utsettes for vold i tjenesten. Men i politiets elektroniske straffesaksregister er det ingen kode som spesielt gjelder anmeldelser fra vektere for legemskrenkelsler. Politistatistikken kan følgelig ikke gi noen informasjon om antall anmeldelser fra vektere for slike lovbrudd. En vokter vil normalt rapportere til sin overordnede i vaktforetaket om voldsutøvelse han er blitt utsatt for i tjenesten. Men ingen av de forespurte foretakene fører en statistisk oversikt over antallet voldshandlinger mot egne vektere.

Søk i databasen "Lovdata" viser at det i løpet av de siste fem år er avsagt hele 15 straffedommer mot personer som har øvet vold, eller fremsatt alvorlige trusler om vold, mot vektere. Disse tallene gir imidlertid ikke grunnlag for sikre slutninger om omfanget av den faktiske vold som vektere utsettes for i tjenesten. Man må tvert i mot regne med at også ved denne type voldslovbrudd er det et meget betydelig antall tilfeller som ikke kommer til politiets kunnskap gjennom anmeldelse. Av de anmeldte forhold er det sannsynligvis bare et mindre antall som resulterer i en straffedom.

Den vold vektere blir utsatt for, er til dels av alvorlig art. Noen eksempler¹⁰:

- gjerningsmannen tok strupetak på vekteren med hendene og/eller sparket ham i bena, på ryggen og i bakhodet.
- gjerningsmannen stakk fingrene i øynene på vekteren.
- gjerningsmannen skar vekteren i hånden med en tapetkniv.

¹⁰ Eksemplene er hentet fra de senere års straffedommer.

- gjerningsmannen slo en kvinnelig vekter i ansiktet, tok tak i jakkekragen hennes og ristet henne gjentatte ganger, slik at hun fikk pusteproblemer.
- gjerningsmannen forsøkte å skade vekter med 20-30 cm lang glassbit og hurtigkjetting.
- gjerningsmannen slo til en vekter slik at han brakk nesen.
- gjerningsmannen skallet vekteren i ansiktet.
- gjerningsmannen sparket vekteren i ansiktet slik at han brakk nesen.

Det å bli utsatt for vold synes å være en klar yrkesrisiko for vektere som utfører vaktteneste.

5.12.3 Historikk

Spørsmålet om også å gi ansatte i vaktelskaper samme strafferettslige beskyttelse som blant annet polititjenestemenn, ble nøye drøftet under Stortingets behandling av departementets proposisjon til vaktvirksomhetsloven av 1988. Under Odelstingsbehandlingen av lovforslaget delte medlemmene seg i et flertall og et mindretall.

Flertallet mente at vektere ikke burde gis et strafferettslig vern etter straffeloven § 127. En mente at det ville være å gå for langt dersom man ga vektere den samme strafferettslige beskyttelse som offentlige tjenestemenn har under utførelse av tjenestehandlinger. Det kunne fremstå som en indirekte måte å gi vektere status som politi på, hvilket bare ville medføre uklarhet med hensyn til vekternes status og myndighet. I tillegg kunne man risikere å skape større uklarhet om hvorvidt vekternes oppgaver var å anse som offentlig eller privat virksomhet.

Mindretallet var av den motsatte oppfatning, og hevdet at det var viktig at vold mot vektere resulterte i ubetingede fengselsstraffer. Den beste måten å sikre dette på var å gi straffeloven § 127 anvendelse. Resultatet av behandlingen i Stortinget ble at vektere ansatt i private selskaper ikke fikk den strafferettslige beskyttelse som straffeloven § 127 gir offentlige tjenestemenn.

Vaktvirksomhetsutvalget, som skulle forberede en ny lov om vaktvirksomhet, inntok i sin innstilling av april 1997 det samme standpunkt som Odelstingets flertall ga uttrykk for i 1988, men uten å drøfte dette nærmere. I Ot.prp. nr. 54 (1999-2000) sluttet Justisdepartementet seg til det samme standpunkt. I Innst. O. Nr. 20 (2000-2001) ga justiskomiteen imidlertid uttrykk for denne oppfatning:

”Komiteen viser til at vekterens oppgaver utgjør et supplement til politiets arbeid, og at selv om bruk av makt er politiets oppgave, vil også vekternes arbeid kunne omfatte truende og potensielt farlige situasjoner. Vekterne utfører et viktig arbeid for å bidra til økt trygghet i samfunnet, og den risiko som slikt arbeid innebærer har etter komiteens syn økt de senere årene som følge av at kriminaliteten er blitt grovere. Det kan derfor være naturlig på nytt å vurdere et bedre strafferettslig vern for vold mot vektere, på linje med reglene i straffelovens § 127 om vold mot offentlig tjenestemann. Komiteen ber derfor departementet komme tilbake med et forslag til bedre strafferettslig vern for vekterne.”

5.12.4 Bør en særlig rettsbeskyttelse gis?

Arbeidsgruppen legger til grunn at det er noe upresist å hevde at straffeloven § 127 gir offentlige tjenestemenn økt strafferettslig vern. Det er ikke tjenestemannen personlig, men den offentlige tjenesteutøvelse, som denne bestemmelsen skal beskytte. Dersom bestemmelsen skal utvides til også å

gjelde vektere, blir det tilsvarende ikke vekteren personlig som skal beskyttes, men vektertjenesten. Dette perspektivet er viktig å fastholde når en utvidelse av straffeloven § 127 skal vurderes.

Odelstingsflertallet fra 1988 begrunnet sitt standpunkt om at vektere ikke burde ha samme strafferettslige vern som polititjenestemenn med at dette vil kunne skape uklarhet om grensen mellom politirollen og vokterrollen. Dette var et reelt argument slik som forholdene var i 1988. I løpet av de tyve år som nå er gått, har forholdene imidlertid endret seg betydelig. Vokterrollen fremstår i dag som langt mer festnet og presis enn tidligere. Den ervervsmessige vaktvirksomheten er nøye regulert gjennom lov og forskrift, og det er etablert en omfattende offentlig kontrollordning med denne virksomheten. Den argumentasjon som Odelstingsflertallet bygget sitt standpunkt på i 1988 må derfor i dag sies å ha fått en vesentlig redusert vekt, men har nok fortsatt en viss betydning.

Samtidig har utviklingen frem til i dag forsterket den argumentasjon som justiskomiteen pekte på i 2000, da den ba departementet komme tilbake med et forslag til bedre strafferettslig vern for vekterne. Spesielt gjelder dette komiteens påpeking av at vekterne utfører et viktig arbeid for økt trygghet i samfunnet, og at den risiko vekternes arbeid innebærer har økt de senere årene fordi kriminaliteten er blitt grovere.

Også retts teknisk vil det være en fordel dersom vektere gis strafferettslig vern. Rettstilstanden i dag er slik at offentlig ansatte vaktmannskaper har strafferettslig vern etter § 127, men privat ansatte vaktmenn (vektere) har det ikke. Videre vil en vokter unntaksvis likevel ha strafferettslig vern, nemlig når han i en gitt situasjon yter en polititjenestemann eller en annen offentlig tjenestemann bistand. Denne rettslige uoversiktighet, og den bevisvil som alt dette skaper, kan lett unngås ved å la vektere omfattes av straffeloven § 127.

Det er alminnelig antatt at det strafferettslige vern som polititjenestemenn nyter i medhold av straffeloven § 127 er med på å heve terskelen for å øve vold mot slike tjenestemenn. Denne forebyggende effekt er til nytte både for den politimessige tjenestehandling, politimannen personlig og for den potensielle gjerningsmann. Tilsvarende er det grunn til å regne med at et tydelig uttrykt strafferettslig vern for vektere kan heve terskelen for å øve vold mot dem. Dermed reduseres antall tilfeller hvor vektere må bruke fysisk makt for å forsvare seg selv eller andre. En verdifull forebyggende effekt kan følgelig hentes ved å gi vektere strafferettslig vern etter straffeloven § 127.

Vaktvirksomhetslovutvalget i 1997 antok at det etter omstendighetene ville være et straffskjerpene moment at en voldshandling er rettet mot en uniformert vokter i tjeneste. Dette har domstolene lagt til grunn i praksis. Ved straffeutmålingen i straffesaker mot personer som har øvet vold mot vektere, er det i flere dommer pekt på at vektere pga deres utsatte stilling har særlig krav på strafferettslig vern etter straffeloven. For eksempel skriver Borgarting lagmannsrett i en kjennelse av 6. januar 2000, som omhandlet vold mot en uniformert vokter i tjeneste: Vaktmannskap er av de grupper som har særlig krav på beskyttelse og strafferettslig vern. Den samme domstolen skriver i en kjennelse av 19. desember 2003, som gjaldt en sak hvor en person hadde tatt strupetak på en vokter: "Retten er enig med tingretten i at allmennpreventive grunner tilsier en streng straff, i det fornærmede tilhører en yrkesgruppe som på grunn av sin utsatte posisjon har krav på et sterkt strafferettslig vern."

Dette standpunkt er videre lagt til grunn i Ot.prp. nr 8 (2007-2008) vedrørende ny straffelov der man blant annet foreslår generelle regler om formildende og skjerpene omstendigheter i straffeutmålingen. I forslaget til ny straffelov § 77 heter det blant annet følgende:

§ 77 Skjerpende omstendigheter

Ved straffeutmålingen skal det i skjerpende retning i sær tas i betraktning at lovbruddet:

.....

h) har rammet personer som er forsvarsløse eller særlig utsatt for lovbrudd,

.....

I de særskilte merknadene til bestemmelsen heter det på side 271 blant annet følgende:

Alternativet ”særlig utsatt” tar spesielt sikte på personer som har et yrke eller en beskjeftigelse som kan gjøre dem særlig utsatt for lovbrudd, og hvor det er grunn til å gi dem en særlig strafferettslig beskyttelse. Ansatte i fengslene eller ved institusjoner som behandler personer med psykiske avvik, lærere ved visse skoler, ansatte ved offentlig tilgjengelig persontransport som for eksempel konduktører i NSB, drosjesjåfører, vektere og vakter er alle eksempler på dette.

Selv om høringsinstansene var delt i synet på Justisdepartementets forslag om at den nye straffeloven skal inneholde bestemmelser om skjerpende og formildende omstendigheter ved straffeutmålingen, går departementet inn for et slikt forslag.

5.12.5 Arbeidsgruppens vurdering

Arbeidsgruppen slutter seg til de synspunkter som har vært rådende ved tidligere behandling av spørsmålet. Vektere ansatt i private selskaper bør ikke omfattes av gjeldende straffelov § 127 (som foreslås sammenslått med gjeldende § 128 og videreført i ny § 155). Dersom man ga vektere ansatt i private firmaer den samme beskyttelse som offentlige tjenestemenn har under utførelse av offentlige gjøremål, vil dette kunne medføre uklarhet med hensyn til vekternes status og myndighet, og dessuten bare skape større uklarhet om hvorvidt vekternes oppgaver er å anse som offentlig eller privat virksomhet. Man ser dessuten at ved domstolenes utmåling av straff vil det kunne være et straffeskjerpende moment dersom vold er utført mot en uniformert vakter under utførelse av sin tjeneste. Videre fremgår det også av Ot.prp nr 8 (2007-2008) at vold mot vektere som er i tjeneste vil kunne være straffeskjerpende. Arbeidsgruppen ser derfor intet behov for å foreslå endring i gjeldende rett.

5.13 GEBYR:

5.13.1 Innledning

I vaktvirksomhetsloven § 15 annet ledd heter det:

”Departementet kan i forskrift bestemme at det skal betales gebyr ved etablering og drift av vaktvirksomhet, og gi nærmere bestemmelser om dette.”

I vaktvirksomhetsforskriften § 13 har departementet bestemt at:

”Det skal betales gebyr ved etablering og drift av vaktvirksomhet.

For tillatelse til å utøve eller inngå avtale om vaktvirksomhet innen et politidistrikt betales forskuddsvis et grunngebyr tilsvarende 20 ganger rettsgebyret. I tillegg betales et gebyr tilsvarende 3 ganger rettsgebyret for hvert politidistrikt hvor virksomheten skal utøves. Ved endringer i

virksomheten som medfører at ny tillatelse må gis, lovens § 4, jf. § 1, betales et gebyr tilsvarende 3 ganger rettsgebyret.

I forbindelse med innsendelse av rapport nevnt i lovens § 14 annet ledd til tillatelses- og kontrollmyndigheten betaler vaktforetaket hver gang et gebyr tilsvarende 2 ganger rettsgebyret, etter nærmere retningslinjer fastsatt av Politidirektoratet.

Hver gang politiet rykker ut på feilalarm meldt fra vaktforetak, kan politiet kreve gebyr fra vaktforetaket tilsvarende 2 ganger rettsgebyret.”

Politiet mangler både personell og kvalifikasjoner for å kunne gjennomføre en reell kontroll med vokterbransjen. En forsvarlig kontroll av vaktforetakene koster penger. Arbeidsgruppen foreslår derfor at det årlige gebyr som det enkelte vaktforetak skal betale for kontroll, kanaliseres tilbake til politiet ved tilsvarende økte budsjetter. Siden størrelsen på gebyret skal avspeile kostnadene til det arbeidet gebyret gjelder, vil det innebære at politiet kan få tilsvarende mer ressurser til å føre kontroll med vaktforetakene.

Det samme prinsippet bør også gjelde for gebyret som betales for behandling av søknad om tillatelse til å utøve vaktvirksomhet, eller for å utvide virkeområdet for en tillatelse – enten geografisk utvidelse eller kategori vaktjeneste.

5.13.2 Dagens gebyrordning

Dagens gebyrer fremgår av forskriften § 13, og er som følger:

Etableringsgebyr: 20 x rettsgebyr + 3 x rettsgebyr pr politidistrikt foretaket vil operere i.

Ved innsendelse av rapport: 2 x rettsgebyr

Politiets utrykning på feilmelding: 2 x rettsgebyr

5.13.3 Etableringsgebyret

Arbeidsgruppen foreslår ingen endring av etableringsgebyret. Dette skal innbetales før søknad om å drive vaktvirksomhet behandles, men dersom det er meningen at gebyret skal gjenspeile statens (i dette tilfelle politiets) arbeid med saken, er det ikke naturlig at gebyret tilbakebetales slik det gjøres i dag hvis søknaden ikke innvilges. Politiet vil ofte ha nedlagt mye arbeid for å komme frem til at søker ikke tilfredsstillende vilkårene for å kunne få en slik tillatelse. Arbeidsgruppen foreslår derfor å endre dette.

5.13.4 Kontrollgebyret

Arbeidsgruppen foreslår å øke gebyret til et nivå som avspeiler de faktiske utgiftene som kontrollarbeidet medfører for politiet. Se det som er sagt under innledningen om økning av politiets budsjetter tilsvarende for at de skal kunne utføre kontrollen på en tilfredsstillende måte. Dette er en forutsetning for å kunne utføre en reell og tilfredsstillende kontroll med vokterbransjen.

Bransjen betaler i dag en del penger til Sikker Vakt for å ha en kontrollinstans. Bransjen ønsker imidlertid at det offentlige tar over dette ansvaret slik det også er forutsatt i dagens regelverk. Dette innebærer at politiet må tilføres tilstrekkelig kompetanse og ressurser for å kunne utføre den pålagte oppgaven. Dersom politiets kontroll blir tilfredsstillende, vil kontrollen som i dag utføres av Sikker Vakt bli avvirket. Å øke kontrollgebyret vil således ikke medføre ytterligere byrder for størstedelen av bransjen, fordi midlene bare vil bli omfordelt. Det er imidlertid noen foretak som ikke er medlem av Sikker Vakt, disse vil da få økte utgifter, men det er kanskje disse det er størst behov for å kontrollere.

Gebyret må settes i forhold til politiets ressursbruk ved kontrollarbeidet. Ved fastsettelsen av gebyret det enkelte foretak skal betale, må det sees hen til foretakets størrelse. Beregningen kan skje enten ut fra omsetning eller antall ansatte.

5.13.5 Gebyr for politiets utrykning ved feilmeldinger

I sitt rundskriv 2006/8 punkt 12 antar Politidirektoratet at det bare vil være aktuelt å kreve slikt gebyr i tilfeller der feilmeldinger skyldes forhold som kan bebreides foretaket. Som eksempler nevnes manglende oppfølging av feil og teknisk svikt utløst av kraftig tordenvær. Arbeidsgruppen kan videre tenke seg manglende oppfølging av informasjon/opplæring av kunder om bruk av alarmer. Dette bygger på erfaring av de mange feilmeldinger om ran, som har sin årsak i at kunden ikke hadde tilstrekkelig kunnskap om bruken av alarmer. Dette vil kunne ha en oppdragende effekt på de som er tilknyttet systemene for å hindre unødvendige utrykninger. Mange utrykninger kunne vært unngått hvis det hadde vært gitt bedre informasjon og opplæring av de som utløser alarmer.

Arbeidsgruppen foreslår derfor at man vurderer størrelsen på "utrykningsgebyret", både førstegangsbeløpet, men også en økning ut over dette ved gjentatte feilmeldinger fra samme kunde eller av samme årsak.

Det antas at vaktforetaket kanalisere gebyrbeløpet videre over på kunden uten videre tiltak. For å kunne oppnå en motivasjon for foretaket til å ta tak i problemet, bør man i tillegg til økning av gebyret også vurdere en hjemmel for tilbakekall av tillatelsen til å drive vaktvirksomhet ved gjentatte utrykninger til samme alarm og dette er påpekt av politiet flere ganger uten av foretaket synes å ha interesse av å utbedre alarmer eller rutiner knyttet til denne.

KAP. 6 ADMINISTRATIVE OG ØKONOMISKE KONSEKVENSER AV ARBEIDSGRUPPENS FORSLAG

6.1 ADMINISTRATIVE OG ØKONOMISKE KONSEKVENSER FOR DET OFFENTLIGE

Arbeidsgruppens forslag vil medføre økte utgifter for politiets tillatelses- og kontrollvirksomhet, herunder blant annet til etablering av et landsdekkende vaktvirksomhetsregister.

Arbeidsgruppen foreslår at politiets arbeid med tillatelsene skal gebyrlegges. Gebyret skal gjenspeile politiets faktiske utgifter med arbeidet. Politiets budsjetter foreslås økt tilsvarende for å sikre kvalitetsmessig arbeid fra politiets side.

Tilsvarende foreslår arbeidsgruppen et gebyr knyttet til den årlige kontrollen. Gebyret skal bidra til å dekke politiets faktiske utgifter ved kontrollen, herunder også intern opplæring i politiet og økte ressurser til arbeidet. Dette forutsetter at budsjettene til politiet økes tilsvarende som gebyrenes samlede størrelse.

Som det fremgår av oversikten i punkt 3.1.2.4, finnes det minst 210 godkjente vaktforetak (hovedkontor). Anslagsvis vil utekontrollen med hvert enkelt foretak kreve ett dagsverk av to personer, altså totalt minst 420 dagsverk. I tillegg kreves ett dagsverk til forberedelser og etterarbeid, minst 210 dagsverk. Godkjenning av foretak estimeres til rundt ½ dagsverk pr. foretak. Utvidelse av lovens virkeområde til å omfatte egenvakthold og opplæringsforetak vil øke antallet søknader om tillatelse til å utføre vakttjenester betydelig de første årene. Det er trolig snakk om flere hundre serveringssteder som utfører egenvakthold med sine ansatte i dag. Disse må, dersom arbeidsgruppens forslag får gjennomslag, registrere seg som vaktforetak dersom de ikke i stedet velger å leie inn vakttjenester av allerede godkjent vaktforetak i stedet.

Tillatelses- og kontrollvirksomheten vil derfor medføre betydelige økte utgifter til politiet etter at ordningen fullt ut er kommet på plass, men vil avta noe etter at de nye foretakene er gitt tillatelse. Det er derfor vanskelig å beregne eksakte utgifter, men basert på anslag ovenfor vil arbeidsgruppen anta at det de første årene vil medføre økte samlede utgifter for politiet på 10 – 15 millioner kroner for deretter å avta til 5 – 10 millioner.

Det legges også til grunn at politiet trenger økt kompetanse til å utføre oppgavene på en tilfredsstillende måte. Personell må skolerers og derav tas ut av arbeid for et tidsrom. Dette vil også medføre økte ressurser.

Forvaltningsorganer som i dag driver egenvakthold vil videre måtte omorganisere seg for å fylle kravene til å være et vaktforetak.

Utvidelse av personkretsen som omfattes av vandelskravet vil også bety utstedelse av flere politiattester.

Utarbeidelse av læreplaner mv. vil også medføre enkelte kostnader for det offentlige.

De økonomiske og administrative konsekvenser av forslagene må avklares nærmere i forbindelse med høringen.

6.2 ADMINISTRATIVE OG ØKONOMISKE KONSEKVENSER FOR PRIVATE INTERESSER

Økt timeantall i utdanningen og strengere krav til hva opplæringen skal inneholde vil medføre økte kostnader for den enkelte vokter selv og for bransjen.

Arbeidsgiversiden har gitt signaler om at flertallets forslag vil medføre store økonomiske konsekvenser for bransjen. I tillegg er det påpekt at forslaget om at utdanningskravene også skal gjelde for vikarer og midlertidig ansatte vil gjøre det krevende for vaktforetaket å etterleve behovet for personell som tilfredsstiller utdanningskravene ved midlertidig oppbemanning ved ferie, sykefravær, korttidsoppdrag etc. Arbeidsgruppens flertall antar at dette i stor grad kan løses ved tilstrekkelig planlegging.

Enkelte som i dag driver egenerhold vil måtte omorganisere seg for å fylle kravene til å være et vaktforetak. Det antas at dette særlig vil få betydning for deler av serveringsbransjen. For de som i dag tilbyr kurs innenfor vekteropplæring kan det også tenkes at omorganisering er nødvendig.

Å stille vandelskrav til eiere og personer med innflytelse på foretakets virksomhet vil muligens medføre enkelte mindre økonomiske og administrative konsekvenser. Tilsvarende gjelder for forslagene at uniformering av materiell skal være godkjent og krav om et standardisert vokter ID-kort.

De økonomiske og administrative konsekvenser må avklares nærmere i forbindelse med høringen.

KAP. 7 SPESIELLE MOTIVER

Til § 1 Lovens formål (Ny):

Formålsbestemmelsen er ny i forhold til dagens vaktvirksomhetslov.

Hensikten med formålsbestemmelsen er at den skal være et moment ved tolkningen av lovens øvrige regler. Det som er bakgrunnen for vaktvirksomhetsloven er å ivareta rettssikkerheten til de som kommer i kontakt med vektere. Dette vil i første rekke gjelde personer som vektere griper inn overfor, men også publikum. Rettssikkerheten vil sikres ved at man sørger for at de som har tillatelse til å tilby vaktjenester utfører denne tjenesten på en lovlig og forsvarlig måte, og at de som utfører tjenestene er tilstrekkelig kvalifisert for oppgaven. Måter å sikre den ønskede gode kvaliteten i vaktvirksomhetsbransjen vil være en vurdering avandel, skikkethet og tillit både hos de som tilbyr vaktjenester og hos de som utfører vaktjenester. I tillegg er det viktig at de som utfører vaktjenester får en utdanning som setter dem i stand til å utføre oppgavene sine på en trygg og forsvarlig måte, slik at de i minst mulig grad utsetter seg selv eller andre for unødvendig fysisk maktbruk. For å kunne sikre en lovlig og forsvarlig vaktvirksomhetsbransje, er det videre viktig at det føres kontroll med virksomheten. De som skal kontrollere bransjen må ha tilstrekkelige kvalifikasjoner og ressurser for å utføre en forsvarlig kontroll.

Det er ikke ønskelig at vaktvirksomhetsbransjen verken i Norge eller i utlandet tilbyr eller utfører tjenester som er i strid med loven i det landet det gjelder eller i strid med internasjonale rettsregler. Dette vil gjerne være oppgaver som ligger nær opp mot militær virksomhet. Hvis man er kjent med at et godkjent foretak tilbyr slike tjenester eller opplæring til slike tjenester, vil det kunne få følger for foretakets tillatelse. Hvis et foretak som søker om tillatelse til å utøve vaktvirksomhet, tilbyr slike tjenester vil det ikke kunne få tillatelse til å utøve vaktvirksomhet i Norge.

Til § 2 Lovens virksområde (Dagens § 1):

Dette er § 1 slik loven lyder i dag.

I stor grad har paragrafen den samme teksten som dagens bestemmelse, men det er forslag til to vesentlige endringer:

For det første er det foreslått at egenvakthold skal omfattes av vaktvirksomhetsloven. Bakgrunnen for dette er en stadig økende kreativitet når det gjelder å omgå vaktvirksomhetslovens regler ved å etablere en form for egenvakthold. Dette innebærer at det blant annet ikke stilles krav tilandel eller utdanning for de som skal utføre vakttjenesten, noe som svekker rettssikkerheten både til de som kommer i kontakt med disse vekterne og til vekterne selv. Endringen innebærer at bedrifter og forvaltningsorganer som i dag har eget ansatt personell som utfører vakttjenester på bedriftens/forvaltningsorganets områder heretter må oppfylle vilkårene for å bli godkjent som vaktforetak. Det er tilstrekkelig at den delen av bedriften/forvaltningsorganet som utøver denne tjenesten skilles ut som en juridisk atskilt enhet (for eksempel en egen avdeling).

Det er vanskelig å lage noen entydig definisjon av egenvakthold i vaktvirksomhetssammenheng. Det er imidlertid ikke ment å omfatte vanlig sporadisk vederlagsfri nabohjelp (at man ser etter naboens hus mens denne er på ferie), eller at en vaktmester sjekker at bygningen er tom og alt er i orden før han

låser og går for dagen. Videre antar man at vaktoppdrag som utøves sporadisk og har lite omfang vil falle utenfor. Men politiet er gitt hjemmel til å vurdere om et arrangement er av en slik art eller størrelse at det vil være behov for å kreve at det benyttes godkjente vektere. Når det gjelder mottak og behandling av, samt utrykning etter slike signaler er loven ikke ment å ramme slike tjenester som er en integrert del av de kommunale eller statlige tjenester – for eksempel de offentlige nødsentralene, og spesielle alarmer som er knyttet opp til disse.

En annen følge av dette er at man også må få et klarere skille mellom hva som er vakttjenester og hva som er andre oppgaver. Dette gjelder i første rekke forvaltningsorganer og bedrifter som i dag har egen vaktstyrke. Et slikt skille vil derfor også være nødvendig for vaktforetak som tilbyr både vakttjenester og mer servicepregede tjenester. Kravene til blant annet kontroll av vandel og gjennomført opplæring vil kun gjelde personer som utfører vakttjenester. De som utfører servicetjenester, som også andre enn vaktforetak kan tilby, faller ikke inn under vaktvirksomhetslovens regelverk. Dette er ikke egentlig noen endring av dagens situasjon, men ettersom vaktforetakene i stadig større utstrekning også tilbyr servicetjenester er det greit med en slik presisering. Eksempler på typiske vakttjenester vil være verditransport, ordensvakter og stasjonært vakthold på en bedrift. Typiske servicetjenester eller andre tjenester som ikke er vaktvirksomhet, men som en del vaktforetak tilbyr i dag, vil være telletjenester, ordinær resepsjonstjeneste og skjenkekontroll.

For det andre er det tatt inn et nytt punkt f som omhandler opplæring i vakttjenester. Bakgrunnen for dette er at det er et mangfold av aktører som tilbyr vekterkurs og lignende i et stadig voksende sikkerhetsmarked. For å kunne føre en kontroll med innhold og kvalitet i den opplæringen som skjer, er det viktig at de som tilbyr slik undervisning skal ha godkjennelse til dette. Dette vil imidlertid ikke gjelde den undervisningen som foregår i videregående skole etter lov om grunnskolen og den videregående opplæringa av 17. juli 1998.

Når det gjelder merknader til det øvrige i bestemmelsen, vises det til Ot.prp. nr 54 (1999-2000).

Til § 3: Tillatelse (Dagens § 2):

I store trekk er teksten lik ordlyden i dagens bestemmelse. Det er foreslått to endringer.

For det første er det i bestemmelsen tredje ledd, punkt d tilføyd et krav om nødvendig tillit i tillegg til krav om skikkethet. Bakgrunnen for det er at man i enkelte tilfeller vil se at en person kan være skikket til å utøve vaktvirksomhet, men uten at vedkommende har tilstrekkelig tillit. Årsaken kan for eksempel være at vedkommende vanker i sterkt belastede miljøer, og en kan frykte for at dette vil kunne ha innvirkning på utføringen av virksomheten.

Den andre endringen innebærer at det er føyd til et nytt femte ledd som stiller krav til vandel også for personer som vil ha vesentlig innflytelse på virksomheten. Dette gjelder personer som eier en vesentlig del av virksomheten eller av foretak som driver virksomheten eller som oppebærer en vesentlig del av dens avkastning eller i kraft av sin stilling som leder har vesentlig innflytelse på den. For å hindre omgåelse regnes vedkommendes eierandeler eller stemmer sammen med eiendeler eller stemmer fra personer med nærmere beskrevne familiemessig tilknytning. Bakgrunnen for denne bestemmelsen er å hindre at belastede kriminelle kan starte opp vaktforetak og benytte opplysninger de på denne måten tilegner seg, til å begå kriminell virksomhet.

Som en følge av dette, er det i syvende ledd også tilføyd eierskap, når det gjelder foretakets meldeplikt ved endringer i foretaket.

Når det gjelder merknader til det øvrige i bestemmelsen, vises det til Ot.prp. nr 54 (1999-2000).

Til § 4: Tillatelses- og kontrollmyndighet (Dagens § 3):

Det er foreslått to endringer i forhold til dagens ordlyd.

For det første fremkommer det i klartekst at det er politiet som er tillatelses- og kontrollmyndighet. Dette er kun en endring av ordlyden og medfører ingen endring av dagens situasjon. Grunnen til endringen av ordlyden er å gi klart uttrykk for at det er politiet som fortsatt skal ha denne oppgaven.

Den andre endringen er at det er tatt inn i loven at det skal foretas en årlig kontroll med vaktforetakene på bakgrunn av foretakenes rapporteringsplikt. Dette er kun en lovfesting av den kontroll av vaktforetakene som politiet allerede er pålagt. Bakgrunnen er at man har sett at det er behov for en jevnlig kontroll med foretakene.

Til § 5: Tillatelsens innhold (Dagens § 4):

Her er det kun foreslått en endring ved at paragrafnummeret i henvisningen er rettet opp, samt at punkt f er tatt med i opplistingen. Dette er en ren justering som følge av endringen i § 2 (tidligere § 1).

Vaktforetaket må søke konkret om den (de) type(r) vaktvirksomhet som det ønsker å utøve. Det skal kun gis tillatelse til den type virksomhet som foretaket har kvalifikasjoner og ressurser til å utøve. Foretaket skal dokumentere at det er i stand til å utøve slik virksomhet det søkes om (har kvalifisert personell osv). Det samme gjelder når det søkes om å utvide virksomheten til også å omfatte flere politidistrikter. Her må det konkretiseres hva slags virksomhet som skal drives i det enkelte politidistrikt. Hvilke kategorier det er gitt tillatelse til og hvilke politidistrikter foretaket har tillatelse til å utøve vaktvirksomhet i skal klart fremgå av tillatelsen. Det samme gjelder de vilkår som er satt for tillatelsen.

Til § 6: Bortfall av tillatelse (Dagens § 5):

Ingen forslag til endring.

Til § 7: Tilbakekall av tillatelse (Dagens § 6):

Det er her foreslått to endringer i forhold til dagens ordlyd. Det første er en tilføyelse som medfører at dersom en person som har vesentlig innflytelse på virksomheten i foretaket gjør seg skyldig i grov eller gjentatte overtredelser av særskilte vilkår for tillatelsen eller av bestemmelser fastsatt i eller i medhold av loven, vil dette kunne få følger for foretakets tillatelse. Tillatelsen kan i så fall tilbakekalles. Dette er en følge av endringen i § 3 (dagens § 2).

Den andre endringen er at det er foreslått innført et krav om aktivitet. Dersom det ikke har vært aktivitet i foretaket på to år, vil tillatelsen kunne tilbakekalles. Det samme må kunne skje med tillatelse til en kategori vaktjeneste dersom foretaket ikke har benyttet denne eller at virksomheten i et politidistrikt har opphørt.

Det er også et krav om at virksomheten skal være satt i gang innen ett år etter at tillatelsen er gitt. Uten en slik igangsetting kan tillatelsen kalles tilbake. Det samme gjelder tillatelse til å utøve en bestemt kategori vaktjeneste eller virksomhet i et politidistrikt.

Begrunnelsen for dette er erfaringene med at vaktforetak ofte legger ned virksomheten, men beholder tillatelsen. Tilsvarende gjelder for vaktforetak som når de søker om tillatelse ofte søker om flere kategorier vaktjeneste eller om drift i flere politidistrikter enn de har kvalifikasjoner og ressurser til å betjene. Det er ikke ønskelig at det ligger slike "døde" tillatelser i systemet. Det er derfor behov for å kunne kalle tilbake tillatelser som det ikke er aktivitet i.

Til § 8: Krav til ansatte (Dagens § 7):

Den endringen som er forslått inntatt her er en følge av behovet for å skille mellom vaktjenester som skal reguleres av vaktvirksomhetsloven og andre tjenester som forvaltningsorganer, bedrifter og vaktforetak tilbyr. Det er kun personer som utfører vaktjeneste eller som har oppgaver direkte knyttet til vaktjeneste som kan være gjenstand for vandelskontroll med hjemmel i vaktvirksomhetsloven. Grunnlaget for vandelskravet til disse er nettopp at de vil kunne få tilgang til sensitive opplysninger om vaktobjektet eller de vil ha tilgang til vaktobjektet på tider hvor det er stengt osv. Disse kan være satt til å ta vare på store verdier, og objekteierne må ha sikkerhet for at denne tilliten ikke blir misbrukt. Dersom det skal kontrolleres vandel av andre personer i foretaket, må dette ha hjemmel i andre regler.

Den andre endringen er at det er gjort unntak for alderskravet når det gjelder personer som arbeider som lærlinger i vaktforetaket. Dette gjelder kun personer som er lærlinger under loven om fagopplæring i arbeidslivet i forbindelse med utdanning til vekter. Tilføyelsen er en lovfestelse av en regel som i dag står i vaktvirksomhetsforskriften § 4 fjerde ledd, og innebærer således ingen endring av dagens praksis.

Til § 9: Krav til utdanning (Dagens § 8):

Ordlyden i denne bestemmelsen er foreslått vesentlig endret ved at det er angitt rammer for stadier til en samlet utdanning som vil være aktuell for å bli en godkjent vekter.

I korte trekk omfatter utdanningen et teoretisk grunnkurs som vil være vesentlig lenger enn dagens introduksjonskurs på 15 timer. Kurset skal tas før ansettelse i vaktforetak. Deretter følger en praksisperiode inklusiv en objektopplæring som skal gi eleven praktisk erfaring samtidig som hans egnethet som vekter vil bli vurdert i tillegg til opplæring i de konkrete oppgaver vekteren tillegges. Utdanningen avsluttes med en eksamen. Vedkommende vil da være en godkjent vekter. For å kunne utføre spesielle tjenester som verditransport, flyplassvakthold og en del andre definerte kategorier, kreves det tilleggsutdanning med eksamen.

For at godkjennelsen skal vedlikeholdes, er det krav om regodkjenninger.

Til § 10: Uniformering (Dagens § 9):

Regelen om at den som utfører vaktjeneste skal bære uniform, med mindre det etter søknad er gitt tillatelse av tillatelses- og kontrollmyndigheten for visse oppdrag, er foreslått videreført. Det samme gjelder kravet om at tillatelses- og kontrollmyndigheten skal godkjenne uniformen.

Det nye er en presisering av at uniformen kun skal bæres når vedkommende er i aktiv tjeneste. Det stilles videre krav om at det skal fremgå av uniformen om vedkommende er vekter eller under opplæring. Dette skal fremgå i klartekst, ikke ved bruk av fargekoder eller interne distinksjoner.

Videre er det satt krav om at verken utformingen av uniform eller merking av annet materiell skal utformes slik at det kan forveksles med politiets eller forsvarrets uniformer/materiell. Dette er det opp til tillatelses- og kontrollmyndigheten å kontrollere. Bakgrunnen for denne bestemmelsen er blant annet at det er observert biler tilhørende vaktforetak som til forveksling har en merking lik politiets biler.

Til § 11: Legitimasjon (Dagens § 10):

Bestemmelsen er foreslått delvis endret i forhold til dagens bestemmelse. For at de som kommer i kontakt med en vekter skal kunne få informasjon om at vedkommende er en godkjent vekter, skal ID-kortet bæres synlig. ID-kortet skal utstyres med et tjenestenummer. Dette plikter vekteren å oppgi til de som vedkommende grunnet tjenestehandlingen kommer i kontakt med og politiet.

Til § 12: Bruk av makt og våpen (Ny):

Arbeidsgruppen har foreslått en ny bestemmelse som klargjør at vekterne ikke har adgang til å anvende makt ut over det som gjelder enhver. Bestemmelsen presiserer også at all tjeneste skal utføres ubevæpnet.

Til § 13: Bruk av hund (Dagens § 11):

Regelen om at hunden kun skal benyttes til egenbeskyttelse av føreren i tjeneste og at den skal føres i kort line videreføres. At det skal kunne brukes hund under utførelse av vaktjeneste, er det opp til vaktforetaket å avgjøre. Dersom det skal benyttes hund, stilles det krav til utdanning, godkjennelse og bruk. Dette er regler som departementet skal utforme nærmere i forskrift, og som blant annet vil kunne omfatte regler om merking av hunden, kravene til hund og fører, samt hvem som skal være ansvarlig for opplæring om godkjenning.

Til § 14: Plikt til å tegne forsikring (Dagens § 12):

Ingen forslag til endring.

Til § 15: Krav til kommunikasjonsutstyr (Dagens § 13):

Ingen forslag til endring.

Til § 16: Opplysnings- og rapporteringsplikt (Dagens § 14):

Det foreslås to endringer. Det fremkommer en rekke forhold i loven som kan medføre at tillatelsen til foretaket kan trekkes tilbake. Arbeidsgruppen mener imidlertid at også alminnelige krav til foretaket bør ha betydning for mulighet til å kunne få tillatelsen til vaktvirksomhetsdrift. Det er derfor tatt med en henvisning til at foretakene også må drive virksomheten på en måte som er forenlig med det å utøve næringsvirksomhet, som eksempelvis at skatter og avgifter er betalt. I tillegg innføres det en plikt til foretakene om i årsrapporten til kontrollmyndigheten å ta med en liste over de ansatte i foretaket.

Denne skal være til bruk ved den årlige kontrollen opp mot vandelskontroll av de ansatte som utfører vektertjenester jf. § 4. Nærmere regler om den årlige kontrollen gis ved forskrift.

Til § 17: Andres meldeplikt (Ny):

Arbeidsgruppen foreslår, etter modell fra serveringsloven § 11, å lovfeste en meldeplikt for skatte- og avgiftsmyndighetene og Arbeidstilsynet til politiet, dersom disse avdekker forhold gjennom egen virksomhet som antas å være av vesentlig betydning for vurderingen av om en tillatelse til å utøve vaktjenester skal trekkes tilbake etter § 7. De ulike etatene må selv vurdere hva det vil kunne være av vesentlig betydning for politiet å kjenne til.

Til § 18: Vaktvirksomhetsregister (Ny):

For at politiet skal kunne foreta en effektiv og kvalitetsmessig kontroll vil det være helt nødvendig at det innføres et landsdekkende register over foretakene. For at politiets varslingsrett skal kunne gjennomføres må også informasjon fra foretakenes årsrapporter med hensyn til oversikt over ansatte også tas inn i registrert.

For at publikum skal kunne vite hvilke foretak som har tillatelse til slik virksomhet og som de derav kan kontakte, skal denne delen av registeret foreslått å være offentlig.

Til § 19: Forskrift (Dagens § 15):

En har forsøkt å samle hjemlene for departementet til å fastsette forskrifter i en bestemmelse.

I første ledd fastsettes hva departementet skal gi forskrifter om.

Andre og tredje ledd er hentet fra henholdsvis gjeldende § 2 åttende ledd og § 12 annet ledd.

Fjerde ledd er tilsvarende som gjeldende forskriftshjemmel i § 15 annet ledd, med unntak av at det er presisert at departementet i forskrift også kan fastsette at det skal betales gebyr ved kontroll av vaktvirksomhet og gi nærmere bestemmelser om dette.

Femte ledd erstatter gjeldende § 15 første ledd, og fastsetter at departementet kan gi nærmere forskrifter til øvrig gjennomføring av loven.

Til § 20: Straff (Dagens § 16):

Ingen forslag til endring.

Til § 21: Ikraftsetting (Dagens § 17):

Ingen forslag til endring.

Til § 22: Overgangsbestemmelse (Dagens § 18):

Ingen forslag til endring.

KAP. 8 FORSLAG TIL ENDRING AV LOVTEKST

§ 1. Formål

Formålet med denne loven er å

- a) sikre rettssikkerheten til de som kommer i kontakt med vektere,
- b) sikre god kvalitet på vaktjenester,
- c) legge forholdene til rette for en effektiv offentlig kontroll av virksomheten, og
- d) hindre vaktvirksomhet som på grunn av sin militære eller annen sikkerhetsmessige karakter ikke er forenlig med vaktvirksomhet etter denne loven og forøvrig er ulovlig eller i strid med internasjonal rett.

§ 2. Virkeområde

Loven gjelder for ervervsmessig vaktvirksomhet og *egenvakthold*. Med ervervsmessig vaktvirksomhet forstås i loven her virksomhet som går ut på å utføre vaktjenester mot vederlag. *Med egenvakthold menes vaktjenester av enhver karakter av egen privat eiendom (herunder leiet og festet eiendom) så vel som egne statlige og kommunale eiendommer, med tilliggende bygninger og ansatte, så lenge vaktholdet utføres av virksomhetens egne ansatte.* Med vaktjenester forstås tjenester der det ved bruk av personer, TV-overvåking, elektronisk overvåking eller på annen måte:

- a) utføres tilsyn med privat eller offentlig område,
- b) utføres kontrolltjenester,
- c) utføres verditransporter,
- d) utføres ledsagertjenester,
- e) mottas og behandles alarmsignaler fra overfalls- eller innbruddsalarmanlegg eller utrykning etter slike signaler etter avtale, eller
- f) opplæring i vaktjenester

Loven gjelder ervervsmessig vaktvirksomhet og *egenvakthold* som utføres av private eller forvaltningsorgan. Med forvaltningsorgan forstås i loven her ethvert organ for stat eller kommune. Loven gjelder ikke for *vaktoppdrag som utøves sporadisk og har lite omfang med mindre politiet setter som vilkår at vaktjenestene av sikkerhetsmessige grunner skal utføres av godkjente vektere.*

Kongen bestemmer i hvilken utstrekning loven skal gjelde for Svalbard og Jan Mayen.

§ 3. Tillatelse

For å utøve ervervsmessig vaktvirksomhet eller egenvakthold i henhold til virkeområdet i § 2 kreves tillatelse. Slik tillatelse kan kun gis til foretak, enpersonsforetak eller forvaltningsorgan. Det skal ikke gis tillatelse til foretak som driver virksomhet i strid med formålet med loven, eller i strid med øvrige krav til å drive næringsvirksomhet.

Foretaket må være registrert i Foretaksregisteret før tillatelse gis. Foretaket må ha fast forretningssted i riket. Tillatelsen kan gis til selskap, stiftelse eller annen sammenslutning når samtlige medlemmer av styret i et aksjeselskap eller annen sammenslutning med begrenset ansvar oppfyller kravene i tredje ledd bokstav a-d, og samtlige fullt ansvarlige deltakere i ansvarlig selskap eller kommandittselskap oppfyller kravene i tredje ledd bokstav a-d.

Enpersonsforetak må være registrert i Enhetsregisteret før innehaveren kan gis tillatelse. Organisasjonsnummeret må oppgis i søknaden. Innehaveren må dessuten

- a) være fylt 21 år,
- b) ha tilfredsstillende vandel,

- c) være statsborger i stat som er part i EØS-avtalen, og
- d) for øvrig inneha nødvendig tillit og ikke anses uskikket til å utøve vaktvirksomhet på forsvarlig måte.

Dersom foretaket eller enpersonsforetaket har daglig leder, må også denne fylle vilkårene i tredje ledd bokstav a-d.

Personer som har vesentlig innflytelse på virksomheten må fylle kravet til tilfredsstillende vandel. Person som eier en vesentlig del av virksomheten eller av foretak som driver virksomheten eller som oppebærer en vesentlig del av dens avkastning eller i kraft av sin stilling som leder har vesentlig innflytelse på den, vil alltid anses å ha vesentlig innflytelse på virksomheten. I vurderingen av om en person har vesentlig innflytelse på virksomheten, regnes vedkommendes eierandeler eller stemmer sammen med eierandeler eller stemmer som tilhører følgende personer:

- a) ektefelle eller person som vedkommende bor sammen med i ekteskapslignende forhold,*
- b) slektninger i rett oppstigende eller nedstigende linje samt søsken,*
- c) ektefelle til person som nevnt i punkt b eller person som bor i ekteskapslignende forhold sammen med person som nevnt i punkt b.*

Det kan i særlige tilfeller gjøres unntak fra kravet til alder i tredje ledd bokstav a.

Dersom det skjer endringer i sammensetningen av virksomhetens *eierskap*, styre eller deltakere, skal dette meddeles den myndighet som har gitt tillatelsen innen 1 måned etter endringen. Det samme gjelder dersom det er utpekt ny daglig leder.

Den delen av et forvaltningsorgan som utøver ervervsmessig vaktvirksomhet eller egenvakt hold må være utskilt som en egen juridisk enhet.

§ 4. Tillatelses- og kontrollmyndighet

Politiet er tillatelses- og kontrollmyndighet. Det skal foretas årlig kontroll med vaktforetakene på bakgrunn av selskapenes rapporteringsplikt i § 16.

§ 5. Tillatelsens innhold

Tillatelsen gis for bestemte former for vaktvirksomhet etter § 2 første ledd bokstav a-f.

§ 6. Bortfall av tillatelse

Tillatelsen bortfaller dersom foretaket som tillatelsen er gitt til tas under konkursbehandling, eller dersom innehaveren av enpersonsforetaket dør. Et konkursbo eller dødsbo har rett til å fortsette virksomheten i den utstrekning det finnes hensiktsmessig med sikte på avvikling eller overføring av virksomheten til ny eier, likevel ikke utover 6 måneder uten tillatelse fra myndigheten som er fastsatt i medhold av § 4.

§ 7. Tilbakekall av tillatelse

En tillatelse kan tilbakekalles dersom innehaveren, ledelsen, *eier eller person som har vesentlig innflytelse på virksomheten i foretaket som har tillatelsen*, eller noen ansatte i foretaket, har gjort seg skyldig i grov eller gjentatt overtredelse av særskilte vilkår for tillatelsen eller av bestemmelser fastsatt i eller i medhold av loven. Det samme gjelder dersom vilkårene for tillatelse ikke lenger er oppfylt. *Tillatelsen kan også tilbakekalles dersom det ikke har vært virksomhet i foretaket på 2 år, eller virksomheten ikke er startet opp innen ett år etter at tillatelse er gitt.*

§ 8. Krav til ansatte

Den som skal tilsettes i foretak som omfattes av loven og *som skal utføre vaktjeneste eller har oppgaver direkte knyttet til vaktjeneste*, må ha tilfredsstillende vandel. Den som skal utføre vaktjenester må dessuten være fylt 18 år, *med mindre personen arbeider som lærling*.

Foretakets ledelse har plikt til å sørge for at ansatte i foretaket oppfyller kravene i lov og forskrift.

§ 9. Krav til utdanning

Den som skal utføre vaktjeneste må ha gjennomført godkjent utdanning for vektere. Slik utdanning skal bestå av

- a) en teoretisk del gjennomført før ansettelse,*
- b) praksisopplæring i vaktjeneste, herunder objektopplæring,*
- c) avsluttende eksamen,*
- d) eventuell tilleggsutdannelse for utførelse av spesialtjeneste, og*
- e) bestått regodkjenning hvert 4 år.*

§ 10. Uniformering

Den som utfører vaktjeneste skal bære uniform. *Uniformen skal kun bæres i aktiv tjeneste.* Tillatelses- og kontrollmyndigheten kan gjøre unntak fra kravet om bruk av uniform under utførelse av spesielle vaktoppdrag når særlige grunner tilsier det. Det skal fremgå av uniformen om personen er godkjent vekter eller under opplæring.

Uniformen skal være godkjent av tillatelses- og kontrollmyndigheten, det samme gjelder uniformering av materiell. Uniformeringen skal utformes slik at den ikke kan forveksles med politiets eller Forsvarets uniformering

§ 11. Legitimasjon

Den som utfører vaktjeneste skal bære *synlig ID-kort for vektere. Vekteren plikter å oppgi tjenestenummer og selskap når dette forlanges av den som tjenestehandlingen direkte angår eller av politiet.*

§ 12. Bruk av makt og våpen

Den som utfører vaktjeneste har ingen særlig adgang til bruk av fysisk makt mot person, utover det enhver har adgang til.

Vaktjeneste skal utføres ubevæpnet.

§ 13. Bruk av hund

Hund kan bare benyttes til egenbeskyttelse under utførelse av vaktjeneste. Hunden skal føres i kort line.

Bruk av hund under utførelse av vaktjeneste skal være godkjent av vaktforetaket.

§ 14. Plikt til å tegne forsikring

Foretak som skal utøve vaktvirksomhet må ha en forsikring som dekker det ansvar foretaket kan pådra seg under utøvelse av vaktvirksomheten. Forsikringen må tegnes før virksomheten settes i gang og opprettholdes så lenge den pågår.

§ 15. Krav til kommunikasjonsutstyr

Den som utfører vaktjeneste skal kunne kommunisere med betjent vakt- eller alarmsentral mens vaktjenesten utføres. Vaktforetaket er ansvarlig for at det etableres en forsvarlig kommunikasjonsordning.

§ 16. Opplysnings- og rapporteringsplikt

Foretak som utøver vaktvirksomhet plikter å gi tillatelses- og kontrollmyndigheten de opplysninger og den dokumentasjon som er nødvendig for myndighetens kontroll med at virksomheten drives i samsvar med bestemmelser fastsatt i eller i medhold av loven her, *og for øvrig at foretaket ikke driver virksomheten på en måte som vil være uforenlig med å utøve næringsvirksomhet.*

Foretak som utøver vaktvirksomhet skal hvert år innen utløpet av mars måned sende en rapport til tillatelses- og kontrollmyndigheten. I rapporten skal det redegjøres for foretakets virksomhet i foregående år *og gis en oversikt over ansatte i foretaket.*

§ 17. Andres meldeplikt

Dersom skatte- og avgiftsmyndighetene eller Arbeidstilsynet avdekker forhold som de har grunn til å anta har vesentlig betydning for vurderingen av om en tillatelse skal trekkes tilbake etter § 7, plikter de av eget tiltak og uten hinder av taushetsplikt, å informere politiet om dette.

§ 18. Vaktvirksomhetsregister

Til bruk for tillatelses- og kontrollmyndighet skal det opprettes et sentralt elektronisk register over godkjente vaktforetak. Registeret skal også inneholde opplysninger om ansatte i de enkelte foretakene. Oversikt over godkjente vaktforetak skal være offentlig.

§ 19. Forskrift

Departementet skal gi forskrifter om den nærmere gjennomføring av § 4 første ledd annet punktum (årlig kontroll), § 8 første ledd første punktum (kravet om tilfredsstillende vandel), § 9 (krav til utdanning), § 10 (uniformering), § 11 (legitimasjon), § 13 (bruk av hund), § 16 (opplysnings- og rapporteringsplikt) og § 18 (vaktvirksomhetsregister).

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere krav til den som har det daglige ansvaret for enheten i forvaltningsorganet som innehar tillatelsen til å utøve ervervsmessig vaktvirksomhet eller egenvakthold.

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om gjennomføringen av § 14 (plikt til å tegne forsikring), herunder frita forvaltningsorganer som driver vaktvirksomhet fra plikten til å tegne ansvarsforsikring.

Departementet kan i forskrift bestemme at det skal betales gebyr ved etablering, drift *og kontroll* av vaktvirksomhet, og gi nærmere bestemmelser om dette.

Departementet kan gi nærmere forskrifter *til øvrig* gjennomføring av loven.

§ 20. Straff

Den som forsettlig eller uaktsomt overtrer bestemmelser gitt i eller i medhold av loven, eller som medvirker hertil, straffes med bøter eller fengsel i inntil 3 måneder.

§ 21. Ikraftsetting

1. Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.
2. Fra samme tid oppheves lov om vaktvirksomhet av 13. mai 1988 nr. 29.
3. Forskrifter som er gitt med hjemmel i lov om vaktvirksomhet av 13. mai 1988 nr. 29 forblir gjeldende inntil departementet bestemmer noe annet.

§ 22. Overgangsbestemmelse

Loven gjelder også for den som har fått tillatelse til vaktvirksomhet gitt med hjemmel i lov om vaktvirksomhet av 13. mai 1988 nr. 29. Vedkommende kan fortsette virksomheten uten å søke om ny tillatelse såfremt tillatelsen ikke strider mot bestemmelser i denne lov.

II

Ikrafttredeles- og overgangsbestemmelser

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.
2. Nye regler ved endringer av... vil gjelde fullt ut også ved regodkjenninger og nye tillatelser, samt årlige kontroller.

III

I lov av 13. juni 1997 nr 55 om serveringsvirksomhet(serveringsloven) gjøres følgende endringer:
§ 16 første ledd skal lyde:

Når politiet finner det påkrevet, skal det ved serveringssteder holdes ordensvakter i henhold til lov 5. januar 2001 nr 1 om vaktvirksomhet.

Annet ledd oppheves.

Tredje ledd blir nytt annet ledd.

Utgitt av:
Justis- og politidepartementet
www.jd.dep.no

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer av denne publikasjonen fra:
Departementenes servicesenter
Post og distribusjon
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Publikasjonskode: G-0402 B

Trykk:
Departementenes servicesenter 06/08 - 400

